

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Martin Avi

**ANONÜÜMSETE NETIKOMMENTEERIJATE TUVASTAMINE EESTI
TSIVILKOHTUMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja
Meeli Kaur, MA

Kaasjuhendaja
Urmas Volens, *dr. iur.*

Tallinn
2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1 TUVASTAMISE VAJALIKKUS.....	7
1.1 Kahjustatud isikute õiguste riivamine ja kaitse vajadus	7
1.2 Anonüümsete kommenteerijate õiguste kaitse	10
1.2.1 Anonüümsete kommenteerijate isikuandmete kaitse	13
1.2.2 Isikuandmete väljanõudmise põhjendatuse piiritlemine.....	17
1.3 Vastutus laimavate internetikommentaari eest.....	19
2 ANONÜÜMSETE NETIKOMMENTEERIJATE TUVASTAMINE.....	24
2.1 Kommenteerijate isiku tuvastamise võimalused Eesti seadusandluses	24
2.1.1 Eeltõendamismenetlus	24
2.1.2 Eeltõendamismenetluse kasutamine netikommenteerijate kontekstis.....	28
2.2 Dokumentidega tutvumise nõue VÕS § 1015 alusel	32
2.3 Isikuandmete väljanõudmine kriminaalmenetluses	35
3 NETIKOMMENTAARIDEGA SEONDUV KOHTUPRAKTIKA.....	38
3.1 Eesti kohtupraktika	38
3.1.1 Ringkonnakohtu praktika	38
3.1.2 Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve	54
3.2 Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika	61
3.2.1 Euroopa 04.05.2017 kohtu otsus kohtuasjas C-13/16	61
3.2.2 Euroopa Inimõiguste Kohtu lahend asjas nr 35449/14, Jecker vs. Šveits.	65
3.2.3 EIKo 39378/15, Verlagsgesellschaft mbH vs. Austria (no. 3).....	66
4 NETIKOMMENTEERIJATE TUVASTAMINE ÜHENDKUNINGRIIGIS.....	68
4.1 Laimuseadus	68
4.2 Tundmatu kostja tuvastamine	69
KOKKUVÕTE	74
IDENTIFYING ANONYMOUS COMMENTERS IN ESTONIAN CIVIL PROCEDURE	78
KASUTATUD ALLIKAD	86

SISSEJUHATUS

Eestis on viimastel aastatel kujunenud olukord, kus inimesed (eelkõige avaliku elu tegelased) pöörduvad kohtusse eesmärgiga tuvastada neid solvavate anonüümsete kommenteerijate isikuid, et seejärel esitada kommenteerija vastu hagi.¹ Üldiselt sisaldavad sellised kommentaarid isikute kohta ebaõigeid andmeid või ebakohaseid väärtushinnanguid. Kommenteerijate isikuandmete saamiseks on kommentaaride adressaadid (magistritöös edaspidiselt nimetatud kui kahjustatud isikud) kasutanud tsiviilkohtumenetluses eeltõendamismenetluse instrumenti, paludes kohtul kahjustatud isiku poolt esitatud kommentaaride põhjal nõuda välja portaalipidajatelt kommentaariga seotud sideandmeid, mille järel saab kohus nõuda välja veebiteenuse osutajalt sideandmetega seotud isikuandmed. Eelnimetatud avalduste esitamine kohtule on viimaste aastate lõikes olnud ka märgatavalt kasvutrendis.² Kahjustatud isikud on tuginenud kohtusse avalduse esitamisel sellele, et kommenteerija on riivanud nende põhiõigust heale nimele ja on teotanud nende au, arvestades, et kommentaar oli avaldatud avalikus ruumis ehk kommenteerimiskeskonnas või sotsiaalmeedia võrgustikus. Magistritöös nimetatud „anonüümsete kommentaaride“ mõiste laieneb ka anonüümsetele postitustele, milles on solvava iseloomuga sisu, kuid kõrvalisele isikule ei ole tuvastatav postitaja isik, eelkõige ees- ja perekonnanimi (nt pseudonüümi kasutamine).

Alates 25.05.2018 alustati Euroopa Liidus (edaspidi EL) isikuandmete kaitse üldmääruse (edaspidi IKÜM)³ kohaldamist, mis on nii Eesti haldusorganitele kui ka muudele isikuandmete töötlejatele täitmiseks kohustuslik. Tulenevalt sellest, et tänapäeval on kohtud väljastanud eraisikutele anonüümsete kommenteerijate isikuandmeid (eelkõige nimi, isikukood, kontaktandmed), võib olla tekkinud probleem, kus kohtud on tulenevalt puudulikust siseriiklikust regulatsioonist rikkunud IKÜM-ist tulenevaid isikuandmete kaitse põhimõtteid.

¹ Kuul, N., Nael, M (toim). Marika Korolev pani anonüümset mõnitajad oma sõnade eest vastutama. – Eesti Rahvusringhääling 01.10.2018. – <https://www.err.ee/865520/marika-korolev-pani-anonuumset-monitajad-oma-sonade-eest-vastutama> (17.03.2022).

² Helm, M., Maksing, M. Kostja isiku tuvastamine eeltõendamismenetluses. Mõtteid. Kohtute aastaraamat 2021.

³ 27. aprillil 2016. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, lk 1-88.

Tulenevalt nii Eesti riigisisestest kui ka EL õigusaktidest on mistahes isikuandmete väljaandmine protseduur, mille puhul peab kaaluma isiku põhiõigusi ja nimetatud põhiõiguste riive proportsionaalsust, kuna tegemist on füüsilise isiku eraelu otsese riivega. Teiselt poolt tuleb anonüümsete kommentaaride puhul kaaluda kommenteerijate väljendusõiguse riivamist olukordades, kus avaldatud kommentaarid sisaldavad küll ebakohast väärtushinnangut, kuid samas on tegemist arvamust avaldava iseloomuga. Magistritöö esimene eesmärk on analüüsida, kas anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljastamine eelkirjeldatud olukordades on proportsionaalne või peaksid kahjustatud isikud esitama nõuded portaalipidajate vastu, arvestades, et portaalipidajatel on võimalus oma kommentaariumit modereerida või anonüümsete kommentaaride postitamine keelata. Nimetatud küsimust käsitletakse magistritöö esimeses peatükis.

Tänaseks päevaks on selge, et eeltõendamismenetluse läbimine on nõude esitamise üks eeldustest, kui kahjustatud isikule ei ole teada, kes solvava sisuga kommentaari tema suhtes postitas. Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi TsMS) sätted ei anna kahjustatud isikutele võimalust esitada hagi tundmatu isiku vastu, mistõttu menetluse vastaspoole isikuandmete saamine on kahjunõude esitamisel vajalik. TsMS § 371 lg 1 p 11 sätestab, et kohus ei võta hagiavaldust menetlusse, kui hagiavalduses esitatud andmed hageja või kostja kohta ei võimalda isiku tuvastamist.⁴

Tulenevalt sellest, et keskmisele isikule võib kohtusse pöördumine olla keeruline ja aeganõudev, pakuvad advokaadi- ja õigusbürood eeltõendamismenetluse algatamiseks õigusabi, kirjeldades oma kodulehtedel sellise menetluse kulgu, mh on selgitatud ka eeltõendamismenetluse läbimise eeldust.⁵ Anonüümse kommenteerija isiku tuvastamiseks on tänapäeval loodud ka infotehnoloogilisi vahendeid nt „LaimuBot“-i näol, mis teoorias peaks lihtsustama kahjustatud isiku jaoks nõude esitamist.⁶

⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 23.

⁵ <https://laim.ee/> (17.03.2022).

⁶ LaimuBot – HUGO.legal. <https://hugo.legal/oigusrobotid/laimubot/> (17.03.2022).

Magistritöö teine eesmärk on välja selgitada, kas eeltõendamismenetlust saab kasutada kostja tuvastamiseks või seadusandjal oleks vajalik kehtestada kindel normistik, mis nimetatuid olukordi reguleeriks. Lisaks sellele magistritöös analüüsitakse, kas kehtiva õigusraamistiku puhul on olemas ka alternatiivseid õigusinstrumente, mis riivaksid anonüümset kommenteerijat vähem. Magistritöö autor analüüsib eelnimetatud magistritöö teises peatükis.

Magistritöös analüüsitakse samuti isikuandmete väljanõudmise protseduuri Eesti kriminaalmenetlusõiguses. Eelkõige on autori eesmärk tuvastada, kas isiku- ja sideandmete väljanõudmine on kriminaalmenetluses rangemini reguleeritud ning millistel juhtudel on eelnimetatud andmete väljanõudmine lubatud. Arvestades sellega, et tsiviilkohtumenetluses arutatakse eraõiguslikest suhetest tekkinud vaidlusi kahe isiku vahel, on ilmselgelt ebaproportsionaalne olukord, kui tsiviilkohtumenetluses antakse andmeid välja kergekäelisemalt kui kriminaalmenetluses. Magistritöö autor käsitleb nimetatud teemat samuti töö teises peatükis.

Eesti kohtute seisukohad seonduvalt anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljaandmisega on teatavasti olnud erinevad nii kohtukoosseisude kui ka kohtuastmete vahel. Ühelt poolt on maakohatud rahuldanud isikute avaldusi eeltõendamismenetluse alustamiseks ja menetluse lõpus edastanud kahjustatud isikutele anonüümse(te) kommenteerija(te) isikuandmed. Teisalt on mõned maakohutu kohtukoosseisud keeldunud menetluse algatamisest, mille järel on teise astme kohtud alama astme kohtute seisukohtadega mittenõustumisel lahendeid tühistanud. Ka Riigikohus on ühes oma lahendis kõne all olevat probleemi käsitleanud. Magistritöö kolmas eesmärk on analüüsida Eesti kohtupraktikat ning nii selles sisalduvaid kohtukoosseisude kui ka menetlusosaliste argumente ja teha nende seisukohtade osas järeldused. Lisaks sellele on eesmärk uurida, kuidas on isikuandmete väljaandmist käsitleanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK), analüüsides eelnimetatud magistritöö kolmandas osas.

Anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljaandmine on teatavasti globaalne probleem, sest anonüümsete kommentaaride avaldamine ei piirdu Eesti küberruumiga. Magistritöö neljandaks eesmärgiks on analüüsida ja tuua paralleeliks Ühendkuningriigi seadusandlust ning kohtupraktikat. Eelkõige soovib magistritöö autor leida Ühendkuningriigi õigusest tulenevalt lahendusi, mida oleks võimalik Eestis rakendada ning võtta tuleviku regulatsiooni kehtestamisel eeskujuks.

Magistritöö kokkuvõttes on autor vastanud sissejuhatuses nimetatud küsimustele ning koostanud lõppjärelduse küsimusele, kas anonüümsete netikommenteerijate tuvastamine on seaduslik.

Magistritöö koostamisel on kasutatud kvantitatiivset ja võrdlevat uurimismeetodit. Magistritöös on analüüsitud eelkõige Eesti ning välismaa kohtupraktikat, seadusandlust ning õiguskirjandust.

Magistritööga seonduvad märksõnad on: tsiviilkohtumenetlus, anonüümsus, isikuandmed, põhiõigused, Euroopa Liidu õigus.

1 TUVASTAMISE VAJALIKKUS

1.1 Kahjustatud isikute õiguste riivamine ja kaitse vajadus

Tulenevalt meediaväljaannete infotehnoloogilisest arengust on tänapäeval aina aktuaalsem laimu levitamise laienemine ajakirjandusartiklitest avalikesse internetikommentaariumitesse. Levinuimaks kohaks on meediaväljaannete kommenteerimiskeskonnad, kus isikud saavad väljendada oma arvamust ilma oma nime avaldamata. Lisaks eelnimetatule on sama populaarseks kujunenud ka erinevad internetifoorumid, kus anonüümne postitamine on primaarseks arvamuse avaldamise ning arutelu edendamise viisiks. Samas on inimesed avaldanud interneti avalikus ruumis ka solvava sisuga kommentaare oma nime all, seda eelkõige nt sotsiaalmeedia platvormidel. Käesoleva magistritöö raames käsitleb autor eelkõige selliseid netikommentaare, mis on postitatud anonüümselt või milles on ilmselgelt kasutatud pseudonüümi oma isiku varjamiseks.

Infoühiskonna kiirest levikutempest ja sotsiaalmeedia arendustest johtuvalt on viimasel aastakümnel suurenenud ka kommenteerijate hulk. Nimetatud asjaolu on endaga kaasa toonud negatiivsete, solvavate ja ka ähvardavate kommentaaride hulga suurenemise, mille rünnaku alla on sattunud mitte ainult avaliku elu tegelased, vaid ka tavaisikud, kellel puudub kõrgendatud avaliku arvamuse talumiskohustus. Seonduvalt eeltooduga on isikutel tekkinud ka vajadus oma subjektiivsete õiguste kaitseks tuvastada, kes on neid avalikus kommentaariumis solvanud või ähvardanud.

Põhiseaduse ja demokraatia aluspõhimõtete alusel võib isik oma põhiõigusi realiseerida seni, kuni ta ei riiva teise isiku põhiõigusi. Seega on antud isikule väljendusvabadus olukorras, kus ta soovib oma seisukohti ja veendumusi esitada konstruktiivselt (PS § 19). Põhiseaduse (PS) § 17 sätestab, et kellegi au ega head nime ei tohi teotada.⁷ Õiguskirjanduses on leitud, et au teotamine on võimalik nii laia avalikkuse ees kui ka üksikute isikute vahel, ehk au teotamise tunnistajaks on vaid üks kolmas isik peale au teotaja ja isiku, kelle au teotati. Teiselt poolt on hea nime ehk maine riive eelduseks head nime teotava teo tegemine üldsust kaasaval viisil laia avalikkuse ees, näiteks

⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

meedias.⁸ Tulenevalt sellest, et anonüümsed netikommentaariid on eelkõige suunatud üldsusele ja on postitatud igäühele ligipäasetavas ruumis, on autori arvates ka anonüümsete solvavate netikommentaariide näol tegemist isiku au teotamisega.

Riigikohus on oma praktikas selgitanud, et au ja head nime kahjustav on mis tahes viisil ja vormis levitatav teave.⁹ Seega on autori arvates interneti kommentaari postitamise näol tegemist samuti andmete avaldamisega ja avaliku solvamisega, sõltumata sellest, et kommentaar on postitatud anonüümse isiku poolt. Vaieldav on aga see, kui õigusvastased on laimava sisuga kommentaariid ja kui suur haare nendel kommentaariidel on.

Olles demokraatliku mõtteviisiga riik, on põhiseadusest tulenevalt Eesti riigil kohustus kaitsta isikute õigust heale nimele. PS § 17 sõnastusest ja mõttest johtuvalt on riigi positiivne kohustus kaitsta isiku au ja head nime ning tagada inimõiguste jõustamine oma jurisdiktsiooni all. Positiivne kohustus tähendab, et riik peab kehtestama nii era- kui ka avalikele isikutele ja institutsioonidele (sh kohtutele) vajalikud normid, mis tagaksid põhiõiguste kaitse. Samuti peab riik looma sõltumatu õiguskaitseüsteemi.¹⁰

PS § 17 puhul on tegemist subjektiivse igäüheõigusega ehk nimetatud paragrahvist ei tulene normi kaitseala laienemine vaid paragrahvis märgitud isikutele. Paragrahv annab seega kaitse kõigile füüsilistele isikutele, kelle au ja head nime on teotatud. Au ja hea nime teotamise eest on eelkõige kaitstud füüsilised isikud, kuna juriidiliste isikute puhul on tegemist õigusliku fiktsiooniga.¹¹ Ka solvavate internetikommentaariide adressaatideks on eelkõige füüsilised, mitte juriidilised isikud. Eelkõige satuvad kommentaariidate huviorbiiti avaliku elu tegelased peale vastavate artiklite avaldamist internetiportaalides. Autori arvates on samas vaieldav, kas ka juriidilistel isikutel on au ja hea nimi. Magistritöös käsitletakse kahjustatud isikutena üksnes füüsilisi isikuid.

⁸ Pild, M., Tupay, P K., Turk, K. PSK § 17/4. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5.vlj. Tartu: Iuridicum 2020.

⁹ RKTko 29.03.2017, 3-2-1-153-16.

¹⁰ Pild, Tupay, Turk, PSK § 17/5.

¹¹ Pild, Tupay, Turk, PSK § 17/6.

Eeltoodust saab järeldada, et riigil on kohustus pakkuda füüsilistele isikutele võimalust oma õigusi maksma panna ja seda eelkõige tagades isikutele mooduse nõuda solvajalt kahju hüvitamist. Arusaadavalt on anonüümsete kommenteerijate puhul kahjunõude esitamine raskendatud, sest kahjustatud isikul ei ole võimalik tundmatu kommenteerija vastu pöörduda kohtusse, mistõttu on autori arvates ka kriitiline sellise menetlusliigi olemasolu, mis võtaks arvesse nii kahjustatud isiku kui kommenteerija õigusi. Valitseva kohtupraktika kui ka õiguskirjanduse puhul ei saa ka välistada, et kommenteerijate õigus anonüümsusele ja väljendusvabadusele on absoluutsed õigused.

Füüsiliste isikute subjektiivsete õiguste kaitse puhul on autori arvates oluline ka silmas pidada, milline on füüsilise isiku staatus ühiskonnas. Näiteks leidis Riigikohus oma 30.10.1997 lahendis, et „otsustades moraalset kahju olemasolu tuleb kohtul arvestada ka seda, et minister avaliku elu tegelasena on end ise seadnud üldsuse erilise tähelepanu alla. Eeltoodust tulenevalt võib avaliku elu tegelase au riivamine seoses tema avaliku eluga kaasa tuua moraalset kahju üksnes siis, kui kohus loeb tema kohta levitatud tegelikkusele mittevastavatel andmetel põhineva negatiivse sisuga informatsiooni tema au ja head nime eriti teotavaks“¹². Võttes arvesse, et anonüümse kommenteerija tuvastamisel saadakse ligipääs tema isikuandmetele, on autori arvates vajalik enne isikuandmete väljanõudmist kohtul kaaluda, kes on olnud kommentaari adressaadiks ja otsustada, kas kommenteerija öeldu ületab avaliku elu tegelase talumiskohustust.

Riigikohus on kõrgendatud avaliku elu tegelase talumiskohustust sisustanud ka oma järgnevas praktikas. Kohus on oma 26.06.2013 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-18-13 korranud, et „avaliku elu tegelased on suurema avalikkuse tähelepanu all ning peavad seetõttu arvestama ka suurema kriitikaga.“ Samas on Riigikohus ka selgitanud, et „kui isik tegeleb loominguga või selle esitamisega, võib üldjuhul olla õigustatud kõrgendatud huvi tema loominguga ja loometegevuse, mitte aga tema eraelu vastu“.¹³ Eelnevast tulenevalt saab asuda seisukohale, et anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljanõudmine on põhjendatud eelkõige sellistes olukordades, kus avaliku elu tegelast kritiseeritakse eraelulises küsimuses või soovitakse teda tahtlikult solvata. Kui solvav kommentaar on suunatud isiku avaliku eluga seotud tegevuse pihta, ei ole autori arvates põhjendatud riigil nõuda kommenteerija isikuandmete väljanõudmist.

¹² RKTKo 30.10.1997, 3-2-1-123-97.

¹³ RKTKo 26.06.2013, 3-2-1-18-13 p 15.

Talumiskohustuse aspekti on käsitletud ka EIK. EIK on selgitanud, et poliitikud ja avaliku elu tegelased peavad tulenevalt oma staatusest taluma rohkem kriitikat ja solvanguid, võrreldes nõ „tavakodanikuga“.¹⁴

Autori arvates on anonüümse kommenteerija isikuandmete väljanõudmine põhjendatud eelkõige olukorras, kus kommentaar on suunatud mitte avaliku elu tegelase vastu või kui on, siis kommentaari sisu peab olema niivõrd solvav, et see ületaks isiku talumiskohustust. Eelkõige saab talumiskohustust ületavaks pidada kommentaare, mis puudutavad ebanõistlikult avaliku elu tegelase eraelu või kommentaare, mille sisu on sündsustunnet jämedalt riivav või ähvardav.¹⁵ Viimase puhul on autori arvates kohane eelkõige isikuandmete välja nõudmine mitte tsiviil-, vaid kriminaalmenetluse kaudu.

1.2 Anonüümsete kommenteerijate õiguste kaitse

Kuigi internetikommentaari adressaatidel on õigus au ja hea nime kaitsele, on autori arvates tähtis analüüsida ka internetikommenteerija õigusi oma arvamuse väljendamisel. Internetikommenteerijate puhul on käesolevas magistritöös hõlmatud nii anonüümseid kommentaare kui ka nimelisi kommentaare, mida leidub kõige sagedamini sotsiaalmeediavõrgustikes, nt Facebookis.

Autor on seisukohal, et nimetatud kontekstis on võimalik kommenteerijate õigusi jagada kaheks – kommenteerijate väljendusõigus ja kommenteerijate õigus eraelu puutumatusse. Seetõttu on vajalik analüüsida, kuidas mõjutaks kommenteerijate tuvastamine ja nende hagemine eelnimetatud õigusi. Esmalt käsitletakse käesolevas magistritöös kommenteerijate õigust end vabalt väljendada.

Põhiseadusest tuleneb isikute väljendusõigus kollektiivselt PS §-st 41 ja 45, kuid anonüümsete kommentaaride kontekstis on kohalduv autori arvates eelkõige PS § 45 I lause, mis sätestab, et

¹⁴ EIKo 9815/82, *Lingens vs. Austria*, p 42.

¹⁵ Karistusseadustiku § 120 lõige 1. – RT I, 21.05.2021, 9: „Tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.“

„igapähele on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil.“ Samas annab paragrahvi II lause mõista, et nimetatud õigust on võimalik piirata mh isiku hea nime kaitseks. Autor leiab, et anonüümses kommentaaris sisalduvat ebakohast väärtushinnangut võib lugeda samamoodi arvamuseks.

Isikute väljendusõigust ei kaitse ainult põhiseadus, vaid ka muud rahvusvahelised õigusaktid, nt Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. Nimetatud dokumendi artikkel (edaspidi art) 10 esimene lõige sätestab isikute õiguse vabalt levitada oma ideid ja arvamusi igas vormis, ka nt internetikommentaari näol. Lõige 2 reguleerib väljendusõiguse piiramise aluseid, sätestades, et „kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse selle kohta seaduses ette näha formaalsusi, tingimusi, piiranguid või karistusi, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste maine või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse säilitamiseks.“¹⁶ Ka EL põhiõiguste harta art 11 lg 1 sätestab, et „igapähele on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest“.¹⁷

Au teotava või laimava internetikommentaari puhul on tegemist arvamusega, mis sisaldab kahjustatud isiku kohta ebaõigeid andmeid või ebakohaseid väärtushinnanguid. Autori arvates tähendab see seda, et kuigi anonüümsetel netikommenteerijatel on vastavalt erinevatele õigusaktidele õigus oma arvamusi vabalt väljendada, on laimava sisu avaldamisel võimalik siiski väljendusõigust piirata. Tulenevalt sellest leiab autor, et laimava netikommentaari autori vastutuse võtmisel ei riivata tema väljendusõigust ebaproportsionaalselt, kuid tähtis on siiski kohtupoolne hindamine, kas netikommentaar on õigusvastane ja/või kas kahjustatud isikul võib olla kõrgendatud talumiskohustus.

¹⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

¹⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

Netikommenteerijate eraelu puutumatus kaitset tuleks autori arvates jagada kaheks – õigus jääda anonüümseks oma arvamuse jagamisel internetis ja õigus isikuandmete kaitsele. Viimast on käsitletud detailsemalt käesoleva magistr töö järgmises alapeatükis.

Õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusle sätestab põhiseaduse § 26. Samas annab paragrahvi teine lause mõista, et eelnimetatud õigus ei ole absoluutne ja on teatud olukordades piiratud, sh ka teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.¹⁸ Eraelu puutumatus kaitsevad ka Euroopa Inimõiguste Konventsiooni art 8¹⁹ ja EL põhiõiguste harta art 7²⁰. Esimese puhul on *expressis verbis* sätestatud samuti piiriklausel, mille kohaselt on teiste isikute õiguste kaitseks võimalik sekkuda teise isiku eraellu. Arvestades, et kahjustatud isiku suhtes laimava või au teotava netikommentaari avaldamisel riivatakse ebaproportsionaalselt kahjustatud isiku põhiõigust heale nimele, on autori arvates võimalik siiski ebakohase netikommentaari autori eraellu sekkuda, kuid sellistel juhtudel peab olema sekkumine proportsionaalne.

Autori hinnangul peaks isikutel säilima netikommentaari avaldamisel anonüümsus, kui portaalipidaja on andnud isikutele võimaluse postitada kommentaare anonüümselt. Samas on autori arvates vajalik eristada avaliku võimu ja avaliku võimu kandjate vastu ning eraisikute vastu esitatud netikommentaare. Viimase puhul on ka vajalik hinnata, kas eraisikul esineb kõrgendatud kriitika talumiskohustus. Autori arvates on tähtis, et anonüümsete kommentaaride puhul eristataks väljaütlemisi avaliku võimu ja avaliku võimu kandjate vastu kommentaaridest üksikisikute vastu. Anonüümsuse absoluutne säilitamine on autori hinnangul põhjendatud eelkõige riikliku omavoli kaitseks, kuna demokraatliku ühiskonna alustaladest tulenevalt peab isikutel säilima avaliku võimu kritiseerimisõigus ka anonüümses formaadis. Laimavate netikommentaari puhul on aga autori

¹⁸ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 26: „Igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusle. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.“

¹⁹ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art 8 lg 1: „Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust“. Lg 2: „Ametivõimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.“

²⁰ Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 7: „Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust.“

arvates anonüümsuse säilitamise kaitse palju väiksem, kuna sellised kommentaarid riivavad otseselt kahjustatud isiku õigust heale nimele.

Tulenevalt eeltoodust saab asuda seisukohale, et kuigi anonüümsetel netikommenteerijatel on väljendusõigus ja õigus eraelu puutumatusse, ei ole need õigused absoluutsed. Väljendusõiguse realiseerimisel on isikutel seega kohustus avaldada arvamust konstruktiivselt ja mitte teise isiku au teotades. Lisaks sellele on isikute anonüümsuse tagamine eelkõige vajalik riikliku omavoli kaitseks ja demokraatia põhiväärtuste hoidmiseks. Samas on autori hinnangul vajalik ka kohtutel enne anonüümse netikommenteerija tuvastamist hinnata kommentaari sisu ja selle adressaati, sest vastasel juhul võib toimuda kommenteerija tuvastamine ebaproportsionaalselt.

1.2.1 Anonüümsete kommenteerijate isikuandmete kaitse

Anonüümse kommenteerija isiku tuvastamisel on eelkõige probleemiks kommenteerija isikuandmete kaitse, mis on tänapäeval kõrgendatud tähelepanu all. Autori arvates on probleem, et eraõiguslikus vaidluses on kahjustatud isikul võimalik tuvastada teda laimanud isik, saades kohtult kommenteerija nime, isikukoodi ning muid kontaktandmeid (eelkõige nimi, isikukood, e-post, telefoninumber).

Riigikohus on varasemalt leidnud, et kuigi põhiseaduses ei ole sätestatud eraldi isikute isikuandmete kaitse sätet, on isikuandmete kaitse hõlmatud PS §-ga 26 ehk isiku eraelu puutumatusse põhiõigusega. Eraelu puutumatusse riivena käsitatakse mh isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.²¹

Isikuandmete kaitse regulatsioon tuleneb eelkõige IKÜM-ist, mis on isikute ja haldusorganite suhtes otsekohalduv. Isikuandmete kaitse seaduse (edaspidi IKS) eesmärk on eelkõige täpsustada ja täiendada IKÜM sätteid ning füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel õiguskaitseasutuste poolt süütegude tõkestamisel, avastamisel ja menetlemisel ning karistuste täideviimisel.²² Samamoodi tuleneb isikuandmete kaitse ka EL põhiõiguste hartast, mille art 8 lg 1

²¹ RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12, p 19.

²² Isikuandmete kaitse seaduse § 1 lg 1 p 1, 2. – RT I, 04.01.2019, 11.

järgi „igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele“ ja lg 2 kohaselt „selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist“.²³

IKÜM preambula kohaselt on määruse eesmärk eelkõige füüsiliste isikute isikuandmete kaitse EL-is. Lisaks sellele selgitab määrus, et õigus isikuandmete kaitsele ei ole absoluutne õigus, vaid seda tuleb kaaluda vastavalt selle ülesandele ühiskonnas ning tasakaalustada muude põhiõigustega vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele. Seetõttu on vajalik analüüsida, kas laimava sisuga kommentaari puhul on kommenteerija isikuandmete väljaandmine põhjendatud või mitte.

Netikommentaari kontekstis võib seega autori arvates asuda seisukohale, et kommenteerija isiklikud andmed peaksid olema kaitstud ja nende väljaandmine kolmandatele isikutele lubatud ainult erandjuhtudel. Lisaks sellele tuleneb määrusest, et isikuandmete kaitse ei saa toimuda alati ning vajadusel on isikud sunnitud taluma oma isikuandmete jagamist. Seega, kui tegemist on laimava netikommentaoriga, võib autori arvates teatud tingimustel olla põhjendatud kommenteerija isikuandmete väljaandmine. Vaieldav on siinkohal see, mis ulatuses ja mis olukordades peaks see toimuma.

IKÜM art 4 p 1 sätestab, et isikuandmed on „igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku („andmesubjekti“) kohta; tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal“. Arvestades, et hagi esitamiseks on hagejal vaja vähemalt isiku nime ja tema isikukoodi, on selge, et kommenteerija isiku tuvastamisel edastatakse isikuandmeid, mistõttu peab isikuandmete töötlemine olema ka reguleeritud. Isikuandmete töötlemise alla kuulub isikuandmete kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute tegemine, lugemine, kasutamine, edastamine, levitamise või muu moel kättesaadavaks tegemise teel

²³ Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

avalikustamine, ühitamine või õhendamine, piiramine, kustutamine või hävitamine. Tulenevalt sellest, et isikule väljastatakse kommenteerija isikuandmeid, on tegemist ka isikuandmete töötlemisega.

IKÜM sätestab ka kohtute järelevalve seoses isikuandmete kaitsega. Nimelt selgitab määrus, et „kohtusüsteemi sõltumatus kaitsemiseks kohtumenetlusega seotud ülesannete täitmisel, sealhulgas otsusetegemisel, ei peaks järelevalveasutuste pädevus hõlmama isikuandmete töötlemist juhul, kui kohtud täidavad oma õigust mõistvat funktsiooni“. Tänapäeval toimub anonüümse kommenteerija isikuandmete tuvastamine läbi eeltõendamismenetluse maakohtus, mida autori arvates ei saa pidada õiguse mõistmiseks, vaid pigem tehnilist sorti menetluseks. Seetõttu leiab autor, et tavapärane kohtumenetlus ja eeltõendamismenetluses kostja tuvastamine ei ole samastatavad ja neile ei peaks kehtima samasugused andmekaitse reeglid.

IKÜM art 5 lg 1 selgitab, kuidas peab toimuma korrektne isikuandmete töötlemine. Muuhulgas peab töötlemine olema seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev. Lisaks sellele nimetatud lõike punkti C kohaselt kogutakse isiku puhul nii palju andmeid, kui on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt. Punkt F sätestab ka turvalisuse põhimõtte isikuandmete töötlemise korral.²⁴ Käesoleva magistritöö eesmärk on isikuandmete töötlemise kontekstis analüüsida, kas kohtute poolt isikuandmete väljaandmine on eelnimetatud punktidega kooskõlas ja millistel tingimustel võiks isikuandmete väljastamine olla põhjendatud.

IKÜM art 6 lg 1 punkt F sätestab, et „isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult juhul, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest, ning sellisel määral, nagu see tingimus on täidetud: isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps.“²⁵ Sättest tulenevalt saab asuda seisukohale, et isikuandmete töötlemine on seaduslik, kui on olemas kolmanda isiku õigustatud huvi. Laimavate anonüümsete kommentaaride puhul on eluliselt usutav, et kahjustatud isiku näol on tegemist õigustatud isikuga, kuna kommentaar riivab tema põhiõigusi

²⁴ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lõige 5 punktid A, C, F.

²⁵ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6 lõige 1 punkt F.

ja tal on huvi kahju hüvitamise vastu. Teiselt poolt annab autori arvates norm mõista, et eelnimetatud kontekstis isikuandmete töötlemiseks peavad solvatud isiku huvid kaaluma üles anonüümse kommenteerija privaatsuse.

IKÜM-i art 9 lg 1 reguleerib eriliiki isikuandmete töötlemist. Tegemist on selliste isikuandmetega, „millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilisi andmeid, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavaid biomeetrilisi andmeid, terviseandmeid või andmeid füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta.“²⁶ Sama artikli lg 2 punkt F selgitab, et lg-t 1 ei kohaldata, kui „töötlemine on vajalik õigusnõude koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks või juhul, kui kohtud täidavad oma õigust mõistvat funktsiooni“.²⁷ Autori arvates kohalduvad anonüümsete kommentaaride puhul eelkõige IKÜM-i art 6. Hagiavalduse esitamisel on vajalik hagejal märkida vähemalt kostja nimi ja isikukood, mida ei saa lugeda eriliiki isikuandmeteks IKÜM kontekstis. Art 9 on kohaldatav olukordades, kus kohtumenetluses tuvastatakse nt isadust või kui kohtumenetluses esitatud tõendid on seotud kannatanu tervisekahjustustega.²⁸

Art 6 lg 1 punkti F kohaldamisel lähtutakse eelkõige kolmeastmelisest kontrollskeemist. Esiteks peab isikuandmete töötlemine toimuma seaduslikul alusel, teiseks peab töötlemine olema vajalik ning kolmandaks peab õigustatud huvi olema suurem kui isiku huvid, õigused või vabadused. Kolmeastmelist kontrolli on kasutatud ka enne IKÜM-i jõustumist (andmekaitse direktiivi kehtivuse ajal), mil Euroopa Kohus analüüsis isikuandmete töötlemist asjas nr C-13/16. Õigustatud huvi puhul peab seega isik oma seisukoha põhistama ning tegemist ei ole ammendava loeteluga. Eelnimetatud huvi puhul võetakse arvesse ka seda, milline on avalik huvi seonduvalt isikuandmete töötlemisega. Nt kui kindlustusandja soovib töödelda isikuandmeid kontrollimaks, kas isikud on toime pannud kindlustuskelmust. Selline isikuandmete töötlemine on vajalik nii kindlustusandjale ja tegelikult ka avalikkusele, kuna kelmuse tõkestamist viiakse läbi ka avalikes huvides.²⁹

²⁶ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 9 lõige 1.

²⁷ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 9 lõige 2.

²⁸ Handbook on European data protection law. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018, lk 163.

²⁹ What is the „legitimate interests“ basis? | ICO – <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/legitimate-interests/what-is-the-legitimate-interests-basis/> (27.04.2022).

Anonüümsete kommentaaride puhul võib samamoodi jaatada, et kommenteerija isikuandmete väljanõudmisel on olemas nii isiklik kui ka avalik õigustatud huvi, kuna huvi on olemas nii kahjustatud isikul kui ka avalikkusel, sest riik peab tagama laimu- ja vihakõne tõkestamise. Teiselt poolt on kindlustuskelmus kuritegu, kuid laimu levitamine ja isiku au teotamine mitte, kuigi vaenu õhutamine on kuritegu vastavalt KarS § 151 lg-le 1. Seega on kommenteerija isikuandmete töötlemisel ja/või väljaandmisel kahjustatud isikule riigil vajalik kaaluda, kas õigustatud huvi on piisav nii isiklikust kui avalikust vaatevinklist.

Isikuandmete töötlemine peab eelnimetatud normi kohaselt olema ka vajalik. See tähendab, et kahjustatud isikul puudub muu võimalus oma eesmärgi saavutamiseks. Juhul, kui on olemas moodus, mis eesmärgi saavutab ning ei eelda teise isiku isikuandmete töötlemist, siis sellisel juhul ei ole vajalikkuse eeldus täidetud.³⁰ Anonüümsete kommenteerijate puhul saab asuda seisukohale, et kahjustatud isikul puuduvad muud võimalused oma eesmärgi täitmiseks s.o kahjunõude esitamiseks, mistõttu võib olla sellistel juhtudel vajalikkuse põhimõte täidetud. Samas on vaieldav, kas isik peaks kahju hüvitamist nõudma kommenteerijalt või hoopis platvormilt, kus anonüümne kommentaar või postitus tehti.

Autor on seisukohal, et anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljaandmine on seaduslik vaid juhtudel, kui kahjustatud isik põhjendab isikuandmete saamise vajalikkust. Lisaks sellele peaks isik põhistama, et tema õigused kaaluvad üles kommenteerija õigused ja tema nõue kommenteerija vastu on perspektiivikas.

1.2.2 Isikuandmete väljanõudmise põhjendatuse piiritlemine

Tulenevalt sellest, et vastavalt nii põhiseadusele, rahvusvahelistele õigusaktidele kui ka üldtunnustatud demokraatlikele üldpõhimõtetele on isikutel väljendusõigus, on autori arvates kriitilise tähtsusega ka anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljanõudmise piiritlemine. Isikuandmete väljanõudmine ei saa toimuda selliste kommentaaride puhul, mille laimamise või au teotamise tase ei ole kõrge või kui kommentaari adressaadiks on avaliku elu tegelane. Vastasel

³⁰ *Ibid.*

juhul tekiks olukord, kus inimeste väljendusõigus oleks oluliselt piiratud, arvestades, et neil on antud võimalus avaldada oma arvamused anonüümses vormis, mille puhul on ka õigustatud ootus, et oma arvamuse esitamisel ei kaasne nende isikuandmete väljaandmine solvatud isikule ja nende vastu hagi esitamine.

Autor on seisukohal, et kommenteerija isikuandmete väljaandmine ei tohiks toimuda ka olukordades, kus kohtu hinnangul ei ole nõue perspektiivikas. Kommenteerija isikuandmete väljanõudmine iga kommentaari puhul kahjustaks nii kahjustatud isiku kui ka kommenteerija enda huve. Kahjustatud isiku huvide kahjustamine seisneks selles, et peale isikuandmete saamist tekiks justkui õigustatud ootus hagi perspektiivikuse suhtes. Autori arvates on seega tähtis, et kohus hindaks iga esitatud kommentaari puhul eelhinnangu selle suhtes, kas kommentaar on õigusvastane ja kelle osas on kommentaar suunatud.

Vastavalt Riigikohtu 2020. aasta koostatud mittevahalise kahju hüvitamise kohtupraktika analüüsile on leitud, et isiklike õiguste rikkumisel jäid kohtu poolt väljamõistetud hüvitised vahemikku 200-7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot ning mediaan 800 eurot. Tulenevalt sellest on isiklike õiguste rikkumisel keskmine väljamõistetud hüvitis langenud ja suuremaid hüvitisi mõistetakse välja harva. Kusjuures suurim hüvitis, summas 7000 eurot, mõisteti välja tsiviilasjas, milles käis vaidlus meediaväljaande ja füüsilise isiku vahel.³¹ Eeltoodust tulenevalt nähtub, et ebakohaste väärtushinnangute või valede faktiväidete puhul ei ole väljamõistetud hüvitised niivõrd suured. Seega tuleks autori arvates kaaluda, kas väikese kahjuhüvitise eest on põhjendatud netikommenteerija eraelu ja privaatsuse riivamine, arvestades ka seda, et menetlus mõjutab ka tugevalt kohtute töökoormust.

Autori arvates on samuti oluline, et kahjunõuded laimava või au teotava anonüümse postituse või kommentaari vastu ei toimuks nõ omakasulikult. See tähendab, et kommenteerija tuvastamine ei tohiks olla isikute jaoks raha teenimise vahend, vaid eelkõige moodus hüvitada laimuga või au teotamisega tekitatud kahju. Lisaks sellele ei tohiks selline käitumisviis kujuneda raha teenimise mooduseks, kuna kommentaatori tuvastamisega kaasneb riive tema eraelu puutumatusel ja

³¹ Kalev, G-L., Piho, K. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.-2019. aastal. Kohtupraktika analüüs. Tartu: 2020.

väljendusõigusele. Siinkohal on vaieldav, kas anonüümne kommentaar või väikese levikuga postitus teotab sedavõrd isiku au.

Samuti on tähtis aspekt füüsiliste isikute anonüümsete kommentaaride eristamine ajakirjanduslikest artiklitest. Nimelt, nii anonüümsete kui ka mitteanonüümsete kommentaaride puhul on tegemist reeglina isikuga, kelle arvamus on küll nähtav avalikus ruumis, kuid see ei ole suunatud laiale üldsusele, vastupidiselt ajakirjanduslikele artiklitele. Sellised artiklid on reeglina suunatud avalikkusele, s.o nad on kättesaadavad väga laiale audientsile. Netikommentaariid on aga koondatud eraldi sektsiooni, mis on ajakirjandusliku väljaande pealehelt varjatud. Lisaks eelnevale teenivad ajakirjanduslikud väljaanded oma avaldatud artiklitest tulu, kuid netikommenteerijad mitte, mistõttu võib nõude esitamine meediaväljaande vastu olla proportsionaalsem kui kommentaari autori vastu.

1.3 Vastutus laimavate internetikommentaariide eest

Anonüümsete internetikommentaariide puhul tõstatub küsimus vastutuse osas ehk kas anonüümse netikommentaari puhul on põhjendatud kommenteerija isiku tuvastamine ja tema vastu kahju nõude esitamine või lasub hoopis portaalipidajal kohustus mitte lubada laimava sisuga kommentaare. Nimetatud küsimus käsitleb eelkõige anonüümseid kommentaare, mitte nimelisi kommentaare, mida võidakse postitada sotsiaalmeedia kanalites, kus isikud kasutavad iseenda täisnime.

Autori arvates on ka ajakirjandusväljaannetel vastutus tagada, et nende poolt avatud kommenteerimiskeskonnas oleks tagatud kahjustatud isikute kaitse. Näiteks on võimalik portaalipidajal modereerida postitatud kommentaare enne nende avalikustamist, mis tagaks ühelt poolt kahjustatud isikute hea nime kaitse ning teiselt poolt ka anonüümse kommenteerija postitanud kaitse tsiviilõigusliku vastutuse eest. Täiendava võimalusena saaks autori arvates portaalipidaja lubada ainult kommentaaride postitamist isikute poolt, kelle tuvastamine on võimalik. Näiteks ajakirjandusliku väljaande „Postimees“ veebiportaalis kommentaaride postitamiseks on vajalik eelnev registreerimine koos enda isiku tuvastamisega, seega on väljaandele kommenteerija isik

teada.³² Võimalik on ka näiteks kasutajakonto registreerimisel Eesti veebiportaalides oma isiku tuvastamine ID-kaardiga. Seega oleks portaalipidajale teada kommenteerija nimi, isikukood jm kontaktandmed.

Õigusmaastikul üks tuntumaid kohtuasju seonduvalt anonüümsete kommentaaride autorite vastutusega on olnud EIK kaasus Delfi vs. Eesti.³³ Kaasuse asjaolude kohaselt hages 2006. aastal Vljatšeslav Leedo AS-i Delfi selle eest, et viimase veebiportali kommenteerimiskeskonnas olid postitatud mitmeid anonüümseid laimavaid kommentaare hageja kohta. Nimetatud lahend on magistritöö teema analüüsimisel oluline, kuna EIK on sisuliselt jaatanud portaalipidaja vastutust laimavate ja au teotavate kommentaaride eest. Lisaks sellele arutas kohus ka eeltõendamismenetluse kasutamist anonüümsete kommenteerijate tuvastamiseks.

Enne EIK-i jõudmist leidis Riigikohus oma otsuses asjas nr 3-2-1-43-09, et AS Delfi kutsus oma kommenteerimiskeskonnas aktiivselt üles portaali lisatud uudiseid kommenteerima ning kommentaaride arvust sõltub ka kostja saadav reklaamitulu, mistõttu oli kostja kommentaaride lisamisest majanduslikult huvitatud. Vastutust ei välistanud ka Riigikohtu arvamusel asjaolu, et kostja ei olnud kommentaari autoriks, kuna kostjal säilis siiski kontroll kommenteerimiskeskonna üle. Lisaks sellele on võimalik kommentaare eemaldada vaid portaalipidajal ja mitte portaali kasutajal, kuna viimasel on võimalik vaid teavitada ebasobivast kommentaarist. Kostjal on ka võimalik omalt poolt postitavate kommentaaride sisu modereerida, mistõttu ei olnud kohtu arvates põhjendatud kostja argument, et kommentaaride avaldamine ei ole tema kontrolli all.³⁴ Täiendavalt lisas Riigikohus, et hagejal on võimalik valida, kas ta esitab nõude portaalipidaja või kommenteerijate vastu.³⁵

AS Delfi ei olnud Riigikohtu seisukohtadega nõus ja leidis, et Eesti riigi tegevus on vastuolus Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art 10-ga. EIK suurkoda tegi 16.06.2015 otsuse, mille kohaselt leidis, et Eesti ei ole art 10 rikkunud.

³² AS Postimees Grupi üldtingimused, p 11.3. – <https://www.postimees.ee/tingimused/> (22.04.2022).

³³ EIKo 64569/09, *Delfi AS vs. Eesti*.

³⁴ RKTKo 10.06.2009, 3-2-1-43-09, p 13.

³⁵ *Ibid*, p 14.

Oma esitatud kaebuses väitis AS Delfi, et kommentaaride sisu eest peaksid vastutama nende tegelikud autorid. AS Delfi ei nõustunud EIK koja seisukohaga, et kommentaaride autorite isiku tuvastamine on keeruline ja väitis, et autorite isikut on võimalik tuvastada TsMS § 244 sätestatud eeltõendamismenetluse kaudu. Autorite nimede ja aadresside tuvastamise järel on võimalik väga lihtsalt esitada nende vastu hagi.³⁶ Vastuseks eelnevale märkis Vabariigi Valitsus, et tsiviilkohtumenetluses ei ole võimalik kasutada uurimistoiminguid nagu nt jälitustoiminguid. Vabariigi Valitsus oli seisukohal, et eeltõendamismenetlust ei saa pidada anonüümsete kommentaaride puhul mõistlikuks alternatiiviks. Esiteks, ei ole võimalik alati tuvastada vastavaid internetiprotokolli (IP) aadresse, nt kui kasutajaandmed või kommentaar on kustutatud või kui kasutati anonüümset proksiserverit. Teiseks, isegi kui on võimalik tuvastada kommentaaride postitamiseks kasutatud arvutit, võib ikkagi osutada võimatuks postitused teinud isikute kindlaks tegemine, nt juhul, kui kasutati avalikku arvutit, traadita interneti punkti, dünaamilist IP-aadressi või välisriigis asuvat serverit või muudel tehnilistel põhjustel.³⁷

Nimetatud otsuses on seega ka autori arvates riik tunnistanud, et eeltõendamismenetlus ei ole sobilik vahend anonüümsete kommentaaride tuvastamiseks ning hagemiseks. Samas on aga hiljutises Riigikohtu lahendis Justiitsministeerium leidnud, et eeltõendamismenetluse kasutamine anonüümsete kommentaaride tuvastamiseks on siiski kohane ja põhjendatud (magistritöö ptk 3.1.2). Vabariigi Valitsus on välja toonud olulise argumendi, mis seondub anonüümse kommentaari tuvastamisega juhul, kui kommentaari on kasutanud oma andmete varjamiseks sellekohaseid meetmeid (nt proksiserver). Proksiserveri kasutamine võib muuta menetluse ebamõistlikult koormavaks, samas kui nõude esitamine portaali pidaja vastu oleks kahjustatud isiku jaoks kiirem ja mõistlikum. Probleeme tekib ka olukordades, kus kommentaari ei ole veebiteenuse pakkuja klient (nt kliendi perekonnaliige) ning tõusetub ka küsimus, kas sellistel puhkudel peaks vastutama klient või kommentaari. Tulenevalt sellest, et eeltõendamismenetlusega nõutakse välja kliendiandmed, võivad tekkida paratamatult olukorrad, kus kohus annab hagejale välja sellise isiku andmed, kes ei ole tegelikult kommentaari postitanud, vaid on lepingulises suhtes teenusepakkujaga.

³⁶ EIKo 64569/09, p 77.

³⁷ *Ibid*, p 91.

Seonduvalt eeltõendamismenetluse kasutamise ja laimajate vastu hagi esitamisega märkis EIK järgmist: nimelt, kuna eeltõendamismenetlus on olnud siseriiklikult ebatõhus vahend anonüümsete kommenteerijate tuvastamiseks, on Riigikohtu seisukohad seonduvalt nõude esitamisega AS-i Delfi vastu olnud põhjendatud. Kohus viitas ka oma varasemale lahendile asjas *Krone Verlag (nr 4)*, milles leiti, et kui panna kahjustatud isiku risk saada hüvitist laimamist puudutava menetluse eest meediaettevõttele, kelle majanduslik seisund on üldjuhul laimatu omast parem, ei ole see iseenesest ebaoproportsionaalne sekkumine meediaettevõtte õigusesse sõnavabadusele.^{38 39}

Autori tõlgenduse kohaselt on EIK asunud seisukohale, et meediaettevõtet võib pidada laimavate anonüümsete kommentaaride eest vastutavaks. Seda eelkõige sellepärast, et meediaettevõtetel on kahjuhüvitiste väljamaksmiseks rahalised vahendid üldjuhul olemas ning neil on võimalik ka oma kommentaariumit modereerida või paluda kommenteerijatel ennast registreerida või tuvastada. Registreerimise ja/või isikutuvastamise nõuet on ka tänapäeval mõned meediaväljaanded rakendanud.

Kohus märkis, et AS Delfi oli kohustatud maksma kahjustatud isikule kahjuhüvitist summas 320 eurot, mida EIK arvates ei saa lugeda AS-i Delfi suhtes ebaoproportsionaalseks tegevuseks, kuna tegemist on ühe suurima internetiuudiste portaali kutselise pidajaga. Peale Riigikohtu lahendi tegemist on kohtud nimetatud lahendile ka viidanud, kuid tihti peale pole kahjuhüvitist üldse välja mõistetud, kuna portaalipidajad on laimavaid kommentaare eemaldanud.⁴⁰

Autor on seisukohal, et EIK seisukohad on põhjendatud, kuna nimetatud kaasuses on sisustatud nii portaalipidaja vastutuse kui ka eeltõendamismenetlusega kaasnevaid probleeme. Kohtud peaksid autori arvates nii kahjustatud isiku kui kommenteerija õigusi arvesse võttes jõudma ühtlustatud praktikani ja otsustama, kas kahjustatud isikutel on õigem esitada kahjunõude portaalipidaja või otse kommenteerija vastu. Kui aga riik leiab, et õiglasem on siiski nõude esitamine otse kommenteerijate vastu, on autori arvates tähtis tõhusama regulatsiooni väljatöötamine, mis tagaks

³⁸ *Ibid*, p 151.

³⁹ EIKo 72331/01, *Krone Verlags GmbH & Co. KG vs. Austria* (nr 4), p 32.

⁴⁰ EIKo 64569/09, p 160.

pooltele paremat õigusselgust. Alternatiivselt, kui riik leiab, et praegune regulatsioon on anonüümsete kommenteerijate tuvastamiseks sobiv, peaks siiski olema täpsustatud milliste kommentaaride puhul on kostja tuvastamine lubatud.

Käesoleva magistritöö tegemise hetkeks on nähtav, et Delfi on otsustanud oma veebiportaalist eemaldada võimaluse kommenteerimiseks paljudelt oma artiklitelt.⁴¹ Kommenteerimise asemel on selliste artiklite puhul võimalik Delfi külastajatel artikleid jagada sotsiaalmeedia kanalis Facebook. Samamoodi postitab Delfi enamus oma artikleid oma Facebooki lehel, kus Facebooki registreeritud isikutel on võimalik postituse all oma arvamust avaldada.⁴² Autori arvates on seega Delfi iseenda vastutusest vabanemiseks võtnud korrektse sammu, viies suurema osa oma kommentaariumist veebilehelt sotsiaalmeedia võrgustikku, mille kasutajatingimuste kohaselt on registreeritud isikud kohustatud kasutama oma pärisnime.⁴³ Enamuse kommentaariumi üleviimisega on seega autori arvates Delfi võimaldanud oma artiklitele kommenteerimise, kuid samas on andnud kahjustatud isikutele paremad võimalused ning perspektiivid nõude esitamiseks otse kommenteerija vastu ilma tema isikuandmeid välja nõudmata. Teiselt poolt märgib autor, et kuigi Facebooki kasutajatingimuste kohaselt on isikud kohustatud kasutama oma pärisnime, on nimetatud sotsiaalmeedia võrgustikus isikud otsustanud siiski kasutada pseudonüümi.

⁴¹ Delfi. – <https://www.delfi.ee/> (17.04.2022).

⁴² Delfi | Facebook. – <https://www.facebook.com/delfi.ee> (17.04.2022).

⁴³ Facebooki kasutajatingimused, p 3.1 – <https://www.facebook.com/terms.php> (27.04.2022).

2 ANONÜUMSETE NETIKOMMENTEERIJATE TUVASTAMINE

2.1 Kommenteerijate isiku tuvastamise võimalused Eesti seadusandluses

2.1.1 Eeltõendamismenetlus

Eeltõendamismenetlus on reguleeritud TsMS 26. peatükis. TsMS § 244 lg 1 sätestab, et „poole taotlusel võib kohus kohtumenetluse ajal või mõjuval põhjusel enne menetluse algatamist määrusega korraldada eeltõendamismenetluse, kui vastaspool sellega nõustub või kui võib eeldada, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda. Kohus algatab isiku taotlusel eeltõendamismenetluse tõendite tagamiseks ka siis, kui isik põhistab, et tema autoriõigusi, autoriõigustega kaasnevaid õigusi või tööstusomandiõigusi on rikutud või on olemas nende rikkumise oht“.⁴⁴ Eelnimetatud sättest nähtub, et eeltõendamismenetlust võib algatada nii kohtumenetluse ajal kui ka mõjuval põhjusel enne menetluse algatamist, mistõttu peab avaldaja taotlus olema piisavalt põhjendatud, et kohus üldse eeltõendamismenetlust algataks. Lisaks sellele tuleneb sättest, et vastaspool peab eeltõendamismenetluse algatamisega olema nõus või alternatiivselt esineb tõendite kadumise ja kasutamise raskendamise oht.

Sätte sõnastusest nähtub, et eeltõendamismenetluse kasutamine on sobilik eelkõige intellektuaalomandiga seotud vaidlustes. Tulenevalt sellest saab autori arvates teha järelduse, et eeltõendamismenetluse eesmärk on tõendite kogumine ja säte ei anna otsesõnu võimalust kasutada eeltõendamismenetlust kohtumenetluses vastaspoole tuvastamiseks. Seetõttu peab autori arvates avaldaja veenvalt põhjendama, miks peaks kohus eeltõendamismenetluse algatama. Anonüümsete kommenteerijate kontekstis võiks see tähendada seda, et kahjustatud isik põhistab menetluse algatamiseks mõjuva põhjuse või õigusliku huvi olemasolu.

Riigikohus on eeltõendamismenetlust kohaldanud eelkõige intellektuaalomandi vaidlustes. Näiteks asjas, kus hageja nõudis välismaal registreeritud äriühingult kindla tähisega tähistatud arvutite, sh

⁴⁴ Tsiiviilkohtumenetluse seadustiku § 244 lg 1 – RT I, 09.04.2021, 17.

süle- ja tahvelarvutite importimise lõpetamist Eestisse. Lisaks sellele palus hageja kohtul nimetatud tehnika ladustamise, müümise, müügiks pakkumise, reklaamimise ja turustamist EL-is keelamist.⁴⁵

Hiljutises lahendis on Riigikohus täpsustanud eeltõendamismenetluse olemust ja eripära. Nimetatud otsus käsitles eeltõendamismenetluse algatamist enne registreeritud tööstusdisainilahendustest tulenevate ainuõiguste kaitsele suunatud hagi esitamist. Riigikohus on selgitanud, et eeltõendamismenetlus ei ole iseseisev kohtumenetlus, vaid selle eesmärk on lihtsustada taotleja eeldatavate õiguste kaitsmist võimalikus tulevases (kavandatavas) või juba käimasolevas kohtumenetluses. Kohus on siinkohal viidanud ka TsMS § 244 lg 1 ja lg 3 sõnastusele, mille järgi on eeltõendamismenetluse algatamine põhjendatud mõjuva põhjuse või õigusliku huvi olemasolul.⁴⁶ Netikommentaaride puhul on olemas analoogne olukord, st hageja soovib saada tõendeid, otsustamaks, kas hagimenetlust algatada. Enne hagi kohtusse esitamist peab hageja välja selgitama kommenteerija nime- ja isikukoodi ning vaidluse korral tõendama, et just kõnealune isik postitas tema suhtes laimava sisuga kommentaari. Küsitav on see, kas kommenteerija isikuandmed on tõendid, mis on vajalikud otsustamaks, kas tulevikus esitada selle isiku vastu hagi.

Viidatud lahendis on Riigikohus olnud ka seisukohal, et eeltõendamismenetluse algatamine on vajalik olukorras, kus isik soovib veenduda, kas teine isik rikub tema autoriõigusi, autoriõigustega kaasnevaid õigusi või tööstusomandiõigust. Eeltõendamismenetlusega saab isik nõuda läbi kohtu TsMS §-s 280 nimetatud teavet, kui esineb õiguste rikkumine või selline oht on teises kohtuasjas tehtud ja jõustunud kohtulahendiga kindlaks tehtud ning see on siduv uue kohtumenetluse menetlusosalistele.⁴⁷

Riigikohus on mh ka märkinud, et kohus ei hinda eeltõendamismenetluses saadud tõendeid TsMS § 232 lg 1 mõttes, vaid seda tehakse alles põhiasja lahendamisel.⁴⁸ Nimetatud seisukohast võib järeldada, et eeltõendamismenetluse eesmärk on üksnes tõendite kogumine ja nende väljastamine

⁴⁵ RKTkm 19.04.2017, 3-2-1-7-17.

⁴⁶ RKTkm 09.06.2021, 2-17-7899.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

avaldatakse, mitte tõendite hindamine. Tõendid esitatakse seega avaldatakse ning tal on otsustusõigus selle üle, kas ta esitab isiku vastu hagi või mitte.

Lisaks andis Riigikohus täiendavaid selgitusi seonduvalt eeltõendamismenetluse olemusele ja tehtava määruse edasikaebamisele. Nimelt sedastas Riigikohus, et tulenevalt eeltõendamismenetluse iseloomust ei tähenda eeltõendamismenetluse lõpetamine kohtumenetluse lõpetamist ja seega ei kohaldu ka TsMS § 433 lg 1, mille kohaselt võib menetluse lõpetamise määruse peale esitada määruskaebuse. Kohus on ka lisanud, et eeltõendamismenetluse puhul on tegemist eriliigilise menetlusega, ehk see ei ole hagi- ega ka hagita menetlus ja seega ei kohaldu ka eeltõendamismenetluse lõpetamise määruse puhul TsMS § 660 lg 3.⁴⁹ Tegemist on seega TsMS perspektiivist menetluse liigiga, millele alati ei laiene kindlad hagi- või hagita menetluses sätestatud tsiviilkohtumenetluse normid, nt määruskaebuse esitamine.

Eeltõendamismenetluses saadavate tõendite loetelu nimetab TsMS § 244 lg 2, mille kohaselt on võimalik eeltõendamismenetluses korraldada vaatlus, kuulata üle tunnistaja, viia läbi ekspertiis või muu menetlustoiming. Tegemist on seega mitteammendava loeteluga ja autori arvates on kohtul võimalik isiku põhjendatud taotluse alusel teha mistahes menetlustoiming, et eeltõendamismenetlusega saavutada taotletav eesmärk. Kui tegemist on autoriõigustega seotud asjaga, võimaldab nimetatud norm näitlikku loetelu tõendite kogumisel ehk kohus võib korraldada nt näidise vaatlust ja kirjelduse detailset protokollimist koos näidiste säilitamisega. Lisaks sellele on kohtul õigus arestida õigusi rikkuva kauba või kauba tootmiseks või turustamiseks vajalik tooraine, seadmed ja sinna kuuluvad dokumendid, mis toimub hagi tagamise menetlusnormide alusel. Jällegi on küsitav, kas kommenteerija isikuandmete väljanõudmist oleks võimalik paigutada muu menetlustoimingu alla ja kas üldse saab isikuandmeid lugeda tõendiks.

TsMS § 245 lg 1 sätestab, et kui tsiviilasjas on kohtumenetlus alanud, esitatakse eeltõendamismenetluse algatamise taotlus asja menetlevale kohtule. Kui kohtumenetlus ei ole aga alanud, on isikul võimalik esitada taotlus sellele kohtule, kes võib taotluse esitaja väitel arutada põhiasja TsMS § 245 lg 2 alusel. Juhul, kui peale eeltõendamismenetlust järgneb kohtumenetlus,

⁴⁹ *Ibid.*

ei saa nimetatud sätte järgi taotleja tugineda asjaolule, et asi nimetatud kohtule ei allu. Lõige 3 sätestab erandi, andes taotlejale õiguse esitada taotlus sellise piirkonna maakohtule, kus viibib isik, kelle ülekuulamist või kelle suhtes ekspertiisi tegemist taotletakse või kus asub vaatluse või ekspertiisi esemeks olev asi.

TsMS §-st 245 on seega tuletatav, et eeltõendamismenetluse esitamine vastavale kohtule võib tekitada raskusi, kui see tehakse enne kohtumenetluse algatamist. TsMS § 245 lõike 2 sõnastusest tulenevalt peaks taotleja esmalt tuvastama, milline kohus oleks kohtualluvuse järgi pädev lahendama eeltõendamismenetlusele järgnevat põhiasja. Seega peab taotleja sõltuvalt asja iseloomust veenduma, et tema poolt esitatud taotlus oleks esitatud õigesse kohtusse.

Riigikohus on varasemalt leidnud, et kui eeldatav kostja on välismaal registreeritud ettevõtte ja tegemist on Eesti kaubamärki puudutava nõudega, on Eesti kohtul rahvusvaheline kohtualluvus ja eeltõendamismenetlust on pädev läbi viima Harju Maakohus. Kõne all olevas lahendis on kohus andnud seisukoha, et taotlejal on õigus ka pöörduda mõne muu kohtu poole, kuna TsMS § 245 lõikest 3 tuleneb valikuline kohtualluvuse reegel, kuid selleks peab taotlejal olema mõjuv põhjus.⁵⁰ Autori arvates on eelnevale tuginedes selge, et eeltõendamismenetluse algatamise puhul peaks lähtuma eelkõige TsMS-is sätestatud kohtualluvuse normidest. Üldjuhul peaks seega esitama eeltõendamismenetluse taotluse sellele kohtule, kelle tööpiirkonnas on menetluse vastaspoole elu- või asukoht, nii nagu seda tehakse ka hagimenetluses.

Õiguskirjanduses on leitud, et eeltõendamismenetluse peamine eesmärk on koguda tõendeid kiiresti selleks, et vältida tõendite kaotsiminekut või nende kasutamise raskendamist. Eeltõendamismenetlust on võrreldud hagi tagamisega, kuna tegemist on sisuliselt tõendite tagamise menetlusega. Samuti on eeltõendamismenetlusega võimalik saada ka tõendeid, mida veel ei eksisteeri. Selleks on peetud näiteks silmas olukorda, kus tunnistajal ei pruugi hiljem olla enam võimalik ütlusi anda halveneva tervisliku seisundi tõttu või kui ekspertiisi objektiks olev ese võib hävida või tema omadused võivad ajas kiiresti muutuda.⁵¹

⁵⁰ RKTKm 19.04.2017, 3-2-1-7-17.

⁵¹ Kõve, V (koost). TsMSK § 244 – Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017, lk 1340.

Menetluse algatamise taotluse puhul ei tohi olla taotleja väited hüpoteetilised, vaid taotluse põhjendused peavad olema selgelt välja toodud ning rajanema usutavalt põhjendatud asjaoludele. Tõendi kaotsimineku või selle kasutamise raskenev oht peab olema reaalne ja usutav. Kohtupraktikas on leitud, et põhjendatud on näiteks algatada eeltõendamismenetlus olukorras, kus nõutakse e-posti teenuse osutajalt välja avaldaja ning tulevase põhimenetluse eeldatava vastaspoole vahel toimunud e-kirjavahetuse koopiaid. Seda olukorras, kus e-posti teenuse osutaja sõnul säilitati varukoopiaid oma serveris üldjuhul vaid seitse päeva. Eeltõendamismenetlust on algatatud ka surnud isikult DNA-proovi saamiseks, et selle abil oleks võimalik tuvastada pärast lapse sündi tuvastada lapse põlvnemine.⁵² Lisaks sellele on varasemalt eeltõendamismenetluse teel saadud käekirjaekspertiis testamendile. Kohus selgitas, et käekirjaekspertiisiga on võimalik eelkõige kohtuvaidlust vältida, kui ekspertiisi alusel tuvastatakse testaatori allkirja olemasolu.⁵³

Eeltõendamismenetlusel on seega tsiviilkohtumenetluses kaks primaarset funktsiooni – tõendite kogumine hindamaks tulevikus esitatava hagi perspektiivikust ja tõendite kogumine enne nende võimalikku hävimist. Seadusest ega ka Riigikohtu praktikast ei tulene, et eeltõendamismenetluse üheks eesmärgiks oleks tulevase kostja tuvastamine või tema isikuandmete väljanõudmine. Samamoodi tekitab küsimusi isikuandmete liigitamine ehk kas isikuandmeid saab lugeda tõenditeks, arvestades, et isikuandmed ei ole tavalised andmed ja nende töötlemist reguleerivad eraldi õigusaktid.

2.1.2 Eeltõendamismenetluse kasutamine netikommenteerijate kontekstis

Eelnevas alapeatükis on jõutud järeldusele, et eeltõendamismenetluse puhul on tegemist õigusliku instrumendiga, mis annab isikule õiguse eelkõige põhjendatud taotluse alusel koguda tõendeid, et tulevikus pöörduda kohtusse või saada selgust, kas kohtusse pöördumine on otstarbekas. Tänapäeval on kohtud avalduse alusel eeltõendamismenetlust aktiivselt rakendatud ka anonüümsete kommenteerijate tuvastamiseks.

⁵² Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1340.

⁵³ Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1342.

Kuigi TsMS ei sätesta otsesõnu eeltõendamismenetluse kasutamise lubatavust anonüümsete kommentaaride puhul, on siiski õiguskirjanduses nõustunud, et eeltõendamismenetluse kasutamine eeldatava vastaspoole leidmiseks on võimalik. Samamoodi on eeltõendamismenetluse kasutamist jaatanud Riigikohus peale seda, kui maakohus on püüdnud vastavate TsMS-i sätete kohaldamise osas selgitust saada. Riigikohus on oma seisukohta avaldanud asjas nr 5-21-14, mida analüüsitakse käesoleva magistritöö p-s 3.1.2.

Eeltõendamismenetlus anonüümsete kommenteerijate tuvastamise kontekstis koosneb üldjuhul kahest etapist. Esmalt tuleb portaali abiga tuvastada IP-aadress, millelt kommentaar postitati. See ei pruugi olla alati edukas, sest kasutaja andmed või kommentaar võivad uurimise ajaks olla kustutatud või võidakse kasutada anonüümset puhverserverit. Seejärel järgmises eeltõendamismenetluse faasis tuleb teenuseosutaja abiga tuvastada, kes on konkreetse IP-aadressi taga, mis võib osutada problemaatiliseks, kui kommentaar on postitatud nt avalikust arvutist, mille kasutamist ei registreerita või kasutatakse dünaamilist IP-aadressi jms.⁵⁴

Avaldajad on palunud kohtutel nõuda välja kommenteerija isikuandmeid reeglina sellistes olukordades, kus avaldatud kommentaar sisaldab kahjustatud isikute suhtes ebaõigeid andmeid ja/või ebakohast väärtushinnangut. Selliste kommentaaride õigusvastasus tuleneb VÕS §-dest 1046 ja 1047 .

Õiguskirjanduses on leitud, et eeltõendamismenetluse algatamisel anonüümse kommenteerija tuvastamiseks peab olema täidetud kindel eeldus. See tähendab, et avaldajal puuduvad muud võimalused kostja isiku väljaselgitamiseks ning tema õiguslikud huvid jääksid vastasel juhul kaitseta. Kohtupraktikas kasutataksegi nimetatud meetet kõige sagedamini olukordades, kus avaldaja kohta on veebilehel või kommenteerimiskeskonnas avaldatud ebaõigeid andmeid või ebakohaseid väärtushinnanguid. Kohtu abil on solvatud isikul võimalik teha kindlaks tema isiklike õigusi rikkunud isik, kelle vastu on tal eeldatav nõudeõigus eelkõige lepinguvälise võlasuhte alusel.⁵⁵

⁵⁴ Kuurberg, M. Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16.06.2015. a otsus asjas *Delfi vs. Eesti*. – Juridica 2015/VIII, lk 590.

⁵⁵ Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1344.

Tulenevalt sellest, et eeltõendamismenetluse puhul peab olema avaldaja taotlus piisavalt põhjendatud, on kahjustatud isikud leidnud ka selleks argumente. Enamjaolt on eeltõendamismenetluse algatamist põhjendatud sellega, et enne kommentaariga seotud IP-aadressi teadasaamist ja selle seostamist konkreetse kasutajaga ei ole kannatanul võimalik otsustada, kelle vastu hagi esitada. Juhul, kui veebiportaali haldaja või internetiteenuse osutaja keeldub vajalikke andmeid väljastamast, puuduvad tal muud võimalused kostja isiku kindlakstegemisel.⁵⁶

Eeltõendamismenetluse isikuandmete väljastamise kasutamine ei ole tekitanud küsimusi mitte ainult autorile, vaid ka õigusteadlastele. Nimelt on õiguskirjanduses leitud, et eeltõendamismenetluse kirjeldatud viisil kasutamine võib olla eeltõendamismenetluse eesmärkidega vastuolus. Ühelt poolt võib nõustuda, et isikuandmeid saab lugeda tõenditeks TsMS § 229 järgi, teiselt poolt puudub alus eeldada, et tõendid kostja isiku kohta võiksid minna kaduma või nende kasutamine raskeneda TsMS § 224 lg 1 mõttes. Mõnedes asjades on kohtud leidnud, et kostja isiku kindlakstegemisele suunatud taotlus ei ole käsitatav taotlusena tõendite kogumiseks eeltõendamismenetluses vastavalt 26. peatükis sätestatule ning samuti ei ole täidetud TsMS §-s 244 sätestatud spetsiifilised eeldused.⁵⁷

Viru Maakohus on oma 21.06.2019 määruses asjas nr 2-19-9468 keeldunud hagi menetlusse võtmast ning selgitanud, et hagiavalduses peab olema märgitud kostja kohta andmed. Kostja isiku väljaselgitamiseks ei ole kohtu hinnangul kohane ka TsMS §-s 244 sätestatud eeltõendamismenetlus, sest nimetatud normistiku rakendamine eeldab, et tõendid kostja, väidetavalt valekonto looja, isiku kohta võiksid minna kaduma või nende kasutamine raskeneb. Maakohus leidis, et selliseid eeldusi nimetatud asjas ei esinenud.⁵⁸

Samamoodi on asutud õiguskirjanduses seisukohale, et kostja isiku väljaselgitamisele suunatud taotlust saaks käsitada taotlusena asjaolude eelnevaks tuvastamiseks TsMS § 244 lg 3 mõttes. Selle käsitluse puhul seisneb probleem selles, et menetluses tuvastatavad asjaolud ei lange lõikes 3 esitatud loetelu alla, samuti ei taotleta ekspertiisi määramist, mistõttu ei ole TsMS § 244 lg 3

⁵⁶ Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1344.

⁵⁷ Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1345.

⁵⁸ VMKm 21.06.2019, 2-19-9468.

kohaldatav. Õiguskirjanduses on nenditud, et kohtud on kostja tuvastamisel siiski eeltõendamismenetluse algatanud sellepärast, et TsMS-is puudub sobivaim abinõu hageja õiguste kaitseks.⁵⁹

Antud kontekstis eeltõendamismenetluse algatamise puhul peaks kohus autori arvates võtma arvesse kommenteerija õigusi, tagades isiku õiguste tõhusa kaitse kohtumenetluses. Esiteks on kohtutel võimalus määrata kommenteerija huvide kaitseks esindaja ning teiseks võiksid kohtud isikut teavitada asjaolust, et kohtus on algatatud menetlus tema isikuandmete väljanõudmiseks.

Vastaspoole õiguste kaitset eeltõendamismenetluses reguleerib TsMS § 248. Nimetatud paragrahvi lg 2 sätestab, et „kui eeltõendamismenetlus algatatakse taotluse alusel, milles vastaspoolt ei ole märgitud, võib kohus määrata tulevase vastaspoole esindajaks eeltõendamismenetluses advokaadi, kes kaitseb tulevase vastaspoole huve tõendite kogumise juures. Advokaadi tasu ja kulud mõistab kohus riigi õigusabi seaduses ettenähtud ulatuses määrusega välja avaldajalt ja võib kohustada avaldajat enne eeltõendamismenetluse alustamist tasuma selleks ettenähtud kontole mõistliku ettemakse. Ettemakse tasumata jätmise korral võib jätta eeltõendamismenetluse algatamata.“⁶⁰

Autori arvates võiks eelnimetatud sätte rakendamine olla anonüümse kommenteerija tuvastamisel alatine, kuna sellisel juhul on võimalik võrdsustada kommenteerija õiguste kaitset avaldaja suhtes. Advokaadi määramine riigi õigusabi korras ja kohtudeposiiti raha tasumise nõue täidaks ka nn preventiivset rolli. On eluliselt usutav, et eelnimetatud kohustus annaks avaldajale võimaluse hinnata, kas eeltõendamismenetluse läbiviimine ja ka hagi esitamine kommenteerija vastu on perspektiivikas ning otstarbekas. TsMS § 248 lg 2 kohaldamine kohtu poolt tekitaks seega olukorra, kus eeltõendamismenetlust kasutaksid isikud, kes tunnevad, et nende au ja head nime on tõepoolest tugevalt teotatud ja nad on valmis ka oma nõude maksmapanekuks läbima kohtumenetluse kommenteerija vastu .

TsMS § 248 lg 3 selgitab, et kohus peaks toimetama vastaspoolele (s.o kommenteerijale) või tema esindajale kätte eeltõendamismenetluse algatamise taotluse ja menetluse kohta tehtud

⁵⁹ Kõve (koost), TsMSK § 244, lk 1345.

⁶⁰ Tsviilkohtumenetluse seadustiku § 248 lg 2 – RT I, 22.12.2021, 23.

kohtumääruse sellise arvestusega, et vastaspoolle oleks võimalik menetluses oma õigusi kaitsta. Autori teadmiste kohaselt ei ole kohus kommenteerijale kätte toimetanud eeltõendamismenetluse algatamise taotlust olukordades, kus isikule ei ole määratud advokaati. Samas leiab autor, et eeltõendamismenetluse algatamise taotluse kättetoimetamine tooks kasu nii avaldajale kui ka vastaspoolele.

Kommenteerija teavitamine eeltõendamismenetluse läbiviimisest (peale kommenteerija tuvastamist) annaks isikule võimaluse end valmistada ette tulevaseks hagimenetluseks või võimaldaks astuda avaldajaga läbirääkimistesse, vältimaks hagi esitamist. Kui avaldajale väljastatakse tulevase kostja isikuandmed ja kostja ei ole sellest teadlik, loob see olukorra, kus kommenteerija õigused on sisuliselt ilma kaitseta kuni hagimenetluse alguseni, mil isik saab alles siis teada eelnevast menetlusest, millesse teda ei olnud kaasatud. Kostja teavitamine eeltõendamismenetluse ajal mõjuks positiivselt ka kohtute töökoormusele, kuna kostja teavitamine käimasolevast menetlusest soodustaks kompromisside sõlmimist, mis viiksid ka menetluste lõpetamiseni. Kommenteerijal oleks ühtlasi võimalus ka kahjustatud isiku ees vabandada.

2.2 Dokumentidega tutvumise nõue VÕS § 1015 alusel

Võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) § 1015 sätestab, et „teise isiku valduses oleva dokumendiga tutvumise vastu õigustatud huvi omav isik võib valdajalt nõuda dokumendiga tutvumise lubamist, kui dokument on koostatud dokumendiga tutvuda sooviva isiku huvides või kui dokumendis on kajastatud selle isiku ja dokumendi valdaja vaheline õigussuhe või nendevahelise tehingu ettevalmistamine“.⁶¹

Autori arvates võiks eelnimetatud säte teoorias olla alternatiiviks anonüümse kommenteerija tuvastamiseks, juhul kui kommenteerija sideandmeid saab lugeda dokumentaalseks tõendiks TsMS § 272 lg 1 mõttes. Samas on oluline, et VÕS § 1015 alusel esitatav nõue riivaks kommenteerija põhiõigusi vähemal määral kui eeltõendamismenetluses.

⁶¹ Võlaõigusseaduse § 1015. – RT I, 08.12.2021, 11.

Dokumendi all on mõeldud eelkõige teavet, mida saab lugeda tõendiks TsMS § 272 järgi. Dokumentaalseks tõendiks on seega igasugune kirjalikult, pildistamise teel, video-, heli- või elektroonilise salvestusega või muu andmesalvestusega jäädvustatud dokument või muu sellesamane andmekandja, mis sisaldab andmeid asja lahendamiseks tähtsate asjaolude kohta ja mida on võimalik kohtuistungil esitada tajutaval kujul. Dokumentideks on ka loetud ametlikke ja isiklikke kirju, kohtulahendeid teistes kohtuasjades ning menetlusosaliste poolt kohtule esitatud eriteadmistega isikute arvamusi.⁶² Kui jaatada, et kommenteerija sideandmed (IP-aadress jm sideseansiga seotud andmed) on tõend, nagu seda on ka käsitletud kohtupraktikas, siis on autori arvates VÕS § 1015 alusel nõude esitamise esmane eeldus täidetud. Kuigi sideandmed ei ole dokumentaalsed tõendid, võiks autori arvates pidada tõendiks sideandmete väljavõtet või nende andmete kohta koostatud dokumenti.

VÕS § 1015 annab õiguse tutvuda vaid sellise dokumendiga, mis on koostatud nõudja huvides või kajastab nõudja ja valdaja vahelist õigussuhet või tehingu ettevalmistamise kulgu.⁶³ Kahjustatud isiku huvi on eelkõige põhjendatud sellega, et väljavõte isikuandmete kohta sisaldab andmeid isiku kohta, kes on kommentaari postitanud. Autori arvates tuleks VÕS § 1015 kohaldamisel jaatada, et põhjendatud on tutvumine selliste dokumentidega, mis sisaldavad isikuandmeid. See tähendab, et nõude esitamisel peaks isik tõendama dokumendi tutvumise õigustatud huvi, nt et tema au ja head nime on teotatud. Vastasel juhul puuduks autori hinnangul dokumendiga tutvumise õigustatud huvi.

Riigikohus on asjas nr 3-2-1-108-10 tehtud lahendis leidnud, et VÕS § 1015 alusel dokumendiga tutvumise lubamiseks tuleb eelkõige tuvastada, et dokument on koostatud nõude esitanud isiku huvides (seotud selle isiku õigusliku positsiooniga) ning et isikul on õigustatud huvi dokumendiga tutvuda, s.t dokumendiga tutvumine on vajalik isiku mis tahes õiguslikku kaitset vääriva huvi toetamiseks, säilitamiseks või kaitsmiseks, sh tema õigusliku positsiooni kindlustamiseks või selgitamiseks.^{64,65}

⁶² Tampuu, T. VÕSK § 1015/4.1. – Võlaõigusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2020.

⁶³ Tampuu, VÕSK § 1015/4.2.

⁶⁴ RKTKo 17.01.2011, 3-2-1-108-10.

⁶⁵ Tampuu, VÕSK § 1015/4.3.

Laimavate internetikommentaaride puhul väärrib üldjuhul kaitset isiku õigus heale nimele, mis on põhiseadusliku kaitse all, mistõttu kahjustatud isiku õigustatud huvi dokumendiga (st sideandmetega) tutvuda toetab ka kohtupraktika.

Kohtupraktikas on diskuteeritud selle üle, kui täpne peab olema hageja nõue VÕS § 1015 alusel dokumentide ettenäitamiseks. Riigikohus on olnud varasemalt arvamusel, et VÕS § 1015 järgi nõutavad dokumendid peavad hakis olema piiritletud tunnuste järgi, mis eristavad neid muudest dokumentidest.⁶⁶ Seetõttu peaks kahjustatud isik veebilehe haldajale nõude esitamisel konkreetset ära markeerima, millise kommentaari postitanud isiku suhtes sideandmeid näha soovitakse ja selgitama, mis andmeid täpsemalt nõutakse.

VÕS § 1015 alusel nõude esitamine tekitab küsitavusi. Arvestada tuleb sellega, et kahjustatud isik peab esmalt nõudma kommentaariga seotud sideandmeid portaalipidajalt ja seejärel paluma veebiteenuste osutajal välja andma isikuandmed isiku kohta, kes nimetatud IP-aadressilt kommentaari postitas. Võrreldes eeltõendamismenetlusega on hageja jaoks tegemist aeganõudvama protsessiga kui eeltõendamismenetlus, sest eeltõendamismenetluses toimub sideandmete väljanõudmine ning seotud isiku tuvastamine ühe menetluse raames. Teiseks tuleb hinnata, kas VÕS § 1015 puhul on nõude esitamine perspektiivikas. Võttes arvesse, et tänapäeval on karmistatud andmekaitse reegleid, siis on eluliselt usutav, et selliste andmete väljaandmine võib tekitada nii portaalipidajates kui ka veebiteenuste osutajates kõhklusi. Lisaks sellele on ka vaieldav, kuidas peaks käituma kahjustatud isik, kui portaalipidaja ei ole registreeritud Eestis, nt Facebooki puhul.

Nagu eelnevalt on magistritöös arutatud, siis üks peamistest kitsaskohtadest isikuandmete väljastamisel on sellest isiku teavitamine. Käesoleval juhul VÕS § 1015 puhul ei nähtu, et isegi kui portaalipidaja annab hagejale kommenteerija andmed, saaks kommenteerija sellest teada. Arvestades, et VÕS § 1015 nõude menetlemise eesmärk on hagejal saada lahend, mis kohustaks kostjat esitama taotletavaid andmeid, on kaheldav, kas menetlusse saaks kaasata ka kommenteerijat ennast. Seetõttu jääks ka VÕS § 1015 puhul (nagu ka eeltõendamismenetluses) kommenteerija

⁶⁶ *Ibid.*

teavitamiskohustus täitmata. Eeltõendamismenetluses on võimalik ka kommenteerijale esindaja määramine, mistõttu oleks nimetatud menetluses teavitamiskohustus autori arvates paremini täidetud.

Teine esiletõstmist vääriv asjaolu on, et eeltõendamismenetluses on paremini kaitstud kommenteerija privaatsus. Eeltõendamismenetluse puhul toimub olukorras, kus kahjustatud isik esitab kohtuväliselt portaalipidaja vastu nõude kommenteerija sideandmete väljastamiseks ja portaalipidaja seda ka teeb, oht, et kommenteerija andmeid väljastatakse liiga kergekäeliselt. Ilmselt ei oleks see probleem sideandmetega, kuna isikuandmete puhul peavad olema andmed sellised, mis lubaksid isiku tuvastada (nt nimi ja isikukood).

2.3 Isikuandmete väljanõudmine kriminaalmenetluses

Lisaks tsiviilkohtumenetlusele on isiku andmete väljanõudmine sideettevõtjalt võimalik kriminaalmenetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) § 90¹ lg 1 sätestab, et „menetleja võib teha elektroonilise side ettevõtjale päringu identifitseerimistunnustega seotud andmete kohta, mida kasutatakse üldkasutatavas elektroonilise side võrgus lõppkasutaja tuvastamiseks, välja arvatud sõnumi edastamise faktiga seotud andmed“.⁶⁷ Uurimisasutus võib vastavalt KrMS § 90¹ lg-le 2 teha prokuratuuri taotlused ja eeluurimiskohtuniku loal kohtueelses menetluses või kohtu loal kohtumenetluses päringu elektroonilise side ettevõtjale elektroonilise side seaduse (edaspidi ESS) § 111¹ lg-s 2 ja 3⁶⁸ loetletud andmete kohta, mida ei ole nimetatud KrMS § 90¹ lg-s 1.

Kriminaalmenetluses on andmete nõudmine sideettevõtjalt rangem kui tsiviilkohtumenetluses, mis autori arvates väärib kriitikat, arvestades, et eraõiguslikes vaidlustes on subjektide eraeluline kaitse suurem. Ka KrMS § 90¹ lg 3 sätestab, et KrMS § 90¹ lg-s 2 ettenähtud päringu võib teha, kui tegemist on KrMS § 126² lg-s 2 nimetatud kuriteoga ning kui see on vältimatult vajalik kriminaalmenetluse eesmärgi saavutamiseks. Loetelus nimetamata kuritegude korral on sideandmete päring lubatud siis, kui see on vältimatult vajalik kriminaalmenetluse eesmärgi

⁶⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku § 90¹ lg 1 – RT I, 22.12.2021, 45.

⁶⁸ Elektroonilise side seadus. – RT I, 27.02.2022, 3.

saavutamiseks ning seda õigustab kuriteo raskus ja laad ning kui päringuga ei riivata põhjendamatult isikuõigusi.

Nii õigusnormidest kui ka kohtupraktikast nähtub, et eeltõendamismenetluses on isikutel võimalik lihtsama vaevaga välja nõuda anonüümsete kommenteerijate isikuandmeid, seda vastupidiselt kriminaalmenetlusele, kus on paika pandud kindlad eeldused, millal on andmete nõudmine sideettevõtjal põhjendatud. Kuigi andmete väljanõudmine on KrMS-is rangemini reguleeritud, märgib autor, et sellise regulatsiooni eesmärk on eelkõige kaitsta isikute sõnaõigust ja vältida olukordi, kus riik saaks kergekäeliselt välja nõuda selliste isikute andmeid, kes väljendavad kommentaariumis oma arvamust riigiorganite vastu.

Sideandmete väljanõudmise ranguse astet on selgitanud ka Euroopa Kohus, leides, et EL õiguse alusel peab kriminaalmenetluses olema sideandmete väljanõudmine tugevalt põhjendatud ja arvestatav isiku eraelu puutumatus põhiõigusele. Euroopa Kohus on viidanud varasemale praktikale ja selgitanud, et „proportsionaalsuse nõude järgimiseks peavad sellistes õigusnormides siiski olema ette nähtud selged ja täpsed reeglid, mis reguleerivad asjaomase meetme ulatust ja kohaldamist ning millega on kehtestatud miinimumnõuded, millest tulenevalt on isikutel, kelle isikuandmetega on tegu, piisavad tagatised, mis võimaldavad neid andmeid kuritarvitamise ohu eest tõhusalt kaitsta. Need õigusnormid peavad olema riigisisises õiguses õiguslikult siduvad ja eeskätt peab nendes olema märgitud, millistel asjaoludel ja tingimustel võib selliste andmete töötlemist ette nägeva meetme võtta, tagades seeläbi, et riive piirdub sellega, mis on rangelt vajalik.“⁶⁹

Nii riigisisisest õigusest kui ka EL õigusest tulenevad seega põhimõtted, et isikuandmeid saab välja nõuda erandlikel juhtudel, arvestades seejuures avalikku huvi. Lisaks sellele peavad olema isikule võimaldatud teatud tagatised, mis eeltõendamismenetluses reeglina puuduvad. Näiteks on kohtul võimalik eeltõendamismenetluses määrata tundmatule kostjale riigi õigusabi korras advokaadi. Samamoodi on eeltõendamismenetluse käigus võimalik vastaspoolel sideandmeid kuritarvitada, kasutades sideandmeid mitte hagi esitamise, vaid ka muudel eesmärkidel, nt nõudekirjade

⁶⁹ EKo C-746/18, *H. K versus Prokuratuur*, ECLI:EU:C:2021:152, p 48.

saatmisel. Selline tegevusviis on autori arvates anonüümse kommenteerija õigusi ka ebaproportsionaalselt riivav, kuna hagejal on sellisel viisil võimalus sekkuda teise isiku eraellu.

Praegusest riigisisese regulatsioonist tuleneb autori arvates, et kriminaalmenetluses on võimalik nõuda andmeid sideettevõttelt erandlikult vaid kindlate kuritegude puhul ja üksnes peale seda, kui kohus on andnud loa, sisustades oma kaalutlusõigust. Lisaks nõuavad isikuandme tõhusat kaitset nii EL õigusaktid kui ka Eesti suhtes tehtud eelotsus, selgitades, et isikuandmete väljanõudmisel peab olema kehtestatud kindel regulatsioon, mis tagaks tõhusa põhiõiguste kaitse.

3 NETIKOMMENTAARIDEGA SEONDUV KOHTUPRAKTIKA

3.1 Eesti kohtupraktika

Käesoleva magistritöö koostamise hetkeks on vaid üks eeltõendamismenetlusega seonduv asi jõudnud Riigikohtu menetlusse. Samas on selle kohta olemas mitmeid maa- ja ringkonnakohtu lahendeid. Kohtupraktikast nähtub, et eeltõendamismenetluse kasutamine kostja tuvastamiseks on tekitanud lahkarvamusi. Magistritöös on analüüsitud nelja teise astme kohtu määrust, milles ringkonnakohus on andnud oma hinnangu maakohtu seisukohtadele ja esimese astme kohtu määruse tühistanud. Anonüümse kommenteerija tuvastamiseks pöördub kahjustatud isik kohtusse avaldusega algatada eeltõendamismenetlus. Avalduses taotletakse kohtult kommenteerimiskeskkonnas või mõnel sotsiaalmeedia platvormil anonüümselt andmeid avaldanud isiku andmeid, mis koosnevad reeglina täisnimest, isikukoodist ja kontaktandmetest.

3.1.1 Ringkonnakohtu praktika

Tsiviilasjas nr 2-20-3067 esitas avaldaja 25.02.2020 Harju Maakohtule avalduse eeltõendamismenetluse algatamiseks, milles taotles kohtult kohustada mitmeid veebilehti väljastama talle kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis veebilehe aadressil <https://kroonika.delfi.ee> asuva artikli kommenteerimise alale kirjutatud isiku(te) tuvastamist võimaldav olemasolev teave, muuhulgas vähemalt kommentaari autori IP-aadress, IP-pordid ja TCP lähtepordi numbrid), nimi, isikukood, aadress, e-post ja telefon avalduses märgitud kommentaaride kohta. Avaldaja põhjendas IP-aadresside väljanõudmist portaalipidajatelt sellega, et nende abil on võimalik kohtul läbi veebiteenuste pakkuja anonüümse kommenteerija tuvastada. Lisaks eelnevale palus avaldaja kohtul edastada lisaks kommentaari autori nimele ja isikukoodile ka tema aadressi ning võimalusel elektronposti aadressi koos telefoniga.⁷⁰ Tulenevalt TsMS-ist on hagiavalduse esitamisel hagejal vajalik kostja nimi ja isikukood, seega kommenteerija elukoha edastamine avaldajale võib olla ebaproportsionaalne, arvestades, et andmete töötlemine (avaldamine) peab toimuma ainult vajalikes piirides.

⁷⁰ TlnRnKm 22.10.2020, 2-20-3067, p 1.

Eelmainitud lahendi asjaolude järgi ei olnud tegemist avaldajat solvava kommentaariga, vaid kommentaariumis pilte sisaldavate veebilinkide jagamisega. Pildid olid üles laetud ilma avaldaja nõusolekuta, seega on avaldaja soovinud saada isikute isikuandmeid, kes on veebilinki jaganud kui ka pilte ilma loata üles laadinud.⁷¹

Avaldaja on samamoodi ka märkinud, et veebilehe haldajad ei väljasta oma kasutajate isikuandmeid. Eeltõendamismenetluse kasutamist on põhjendatud ka sellega, et vastavalt 25.05.2018 kohalduva üldmääruse preambula punkti 30 järgi loetakse IP-aadressi isikuandmeteks ja seetõttu on võimalik nimetatud teabe saamine üksnes läbi kohtu ning eeltõendamismenetlust kasutades.⁷²

Maakohus jättis eeltõendamismenetluse algatamata ning menetluskulud avaldaja kanda. Esimese astme kohus on argumenteerinud, et avaldaja taotletud eesmärged on võimalik saavutada ka muul moel ja seega eeltõendamismenetluse algatamine ei ole põhjendatud. Maakohus on oma lahendis selgitanud, et vastavalt IKÜM art 6 lg 1 punktile F on kõikidel isikutel õigus nõuda andmete esitamist, kui see on vajalik õigusnõude koostamiseks ja andmete töötlejal ei ole õigust keelduda andmete esitamisest. Maakohus lisas ka, et juhul, kui andmete töötleja rikub andmete välja andmise kohustust, on tegemist seaduses tuleneva kohustuse rikkumisega, mis annab taotlejale õiguse pöörduda andmete välja andmise nõudega andmete töötleja vastu. Seega leidis maakohus, et avaldaja peaks esitama nõude andmete töötlejate vastu.⁷³

Avaldaja esitas määruskaebuse maakohtu määruse peale, leides, et tal puuduvad muud viisid kostja tuvastamiseks, viidates nii õiguskirjandusele kui ka kohtupraktikale. Lisaks eelnevale selgitas avaldaja et tal ei ole võimalik isikuandmeid ise koguda, sest „mitte ükski andmetöötleja ei julge andmekaitsereeglite rikkumise hirmus avaldajale neid andmeid nõudekirja alusel esitada“.⁷⁴ Autori arvates võib siinkohal olla põhjendatud avaldaja argument, võttes arvesse, et peale IKÜM jõustumist on isikuandmete töötlejad suhtunud isikuandmete töötlemisse hoolikalt, vältimaks

⁷¹ *Ibid*, p 2.

⁷² *Ibid*, p 4.

⁷³ *Ibid*, p 5, 6.

⁷⁴ *Ibid*, p 7.

erinevaid sanktsioone. Eelnevat toetab ka seda, et IKÜM on suhteliselt uus määrus, mis reguleerib keerulist õigusharu, milles puudub laialdane ja ühtlane kohtupraktika (eriti Eestis).

Ringkonnakohus leidis, et avaldaja määruskaebus kuulub rahuldamisele. Kolleegiumi arvates ei näe kehtiv seadusandlus ette taotleja autoriõiguste rikkujate tuvastamist võimaldavate andmete nagu IP-aadressi, nime, isikukoodi ja muude isikuandmete kindlakstegemist kohtuväliselt. Mis puudutab IKÜM art 6 lg 1 punktiga F seonduvalt, siis teise kohtuastme arvates ei tulene ei sellest ega ka muudest IKÜM artiklitest piisavalt selgelt tsiviilmenetlusõiguslikku alust. Lisaks eelnevale ei tulene sellist alust ka isikuandmete kaitse seadusest, mistõttu on avaldaja õiguskaitsevajadus põhjendatud ning esineb faktiline oht kostja(te) andmete kohta olemasoleva informatsiooni ehk tõendite kaotsiminekuks.⁷⁵ Ringkonnakohus ei ole aga käesolevas lahendis lahti kirjutanud, miks on kolleegiumi arvates isikuandmete puhul tegemist tõenditega, mille puhul esineb kaotsimineku oht.

Lisaks eelnevale möönis ringkonnakohus, et TsMS § 244 ei sätesta *expressis verbis*, et eeltõendamismenetlust saab algatada ka kostja isiku kindlaks tegemiseks. Samas ei tähenda eelnev ringkonnakohtu hinnangul siiski seda, et kohtul on nimetatud asjaolude väljaselgitamiseks esitatud taotluse alusel eeltõendamismenetluse algatamisest absoluutne keeldumisõigus. Avaldaja väitel oleks maakohus pidanud taotluse menetluse võtmisel arvestama, et taotleja on kohtusse abi saamiseks pöördunud oma põhiseadusliku õiguse kaitseks ning muud õiguskaitsevahendid puuduvad. Teise astme kohus nõustus eeltoodud väitega. Kohus selgitas, et PS § 13 lg 1 kohaselt on igal inimesel õigus riigi ja seaduse kaitsele. PS § 14 kohaselt on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. PS § 15 lg-st 1 tulenevalt on igal inimesel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.⁷⁶

Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu eelnevale praktikale, mille kohaselt PS §-des 13, 14 ja 15 ette nähtud õigus kohtulikule kaitsele hõlmab nii isiku õigust esitada õiguste ja vabaduste rikkumise korral kaebus kohtule kui ka riigi kohustust luua põhiõiguste kaitseks kohane

⁷⁵ *Ibid*, p 11.

⁷⁶ *Ibid*, p 12.

kohtumenetlus, mis on õiglane ja tagab isiku õiguste tõhusa kaitse.⁷⁷ Samamoodi on ka Riigikohus leidnud, et põhiseadus ei anna alust järelduseks, et Eesti õiguskorras on subjektiivseid õigusi, mille kohtulik kaitse on põhimõtteliselt välistatud.⁷⁸ Kui kohus leiab, et seadusandja ei ole loonud mingi põhiõiguse kaitsmiseks vajalikku menetluskorda, on kohtul võimalik tunnistada isiku õiguste kaitset võimaldava menetluse puudumine põhiseadusvastaseks ja lahendada kohtuasi, lähtudes menetluskorrast, mille seadusandja oleks kohtu hinnangul pidanud põhiseadusest tulenevalt selliseks olukorraks kehtestama.⁷⁹

Ringkonnakohtu hinnangul tuleneb Riigikohtu praktikast põhimõte, et juhul kui menetluskord või menetlusõiguse norm puudub, on kohus pädev tõlgendama kehtivat menetlusõigust põhiõigustega kooskõlas laiendavalt. Tuginedes eeltoodule ning arvestades, et menetluse asjaoludest tulenevalt soovis avaldaja kohtu abi rikutud põhiõiguse kaitseks olukorras, milles selge tsiviilmenetlusõiguslik alus kostja(te) isiku(te) kindlakstegemiseks vajalike andmete ja tõendite kogumiseks puudub, oli ringkonnakohus seisukohal, et TsMS § 244 lg 1 tuleb tõlgendada laiendavalt. See tähendab, et eeltõendamismenetluse algatamine on lubatav ka selliste tõendite kogumiseks, mis võimaldavad kostja(te) isiku(te) kindlakstegemist, eeldusel, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine raskeneda. Ringkonnakohus selgitas, et TsMS § 244 lg 1 vastupidisel tõlgendamisel ei ole konkreetsel juhul kaitstud avaldaja põhiseaduslik õigus enda õiguste tõhusale kaitsele ning selline olukord ei saa olla õigusriigis lubatav.^{80 81}

Autori arvates on ringkonnakohtu poolt viidatud Riigikohtu praktika ja seisukohad seonduvalt isikute õiguskaitseta jätmisega põhjendatud, kuid siinkohal on vajalik võtta arvesse ka anonüümse kommenteerija õigusi, eelkõige õigus tema isikuandmete kaitsele ja eraelu puutumatusse. Vastasel juhul võib tekkida olukord, milles kahjustatud isiku huve eelistatakse kommenteerija õigustele.

Tulenevalt eeltoodud lahendist on selge, et antud juhul on kahjustatud isikutel ainukeseks võimaluseks oma õiguste kaitseks pöörduda kohtusse eeltõendamismenetluse algatamiseks, kuna

⁷⁷ RKÜKo 16.05.2008, 3-1-1-88-07, p 41.

⁷⁸ RKHKm 21.02.2002, 3-3-1-2-02, p 1.

⁷⁹ RKPSJVm 10.06.2010, 3-4-1-4-10 p 12.

⁸⁰ TlnRnKm 22.10.2020, 2-20-3067, p 12.

⁸¹ TlnRnKm 13.03.2020, 2-19-13636, p 37-39.

seadusandja ei ole kehtestanud nende põhiõiguste kaitseks muud menetlusliiki, mistõttu on kohus pidanud tõlgendama TsMS § 244 lg-t 1 laiendavalt ning vastasel juhul jääksid kahjustatud isikud ilma õiguslikku kaitseta.

Tallinna Ringkonnakohtu 13.03.2020 määruses tsiviilasjas nr 2-19-13636 on avaldaja esitanud Harju Maakohtule avalduse eeltõendamismenetluse algatamiseks. Avalduses olid esitatud anonüümsed kommentaarid ning avaldaja palus kohtul välja nõuda avalduses nimetatud meediaväljaannetelt nii kommentaaride autorite nimesid, isikukoode, kontaktandmeid kui ka IP-aadresse (sh IP-aadressi IP-pordid ja TCP sessiooni lähtepordi numbrid).⁸² Avaldaja oli maakohtule põhjendanud eeltõendamismenetluse algatamise vajadust mh sellega, et kommentaarid kahjustavad otseselt ja kaudselt avaldaja au ja head nime ning seetõttu on avaldajal õigus nõuda kommenteerijalt ebaõigete andmete ümberlükkamist, ebakohaste hinnangute õigusvastasuse tuvastamist ja mittevaralise kahju hüvitamist. Ebaõigete andmete avaldamise eest kannab deliktiõiguslikku vastutust andmete avaldaja.⁸³

Vaidlustatud määruses on selgitatud, et maakohus jättis taotluse menetlusse võtmata ning andis avaldajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Esimese astme kohus palus taotlejal selgitada, millistele asjaoludele tuginedes võib eeldada, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine raskeneda, arvestades, et see on üks TsMS § 244 lg 1 eeldustest. Arvestades eeltõendamismenetluse erandlikku iseloomu, ei saa eeltõendamismenetluse algatamise aluseks olla pelgalt asjaolude väljaselgitamine ning see ei pruugi olla piisav eeltõendamismenetluse algatamiseks. Kohus selgitas, et eelduseid eeltõendamismenetluse algatamiseks tuleb põhistada.⁸⁴

Avaldaja on puuduste kõrvaldamise dokumendis märkinud, et ESS kohaselt kustuvad avaldaja poolt nõutud andmed ühe aasta jooksul pärast andmete loomist või nende töötlemist. Seetõttu esineb oht, et kui andmed kustuvad, muutub kahju hüvitamise nõude esitamine tulevikus võimatuks. Avaldaja lisas, et alates 25.05.2018 kohalduma IKÜM preambula p 30 järgi loetakse isikuandmeteks lisaks muudele andmetele ka IP-aadressi. Seega ei luba kehtiv õigus andmete

⁸² *Ibid*, p 1, 2.

⁸³ *Ibid*, p 6.

⁸⁴ *Ibid*, p 7.

valdajatel ilma kohtunõudeta isikuandmeid kolmandatele isikutele (sh avaldajale) avaldada. Järelikult saab kostja(te) andmed kindlaks teha vaid kohtu kaudu eeltõendamismenetluses.⁸⁵

Maakohus leidis, et eeltõendamismenetluse algatamise eeldused ei ole täidetud. Esimese astme kohus selgitas, et eeltõendamismenetluse eesmärgiks on eelkõige tõendite kogumine ja tagamine konkreetsete avalduses esile toodud faktiliste asjaolude tõendamiseks. Seaduse kohaselt saab tõendeid eeltõendamismenetluses koguda juhul, kui vastaspool sellega nõustub või kui võib eeldada, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda. Käesoleval juhul ei ole avaldaja kohtu ette toonud asjaolu, mille tõendamiseks ta eeltõendamismenetluse raames tõendite kogumist või tagamist taotleb. Samuti pole maakohu hinnangul avaldaja põhistanud, et tõendid, mille kogumist ta taotleb, võivad kaduma minna või nende kasutamine raskeneda.⁸⁶

Avaldaja on selgitanud, et talle ei ole teada isikud, kes on tema au ja head nime kahjustanud ning nende vastu nõude esitamiseks on tal vaja koguda eeltõendamismenetluses andmeid. Eeltoodust võib aru saada, et avaldaja soovib asjaolusid tuvastada, mitte tõendeid koguda, kuid seadus ei võimalda eeltõendamismenetluse algatamist asjaolude, antud juhul kostja isikute, tuvastamiseks. Kohus selgitas, et avaldaja saaks eeltõendamismenetluse läbiviimist taotleda juhul, kui ta on kohtu ette toonud asjaolu, et avaldajat on laimanud konkreetne isik ning et selle asjaolu tõendamiseks on vaja koguda tõendeid. Mainitud kaasuses soovis aga avaldaja, et kohus selgitaks välja hagiavalduse aluseks olevad faktilised asjaolud, mida ta saab hagi esitamisel kohtu ette tuua ning vajadusel tõendada.⁸⁷

Maakohus lisis, et TsMS § 236 lg 3 kohaselt peab menetlusosaline tõendi esitamisel või tõendite kogumise taotlemisel põhjendama, millise asjas tähtsust omava asjaolu tõendamiseks soovib ta tõendit esitada või millise asjas tähtsust omava asjaolu jaoks ta tõendite kogumist taotleb. Seejuures on oluline rõhutada, et kohus võtab vastu ja korraldab vaid sellise tõendi kogumise, mis on asjassepuutuv, st üksnes sellise tõendi, millega soovitakse tõendada sellist asjaolu, mille esinemise või puudumise korral peab kohus asja lahendama teisiti. Asjaolu, et hagi rahuldamise eelduseks

⁸⁵ *Ibid*, p 8.

⁸⁶ *Ibid*, p 11, 12.

⁸⁷ *Ibid*.

oleva õigussuhte vastaspooleks on konkreetne isik, on hagi alusesse kuuluv eluline asjaolu. Selle asjaolu tõendamiseks võib hagi esitada kavatsev isik taotleda eeltõendamismenetluse algatamist, kuid avaldaja ei saa taotleda eeltõendamismenetluse algatamist selleks, et välja selgitada hagi aluseks olevaid asjaolusid. Sellist võimalust seadus ette ei näe. Eeltõendamismenetluse algatamist saab taotleda üksnes tõendite ja mitte asjaolude kogumiseks. Seega võiks hagi esitamist kaaluv isik taotleda eeltõendamismenetluse algatamist selleks, et tõendada, et hagi esitamise eelduseks oleva elulise asjaolu pani toime konkreetne, hageja poolt nimetatud isik. Seega, eeltõendamismenetluse läbiviimist, mille käigus selgitatakse välja, kes pani toime hagi aluseks oleva elulise asjaolu, seadus ette ei näe.⁸⁸

Autori arvates ei nähtu ringkonnakohtu määrusest, et maakohus oleks avaldajale selgitanud alternatiive tema nõude maksmapanekuks riigisisese õiguse alusel, mis on samamoodi problemaatiline. Tulenevalt kohtu selgitamiskohustusest on tähtis, et kahjustatud isikutele selgitatakse kuidas oma õigusi kaitsta olukorras, kus maakohu hinnangul eeltõendamismenetluse algatamine ei ole põhjendatud. Seega on autori hinnangul maakohus nimetatud tsiviilasjas oma põhjendustes eksinud. Eelanalüüsitud lahendis on maakohus aga selgitanud, et avaldajal on võimalik saada anonüümsete kommenteerija isikuandmeid IKÜM sätete alusel.

Ringkonnakohus tühistas maakohu määruse. Määruse selgituste kohaselt on nii õiguskirjanduses kui ka kohtupraktikas selgitatud, et eeltõendamismenetlus algatatakse ka selliste tõendite kogumiseks, mis võivad aidata avaldajal välja selgitada oma nõude kohustatud isiku, s.o tulevase põhimenetluse eeldatava vastaspoole. Selle eelduseks on, et avaldajal puuduvad muud võimalused kostja isiku väljaselgitamiseks ning tema õiguslikud huvid jääksid vastasel juhul kaitseta. Õiguskirjanduses on kirjutatud, et enam on kohtupraktikas juhtumeid, kus avaldaja, kelle kohta on kommenteerimiskeskonnas avaldatud ebaõigeid andmeid või ebakohaseid väärtushinnanguid, taotleb kohtu abi, et teha kindlaks tema isiklike õigusi rikkunud isikute isikuandmeid. Täpselt seda on avaldaja ka käesolevas menetluses teinud.⁸⁹

⁸⁸ *Ibid*, p 15.

⁸⁹ *Ibid*, p 20, 21.

Teise astme kohtu hinnangul jättis maakohus avalduse lahendamisel olulised asjaolud arvestamata. Avaldaja selgitas nii oma esialgses taotluses kui ka 21.10.2019 täpsustuses, et sideettevõtjad kustutavad kehtivatest õigusaktidest tulenevalt oma andmed pärast aasta möödumist sellest, kui need sideettevõtjale teatavaks said. Samuti selgitas avaldaja, et tal ei ole võimalik andmeid ise koguda, põhjendades seda eeskätt sellega, et veebiväljaannete pidaja ega ka sideettevõtjad ei tohi IKÜM-ist tulenevalt ise avaldajale infot avaldada. Sellest hoolimata leidis maakohus, et avaldaja ei ole põhistanud, et tõendid, mille kogumist ta taotleb, võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda. Võttes arvesse varasemat ulatuslikku kohtupraktikat ning eeltõendamismenetluse institutsiooni teleoloogilist aspekti, on ilmne, et vastupidiselt kohtu seisukohtadele saab eeltõendamismenetluse raames välja selgitada ka kostjate isikuandmeid.⁹⁰

Autor selgitab, et ESS § 111¹ lg 4 sätestab, et ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmeid säilitatakse üks aasta, alates side toimumise ajast, kui need sideteenuse osutamise käigus on loodud või neid on töödeldud. ESS § 112 kohaselt esitatud järelepärimisi ja nende alusel antud teavet säilitatakse kaks aastat. Paragrahvi 112 alusel antud teabe säilitamise kohustus on järelepärimise esitajal. Autor nõustub ringkonnakohtuga selles, et käesolevas tsiviilasjas esines taotlejal andmete hävimise oht tuginedes ESS § 111¹ lõikele 4, mistõttu oli põhjendatud maakohtu seisukohtade ümberlukkamine. Teiselt poolt on aasta pikkune aeg isiku tuvastamiseks autori arvates piisavalt pikk aeg, mil kahjustatud isik saaks kommenteerija isikuandmed välja selgitada. Juhul, kui ESS § 111¹ lõikes 4 nimetatud aeg oleks palju lühem (nt 3 kuud), oleks ka veenvam isikuandmete hävimise argument. ESS § 111¹ lg-s 4 nimetatud tähtaega on autori hinnangul võimalik vaadelda nn mõistliku ajaga isiku tuvastamiseks – kui kahjustatud isik leiab, et tema au ja head nime on kommentaariga teotatud, on tal piisav ajavaru isikuandmete väljaselgitamiseks.

Tallinna Ringkonnakohus on oma 03.09.2021 määrusega tsiviilajas nr 2-21-9208 samuti otsustanud tühistada maakohtu tehtud lahendi. Asjaolude kohaselt esitas avaldaja 08.06.2021 Harju Maakohtule avalduse eeltõendamismenetluse algatamiseks. Ta palus esmalt kohustada portaalipidaja MTÜ EESTI ÄMMAEMANDATE ÜHING väljastama ajavahemikul 02.07.2020-26.05.2021 veebiportaali <https://foorum.perekool.ee/> erinevate teemade juures avaldatud

⁹⁰ *Ibid*, p 22-24.

kommentaari kirjutajate tuvastamist võimaldavad andmed. Kui need andmed ei võimalda isiku tuvastamist, siis palus avaldaja täiendavalt koguda andmeid sideettevõtjalt.⁹¹

Avaldaja selgitas, et kommentaarid rikuvad tema õigust heale nimele ja sisaldavad nii ebaõigeid andmeid kui ka ebakohaseid väärtushinnanguid. Tal on õigus nõuda kommentaaride autoritelt ebaõigete andmete ümberlükkamist, ebakohaste hinnangute õigusvastasuse tuvastamist ja mittevaralise kahju hüvitamist. Avaldaja põhjendas, miks tema hinnangul saab eeltöendamismenetluses koguda andmeid isikute kohta, kelle vastu ta soovib edaspidi hagi esitada.⁹²

Maakohus keeldus 29.06.2021 määrusega avaldust menetlusse võtmast ja eeltöendamismenetlust algatamast. Esimese astme kohus kohaldas TsMS § 244 sätteid ja leidis, et need ei võimalda eeltöendamismenetluse algatamist tulevaste kostja tuvastamiseks. Siinjuures viitas kohus sama sätte kommentaaridele (p 3.1.3.2) ning kohtupraktikale (Harju Maakohtu ja Tallinna Ringkonnakohtu määrused tsiviilasjades nr 2-20-18561 ja 2-20-19232).⁹³

Lisaks eelnevale põhjendas maakohus, et IKÜM art 5 p 1 alapunktid A ja B ning art 6 lg 1 punkt F ega IKS sätted ei võimalda samuti taotletud andmete kogumist. Sellega seoses viitas kohus Euroopa Kohtu praktikale (kohtuasjad C-13/16, C-40/17 ja C-746/18). Sideettevõtjate osas märkis kohus lisaks, et ESS sätted ei nimeta võimalust nõuda soovitud andmeid muul alusel kui tõe tuvastamiseks TsMS-is ettenähtud alustel ja korras. TsMS-is kostja isiku väljaselgitamist võimaldavate sätete puudumine ei ole põhiseadusega vastuolus, sest avaldaja saab esitada hagi portaalipidaja vastu.⁹⁴

Avaldaja esitas 14.07.2021 määruskaebuse, milles palus vaidlustatud määruse tühistada ja saata menetlusse võtmise uueks otsustamiseks maakohtule. Avaldaja leidis jätkuvalt, et eeltöendamismenetlus on lubatav ning viitab samuti TsMS kommentaarile ja ringkonnakohtu

⁹¹ TlnRnKm 03.09.2021, 2-21-9208, p 1.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid*, p 2.

⁹⁴ *Ibid.*

senisele praktikale. Maakohus jättis määruskaebuse rahuldamata ja edastas selle lahendamiseks Tallinna Ringkonnakohtule.⁹⁵

Tallinna Ringkonnakohus rahuldab määruskaebuse. Teise astme kohtu hinnangul viitas maakohus asjakohaselt TsMS § 244 sätetele. Samuti on õige arusaam, et need ei sätesta *expressis verbis* võimalust algatada eeltõendamismenetlust kostja isiku kindlaks tegemiseks. Ühtlasi on õige maakohtu käsitus osas, et IKÜM ei anna avaldajale õigust vahetult nõuda portaalipidajalt ega sideettevõtjalt kommentaaride autorite tuvastamist võimaldavate andmete esitamist. Samas ei tähenda see ringkonnakohtu hinnangul, et kohtul on nimetatud asjaolude väljaselgitamiseks ja vastavate tõendite kogumiseks esitatud avalduse alusel eeltõendamismenetluse algatamisest absoluutne keeldumisõigus. Lisaks leidis maakohus põhjendatult, et avaldaja pöördus kohtusse abi saamiseks oma põhiseadusliku õiguse kaitseks, aga eksis hinnangu andmisel muude õiguskaitsevahendite kasutamise võimaluse osas.⁹⁶

TsMS § 244 lg 1 esimene lause sätestab mh, et eeltõendamismenetluse saab mõjuval põhjusel korraldada enne (põhi)menetluse algatamist, kui võib eeldada, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda. TsMS § 246 lg 2 võimaldab jätta avalduses vastaspool nimetamata, kui avaldaja põhistab mõjuva põhjuse, miks ta seda teha ei saa. Ringkonnakohus leidis, et neid sätteid saab põhiseaduspäraselt tõlgendada nii, et need võimaldavad tõendite kogumist andmete kohta, mille abil saab kindlaks teha kostja isiku ja hiljem vaidluse korral tõendada, et väidetava rikkumise pani toime kostja.⁹⁷

Ringkonnakohus selgitas, et TsMS § 229 lg 1 kohaselt on tsiviilasjas tõendiks igasugune teave, mis on seaduses sätestatud protsessivormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb kindlaks poolte nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud või nende puudumise, samuti muud asja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud. TsMS § 229 lg 2 esimene lause loetelu järgi on hagimenetluses mh võimalik esitada dokumentaalseid tõendeid, st mis tahes tajutavaid dokumente vm andmekandjaid, mis sisaldavad andmeid asja lahendamiseks tähtsate asjaolude kohta (TsMS §

⁹⁵ *Ibid*, p 3, 4.

⁹⁶ *Ibid*, p 6.

⁹⁷ *Ibid*, p 7.

272 lg 1). Kui isiku valduses on asja lahendamiseks tähtsaid andmeid, peab ta vastavalt TsMS § 279 lg 2 esimesele lausele kohtu nõudel koostama nende andmete alusel dokumendi ja esitama selle kohtule. Järelikult on (menetlusvälise) isiku valduses olevate andmete põhjal koostatud ja kohtule esitatud dokument teatavat liiki dokumentaalne tõend. Sisuliselt taotleb avaldaja selliste tõendite kogumist.⁹⁸

Teise astme kohus lisas täiendavalt, et kumbki pool peab hagimenetluses TsMS § 230 lg 1 esimese lause järgi tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited, kui seadusest ei tulene teisiti. Kui avaldaja pöördub edaspidi kohtusse, siis peab ta väitma ja kostja vastuväite korral ka tõendama, et just kostja on teatava kommentaari autor. Seega on avalduse eesmärk mh koguda tõendeid oma tulevase hagi aluseks olevate väidete tõendamiseks. Ringkonnakohus leidis, et ilma vastaspoole osaluseta toimivas eeltõendamismenetluses ei saa kohus vähemalt üldjuhul hinnata, kas järgnevas hagimenetluses võib tekkida vaidlus selle asjaolu üle, mille kohta praegu soovitakse tõendeid koguda.⁹⁹

Seonduvalt maakohtu seisukohaga, et avaldaja peaks esitama nõude portaalipidaja vastu, selgitas ringkonnakohus järgmist: „põhjendamatu on maakohtu arusaam, et avaldaja peaks piirduma üksnes hagi esitamisega portaalipidaja vastu. Avaldajal on TsMS § 3 lg 1, § 4 lg 1 ja § 205 lg 2 teise lause järgi õigus ise otsustada, kelle vastu ta soovib edaspidi esitada hagi (vrd nt Riigikohtu 9. juuni 2021 otsus tsiviilasjas nr 2-18-2243, p 20). Kirjeldatud olukorras tuleb TsMS § 244 lg 1 tõlgendada laiendavalt nii, et eeltõendamismenetluse algatamine on lubatav ka nende tõendite kogumiseks, mis võimaldavad teha kindlaks kostja isiku ja tulevases hagimenetluses vaidluse korral tõendada, et just see isik on kommentaari autor. Siinjuures peavad olema täidetud eeltõendamismenetluse üldised tingimused (tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda, vastaspoole nimetamata jätmise peab olema põhjendatud ja kogutavad tõendid peavad olema asjakohased). TsMS § 244 lg 1 vastupidisel tõlgendamisel ei ole kaitstud avaldaja põhiseaduslik õigus enda õiguste tõhusale kaitsele. Selline olukord aga ei saa olla õigusriigis lubatav (vt eelmises alapunktis viidatud lahendid, vastavalt p-d 21, 12 ja 39–40).“¹⁰⁰

⁹⁸ *Ibid*, p 7.1.

⁹⁹ *Ibid* p 7.2.

¹⁰⁰ *Ibid*, p 7.4.

Ringkonnakohus puudutas ka oma määruses maakohtu poolt viidatud Euroopa Kohtu otsust asjas C-476/18. Nimelt selgitas eelviidatud lahendis kohus, et kohtuvaidluse menetlemise eesmärgil ei tohiks võimaldada juurdepääsu liiklus- või asukohaandmete kogumile, millest võib saada teavet elektroonilise side vahendi kasutaja sideseansside või tema kasutatavate lõppseadmete asukoha kohta ja tema eraelu kohta täpseid järeldusi. Teise astme kohus selgitas, et käesoleval juhul ei taotle avaldaja aga selliste andmete kogumist. Portaali pidajalt ega sideettevõtjalt nõutavad andmed ei võimalda teha järeldusi kommentaari autori eraelu kohta.¹⁰¹

Euroopa Kohtu otsusest kohtuasjast C-13/16 nähtub, et EL andmekaitse-eeskirjadega ei ole vastuolus see, kui tsiviilkohtusse nõude esitamiseks vajalikke andmeid avalikustatakse riigisisese õiguse alusel. Seevastu 29.07.2019 otsus kohtuasjas C-40/17 käsitleb portaali pidaja mõneti sarnases õiguslikus olukorras oleva isiku õigusi ja kohustusi. Ringkonnakohtu hinnangul kummastki lahendist ei järeldu, et kohus ei saaks eeltöendamismenetluse raames nõuda ega portaali pidaja ja vajadusel ka sideettevõtjad esitada avalduses märgitud andmeid.¹⁰²

Ringkonnakohus käsitles ka maakohtu poolt viidatud Eesti kohtupraktikat. Kohtu hinnangul tsiviilasjas nr 2-20-18561 tehtud ringkonnakohtu 10.02.2021 määrusest ei saa teha sisulisi järeldusi, sest see ei sisalda põhjendavat osa. Lisaks jäi samas asjas eeltöendamismenetlus algatamata mh põhjusel, et avalduse esitamise ajaks oli möödunud ESS § 111¹ lg-s 4 sätestatud tähtaeg. Samuti puuduvad põhjendused ringkonnakohtu 17.02.2021 määruses tsiviilasjas nr 2-20-19232, aga maakohus jättis eeltöendamismenetluse algatamata põhjusel, et avalikkusele suunatud avalduse teinud isikud olid teada. Käesoleval juhul on avaldaja toonud esile teistsugused asjaolud.¹⁰³

Seonduvalt isikuandmete kaitsega selgitas ringkonnakohus järgmist. IKÜM ja ESS-i sätted võimaldavad teatavate sideandmete kogumist ja kohtu korraldusel edastamist. Avaldaja taotletud andmed on eeldatavasti sellised, mis on vähemalt osaliselt õiguspäraselt kogutud ja salvestatud. Ringkonnakohus põhjendas eespool p 7 alapunktides, et nende kohtu nõudmisel edastamine on

¹⁰¹ *Ibid*, p 8.1.

¹⁰² *Ibid*, p 8.2.

¹⁰³ *Ibid*, p 8.3.

õiguspärase. Ühtlasi selgitas ringkonnakohus alapunktides 8.1 ja 8.2, et see on kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga ELi andmekaitseõiguse tõlgendamisel. IKS sätted ei kohaldu olukorras, mis on juba hõlmatud IKÜM-iga, st need ei saa ka takistada avalduse menetlusse võtmist.¹⁰⁴

Viimaks käsitles ringkonnakohus maakohtu poolt viidatud eeltõendamismenetluse kommentaare. Kohus selgitas, et TsMS-i kommentaarides ei ole otseselt kinnitatud maakohtu ega avaldaja õiguslikku seisukohta. Eelkõige nähtub TsMS§ 244 kommentaari p 3.1.3.2 alapunktide B ja C, et kostja isiku välja selgitamisele suunatud andmete kogumine eeltõendamismenetluses on vaieldav. Alapunkti G järelduse kohaselt on eeltõendamismenetluse algatamine pigem siiski põhjendatud olukorras, kus avaldajal puudub muu tõhus õiguskaitsevõimalus ning asjaolude väljaselgitamine on kohtu hinnangul õiglane ja sobiv. Käesoleval juhul on need tingimused täidetud.¹⁰⁵

Käsitletud lahendist nähtub, et maakohtu määruse tühistamine on olnud põhjendatud puuduva regulatsiooni tõttu. Kahjustatud isikutel puudub tänaseks normistik, mis võimaldaks neil anonüümseid kommentaatoreid tuvastada ja tulevikus hageda, mistõttu on vajalik tõlgendada kahjustatud isikute põhiõiguste kaitseks eeltõendamismenetluse sätteid laiendavalt. Autori arvates, kui asuda seisukohale, et kahjustatud isikud peaksid oma nõude esitada otse kommenteerija vastu, võiks selleks olla kehtestatud eraldi regulatsioon, mis võtaks arvesse ka anonüümse kommenteerija huve. Täpsustatud regulatsiooni vastuvõtmisega tekiks ka isikutele parem õigusselgus. Sätete laiendav tõlgendamine peaks toimuma kuni seadusandja on välja töötanud parema regulatsiooni. Nii maa- kui ka ringkonnakohus on oma seisukohtades selgitanud võimalust avaldajal esitada nõue portaalipidaja vastu, kuid teise astme kohtu hinnangul on kahjustatud isikul õigus valida, kelle vastu ta hagi esitab.

Autor on seisukohal, et kui valida portaalipidaja ja anonüümse kommenteerija vahel, siis praeguse regulatsiooniga oleks õiglasem nõude esitamine portaalipidaja vastu, kuna tegemist on reeglina meediaväljaandega, kellel on võimalus oma kommentaariumit modereerida või anonüümne kommenteerimine keelata. Kuigi eelnimetatud kaasuses oli tegemist internetifoorumiga, siis ka

¹⁰⁴ *Ibid*, p 8.4.

¹⁰⁵ *Ibid*, p 8.5.

sellistes keskkondades on võimalik portaalipidajal postitusi modereerida, st enne postituse avalikustamist kontrollib selle sisu üle moderaator. Juhul, kui portaalipidaja laseb läbi laimava või au teotava kommentaari, on autori hinnangul põhjendatud ka nõude esitamine otse portaalipidaja vastu, eelkõige võttes arvesse Delfi vs Eesti kohtuasjas nimetatuid seisukohti.

Ringkonnakohus viitas Euroopa Kohtu lahendile asjas nr C-476/18 ja asus seisukohale, et portaalipidajalt ega sideettevõtjalt nõutavad andmed ei võimalda teha järeldusi kommentaari autori eraelu kohta (vt lk 48). Autor eelnimetatud seisukohaga ei nõustu. Kaasuse asjaolude kohaselt soovis avaldaja anonüümsete kommenteerijate isikuandmete (nimi, isikukood, kontaktandmed, sideseansside andmed) saamist, et tulevikus esitada nende isikute vastu nõue. Autor leiab, et IKÜM-ist tulenevalt on isiku sideseansi andmed, nimi, isikukood jm seda tüüpi isikuandmed, mille põhjal on avaldajal kindlasti võimalik teha järeldusi kommenteerija eraelu kohta. Peale andmete saamist on avaldajal võimalik enne hagiavalduse esitamist ka nõudekirjade saatmine, mis võib olla kommenteerijale üllatuslik, arvestades, et eeltöendamismenetlus (reeglina) on toimunud ilma teda teavitamata.

Tsiviilasjas nr 2-21-4217 leidis eeltöendamismenetluse algatamise keeldumise puhul maakohus, et „taotluses viidatud kommentaarid avaldas Facebook Ireland Ltd. VÕS mõttes on kommentaaride avaldajaks nii Facebook Ireland Ltd kui ka kommentaaride koostajad. Au ja head nime riivava halvustava väärtushinnangu puhul ei ole avaldamise ja avaldaja mõiste määratlemisel oluline, kas väärtushinnang järeldub avaldatud andmetest või on halvustav oma sisulise tähenduse tõttu (kohtupraktikas nn väärtusotsustus). Seega on avaldamine isiku kohta väärtushinnangu (VÕS § 1046 lg 1) või/ja väärtushinnangut võimaldavate andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine ning avaldajaks on isik, kes teeb kolmandatele isikutele need hinnangud ja andmed teatavaks. Taotlejale on teada kommentaaride avaldaja Facebook Ireland Ltd. Samuti on avaldajal võimalik pöörduda õiguste rikkumisele tähelepanu juhtimiseks platvormi pidaja poole kommentaaride kõrvaldamiseks. Seega on avaldajal võimalus oma õigusi kaitsta ning eeltöendamismenetluseks puudub ka mõjuv põhjus. Avaldajal on võimalus selgitada vastavad asjaolud välja põhimenetluses.“¹⁰⁶

¹⁰⁶ TlnRnKm 14.05.2021, 2-21-4217, p 7.

Lisaks eelnevale selgitas kohus muuhulgas, et EL õigusaktide alusel ei ole keelatud isikuandmete väljanõudmine riigisisese õiguse alusel, kuid maakohtu hinnangul ei ole Eestis lahendi tegemise ajaks õiguslikku alust, mis eelkirjeldatud võimaldaks.¹⁰⁷ Ringkonnakohus tugines oma eelnevale praktikale ja selgitas, et eeltõendamismenetluse algatamine on laiendatud tõlgendamise abil võimalik ning esineb ka andmete hävimise oht vastavalt ESS-is sätestatule.

Ringkonnakohus tõi eelnimetatud lahendis välja ka seisukoha, mille järgi „kui kohus eeltõendamismenetluse algatamise üle otsustamisel leiab, et avaldajal ei ole taotluse eesmärgina nimetatud nõude esitamiseks potentsiaalse kostja vastu alust, ei ole nõude esitamine ning sellest johtuvalt ka tõendite kogumine kostja isiku kindlakstegemiseks eeltõendamismenetluse käigus ilmselgelt põhjendatud“.¹⁰⁸

Autori arvates annab eeltoodud seisukoht maakohtule seega teoreetilise võimaluse eeltõendamismenetluse algatamisest keelduda, kui kohtule nähtub, et kommenteerija isikuandmete kaitse ja eneseväljendusõigus kaalub üles isiku õiguse heale nimele. Peale maakohtusse tagasi saatmist on maakohus jätnud taaskord asja rahuldamata ning esitanud avalduse põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks. Riigikohtu lahendit on analüüsitud käesoleva magistritöö p-s 3.1.2.

Tsiviilasjas nr 2-19-12734 on maakohus jätnud avalduse eeltõendamismenetluse algatamiseks osaliselt menetlusse võtmata ja keeldunud avalduse eeltõendamismenetluse algatamiseks menetlusse võtmisest kommentaaride osas, mis ei olnud au teotava iseloomuga. Kohus andis iga keeldutud kommentaari puhul põhjenduse, miks kommentaari puhul ei saa eeltõendamismenetlust algatada.¹⁰⁹ Ringkonnakohtu hinnangul oli maakohus õigustatult andnud hinnangu avaldaja kohta kirjutatud kommentaaridele ning hinnanud seeläbi võimaliku avaldaja poolt tulevikus esitatava hagi õiguslikku perspektiivikut. Arvestades isikuandmete kaitse põhimõtteid ning asjaolu, et eeltõendamismenetluse raames kogutakse tõendeid järgnevas põhimenetluses esitamiseks, siis on eeltõendamismenetluse algatamise otsustamisel põhjendatud hinnata tulevikus esitatava hagi

¹⁰⁷ *Ibid*, p 8.

¹⁰⁸ *Ibid*, p 23.

¹⁰⁹ TlnRnKm 31.03.2020, 2-19-12734, p 2.

perspektiivikust ning lähtuda seejuures TsMS § 371 lg-s 2 välja toodud põhimõtetest. Maakohus oli seda ka teinud.¹¹⁰ Samas Ringkonnakohus ei nõustunud kõikide maakohtu hinnangutega ja tõi välja need kommentaarid, mille puhul peaks siiski eeltöendamismenetlust algamata.¹¹¹

Autori arvates on maakohus käitunud õigesti, vaadates üle esitatud kommentaarid ja andnud kommentaaridele hinnangu. Selline lähenemine soodustab autori arvates nii kahjustatud isikut kui anonüümset kommenteerijat, sest kahjustatud isikul tekib õigustatud ootus kahju hüvitamise nõude perspektiivikuse osas ning anonüümse kommenteerija isikuandmeid ei hakata väikese riivega sõnakasutuste puhul välja nõudma. Teiselt poolt tekib sellega olukord, kus eeltöendamismenetluse algamine sõltub maakohtu kohtukoosseisu subjektiivsest arvamusest, mis võib tulevikus tekitada ebahühtlast praktikat. Sellistel puhkudel on autori arvates võimalik avaldajal esitada maakohtu määruse peale määruskaebus, milles sisalduvate kommentaaride sisu saab hinnata ringkonnakohus kollegiaalselt kolmeliikmelises koosseisus, mis peaks teoorias kommentaaride sisu suhtes andma objektiivsema hinnangu.

Eesti kohtupraktikast on autori arvates järeldatav, et käesolevaks hetkeks on olnud mitmeid lahkarvamusi maakohtute ja ringkonnakohtute vahel. Väljatoodud lahendites on olnud maakohus omalt poolt valdavas osas seisukohal, et eeltöendamismenetluse algamise eeldused ei ole täidetud, kuna isikuandmete puhul ei ole tegemist tõendiga. Lisaks sellele nähtub, et maakohtute arvates on isikul olemas muud õiguskaitsevahendid, mis võiksid olla kommentaari autorit vähem riivavad, nt nõude esitamine portaalipidaja vastu või kahjustatud isiku pöördumine isikuandmete saamiseks otse veebilehe haldaja poole. Avaldajad on valdavas osas põhjendanud, et eeltöendamismenetluse läbiviimine on ainuke võimalus kommenteerija tuvastamiseks, kuna portaalipidajatel on kartus rikkuda üldmääruses sätestatud reegleid. Seetõttu on autori arvates täiendavalt põhjendatud praeguse regulatsiooni täpsustamine või uue normistiku kehtestamine.

¹¹⁰ *Ibid*, p 14.

¹¹¹ *Ibid*, p 15.

3.1.2 Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve

Riigikohus on oma 30.11.2021 lahendis asjas nr 5-21-14 käsitlenud eeltõendamismenetluse kasutamist tulevase kostja tuvastamiseks. Asjaolude kohaselt esitas avaldaja 17.03.2021 Harju Maakohtule TsMS § 244 alusel avalduse algatada eeltõendamismenetlus eesmärgiga teha kindlaks tema kohta Facebooki grupis vääri faktiväiteid ja kohatuid väärtushinnanguid postitanud isik, et tulevikus postituse autori vastu esitada hagi. Maakohus jättis avalduse menetlusse võtmata ja põhjendas seda sellega, et TsMS § 244 jj ei võimalda korraldada menetlust võimaliku kostja tuvastamiseks ning seda ei võimalda ka ükski muu seaduses sätestatud alus. Esimese astme kohtu hinnangul on avaldajal võimalik esitada hagi sotsiaalmeedia võrgustiku haldaja poole, s.o Facebook Ireland Ltd.¹¹²

Tallinna Ringkonnakohus tühistas 14.05.2021 maakohtu määruse ja saatis avalduse tagasi menetlusse võtmise otsustamiseks. Ringkonnakohus selgitas, et isikutel puudub kostja tuvastamiseks seaduses sätestatud õiguskaitselahend ning seega tuleb TsMS § 244 lg-t 1 tõlgendada laiendavalt. Teise astme kohtu hinnangul on avaldaja aga ka näidanud, et tal on mõjuv põhjus eeltõendamismenetluse algatamiseks, kuna avaldaja katsed saada ühendust postituse autoriga on nurjunud ja Facebook Ireland Ltd. ei väljasta kolmandatele isikutele isikuandmeid õigusliku aluseta. Lisaks sellele on ka oht, et postituse autori isikuandmed võivad tulenevalt andmete säilitamise ajalistest piirangutest kaduma minna, mistõttu oleks kostja tuvastamine võimatu.¹¹³

Harju Maakohus otsustas 22.09.2021 määrusega jätta avalduse TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel menetlusse võtmata ja tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks selliste menetlusnormide andmata jätmise, mis võimaldaks tsiviilkohtumenetluses nõuda välja füüsilisest isikust kostja tuvastamiseks vajalikke isikuandmeid. Maakohus selgitas, et avaldaja poolt taotletavate isikuandmete väljanõudmine kujutab endast võimaliku kostja eraellu sekkumist ning see ei ole lubatav selge õigusliku aluseta. Kohus viitas ka IKÜM-ile ja selgitas, et määrus ja seda tõlgendav Euroopa Kohtu praktika nõuavad, et isikuandmete töötlemiseks peab olema riigisisese

¹¹² RKPSJVm 30.11.2021, 5-21-14, p 1, 2.

¹¹³ *Ibid*, p 3.

seadusandliku meetmega kehtestatud kindlatele nõuetele vastav õiguslik alus. Kohtu hinnangul on sellised andmed ka PS § 26 kaitsealas, mille kohaselt peavad eraellu sekkumiseks olema seaduses sätestatud alused ja kord. Määruse tegemise ajaks sellist alust sätestatud ei olnud. Tulenevalt sellest leidis maakohus, et eeltõendamismenetluse norme ei saa pidada piisavalt selgeks ja täpseks õiguslikuks aluseks, et lubada võimaliku kostja eraellu sekkumist.¹¹⁴

Maakohus oli täiendavalt seisukohal, et kostja tuvastamise regulatsiooni puudumisel on takistatud avaldaja PS §-des 17 ja 26 sätestatud au ja hea nime ning eraelu puutumatuse põhiõiguste kaitse läbi kohtusse pöördumise PS § 15 mõttes. Johtuvalt eeltoodust leidis kohus, et põhiseadusega on vastuolus selliste normide andmata jätmine, mis võimaldaks tuvastada väidetavalt isiku põhiõigusi riivava internetipostituse autori, kelle vastu hagi esitada. Kui Riigikohus leiab, et eeltõendamismenetluse sel viisil kasutamine on lubatud, palus maakohus Riigikohtul selgitada kuidas lahendada mõningad menetluslikud küsimused. Nimelt, tulevase vastaspoole huvides advokaadi määramine TsMS § 248 lg 2 alusel, postituse õigusvastasuse hindamine ning vastaspoole teavitamine tema andmete kogumisest ja edastamisest. Maakohtu hinnangul on tegemist probleemkohtadega, kuna tavaliselt vastaspoolele advokaati ei määrata, kohus ei hinda õigusvastasust ja nõuab vastaspoole andmed välja ning kohus vastaspoolt eeltõendamismenetluse läbiviimisest ei teavita.¹¹⁵

Riigikohus otsustas enne asja menetlusse võtmist küsida arvamused Riigikogu õiguskomisjonilt, õiguskantslerilt, justiitsministrilt ja Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidult. Riigikogu õiguskomisjon leidis, et seadusandja ei ole jätnud põhiseadusevastaselt andmata õigusloovat akti, mille alusel koguda sotsiaalmeedia avaldatust võrsunud vaidluste lahendamiseks andmeid, mida on vaja kostja kindlaks tegemiseks. Seadusandja on seisukohal, et mainitud olukordades eeltõendamismenetluse kasutamine on kohtupraktikas tavapärane.¹¹⁶ Magistritöö autor leiab, et ka seadusandja on oma seisukoha kaudu kinnitanud eeltõendamismenetluse laiendavat tõlgendamist ning on sisuliselt jaatanud, et tänapäeval puudub kindel regulatsioon, mis võimaldaks kahjustatud isikutel postituse autor tuvastada.

¹¹⁴ *Ibid*, p-d 4, 6.

¹¹⁵ *Ibid* p-d 7, 8.

¹¹⁶ *Ibid*, p-d 9.

Erinevalt seadusandjast leidis õiguskantsler, et maakohtu taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks on põhjendatud. Õiguskantsler selgitas, et tänapäeval puuduvad normid, mis võimaldaksid isikul PS §-s 17 sätestatud põhiõigust tõhusalt kohtulikult kaitsta. TsMS-is sätestatud eeltõendamismenetluse normid sellest ei sobi, kuna nende eeldused („tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine võib raskeneda“) ei oleks vaadeldavas olukorras täidetud. Õiguskantsler leidis, et nende normide kohaldamine ei vastaks seadusliku aluse ja määratletuse nõudele (PS § 3 lg 1), kuna nende alusel ei ole isikul võimalik oma isikuandmete töötlemist ette näha. Igal juhul välistab vaatlusaluste sätete alusel isikuandmete töötlemise isiku nõusolekuta isikuandmete kaitse üldmäärus. Need sätted ei vasta nõuetele, mis see määrus seab isikuandmete töötlemise õigusliku aluse selgusele. Õiguskantsler lisas, et muid õiguskaitsevahendeid PS §-s 17 sätestatud põhiõiguse kaitseks vaadeldavas olukorras ei ole.¹¹⁷

Õiguskantsler asus seisukohale, et tulenevalt PS §-st 17 peab inimesel, kelle au ja head nime on veebis tehtud postitusega kahjustatud, olema võimalik saada kohtu abil välja selgitada, kes on kahju tekitanud isik. Seetõttu peavad olema seadusega kehtestatud normid, mis näevad selgelt ette võimaluse saada kohtult abi potentsiaalse kostja isikuandmete väljaselgitamiseks. Kui seadusandja otsustab selliseid norme kehtestada, peab ta arvestama ka vajadusega kaitsta ka potentsiaalse kostja informatsioonilist enesemääramisõigust, mh vältimaks andmete pahausket väljanõudmist. Õiguskantsler juhtis tähelepanu asjaolule, et kui Riigikohus võimaldab kuni uute normide kehtestamiseni nõuda andmeid teise isiku põhiõiguste kaitseks välja Riigikohtu lahendi alusel, ei pruugi see olla põhiseaduspärane ega kooskõlas EL-i õigusega. Lisaks sellele oleks selline käitumine ka potentsiaalse kostja jaoks ootamatu. Riigikogul on ka igal juhul kohustus luua kõigi kohtumenetluses osalevate isikute õigusi tagav selge õigusraamistik.¹¹⁸

Õiguskantsler juhtis oma seisukohas tähelepanu mitmele probleemile, mida käsitatakse ka käesolevas magistritöös. Esiteks on tänaseks päevaks selge, et riigisiselt puudub regulatsioon, mis annaks võimaluse isikul tuvastada talle tundmatut kostjat. Sellise regulatsiooni puudumine ei jäta tõhusa õiguskaitseta ainult netikommentaaride autoreid, vaid ka isikuid, kelle vastu on

¹¹⁷ *Ibid* p-d 11, 12.

¹¹⁸ *Ibid*, p 13.

suunatud au ja head nime teotav postitus või kommentaar. Pahauskne isikuandmete väljanõudmine on arutelu vajav teema, sest tänapäeval on kahjustatud isikutel sisuliselt vähese riivega kommentaaride puhul võimalik saada teada kommenteerija isikuandmeid kergekäeliselt, kuigi isikuandmed on eelkõige IKÜM-ist tulenevalt tugeva kaitse all. Kindla regulatsiooni puudumine raskendab ka kahjustatud isiku kohtusse pöördumist, kuna seadusest ei tulene selgelt, milliste sammudega on võimalik tulevast kostjat tuvastada.

Justiitsminister asus seisukohale, et maakohtu taotlus ei ole lubatav ning see tuleks jätta läbi vaatamata. Normide põhiseadusvastaseks tunnistamine ei oleks mõjutanud esitatud avalduse lahendust ehk otsust keelduda eeltõendamismenetluse algatamisest. Maakohus on justiitsministri arvates esitanud sisuliselt abstraktse normikontrolli taotluse ja abstraktse taotluse juhiste saamiseks sarnaste tsiviilasjade lahendamiseks tulevikus. Lisaks eeltoodule ei ole taotlus lubatav, kuna maakohus on väärtalt tõlgendanud TsMS § 244 ja kirjeldatud lünka õiguskorras ei esine, sest selle sätte alusel on võimalik selgitada välja kostja. Potentsiaalse kostja isikuandmete kaitseks tuleb lähtuda IKÜM-ist, mis on otsekohaldatav. Justiitsministri arvates tähendab see mh, et andmete kogumisel peab olema selge ja õiguspärane eesmärk, mistõttu tuleb juhtumipõhiselt hinnata võimaliku nõude õiguslikku perspektiivi. Juhul, kui nõudel perspektiivi ei ole, ei ole andmete kogumiseks õiguspärast eesmärki. Lisaks tuleb kinni pidada põhimõttest, et andmeid kogutaks nii vähe, kui on vajalik eesmärgi saavutamiseks, s.o kostja kindlakstegemiseks.¹¹⁹

Autori arvates on justiitsministri väide põhjendatud, et normide põhiseadusvastaseks tunnistamine ei oleks mõjutanud taotluse lahendust. Kuigi läbi eeltõendamismenetluse kostja tuvastamine on sisuliselt siimaani aidanud kaitsta kahjustatud isikute õigusi, seisnevad probleemid menetluse läbiviimises ehk potentsiaalse kostja teavitamises ning tema isikuandmete tõhusas kaitstes. See tähendab, et kuigi saab nõustuda seaduselünga mitteeesinemist (sest kostja tuvastamine on siiski võimalik), peab seadusandja kehtestama isikuandmete kõrgendatud kaitseks kindlad menetlusnormid, mis tagaksid mõlema poole tõhusa kaitse. Regulatsiooni kehtestamine on ka tänapäevases infoühiskonnas vajalik, kuna isikutel on üha lihtsam pääseda ligi infoühiskonna teenustele. Justiitsministri väide, et igat avaldust tuleks vaadelda juhtumipõhiselt, on autori arvates

¹¹⁹ *Ibid*, p 14.

põhjustatud ja postitaja suhtes õiglane, kuid kohtupraktikast nähtuvalt on tihtipeale ringkonnakohtud maakohtute selliseid määrusi tühistanud, milles maakohtu kohtunikud olid seisukohal, et esitatud kommentaarid on vähese riivega. Autori arvates eeldab juhtumipõhine lähenemine, et kohus hindab kommentaari riive tõsidust ja otsustab, kas riive kaalub üles kommenteerija anonüümsuse. Andmete kogumise poolest on kohtupraktikast tulenevalt nõutud välja mitte ainult kommenteerijate nime ja isikukoode, vaid ka elukoha aadresse, telefoninumbreid, elektronposti aadresse jne. Eeltoodu kinnitab täiendavalt seda, et kindla õigusliku regulatsiooni seadmine on vajalik.

Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit (ITL) nõustus maakohtuga ning märkis, et internetis postitatud kommentaari või postituste autori tuvastamine on Eesti õiguskorras reguleeritud puudulikult. Sideettevõtjalt nõuab kohus isiku sideandmeid välja ESS § 114¹ alusel, kui postitamise tegemise keskkonnalt ei õnnestu saada andmeid, mis viiksid kindla füüsilise isikuni ning selliste andmete väljaandmine riivab postitaja eraelu puutumatus. Seaduses on selgelt sätestamata, kes (kohus või sideettevõtja) ja kuidas peab kaaluma ning tagama, et andmete väljastamine oleks taotleja põhiõiguste kaitse eesmärgil proportsionaalne sekkumine selle isiku eraellu, kelle kohta andmeid soovitakse. Praktikas esineb sageli nõudeid, kus taotletakse andmeid ülemäära suure hulga kasutajate kohta või andmeid, mis ei võimalda tõsikindlalt tõendada, milline isik on postituse teinud. ITL selgitas, et kuigi ESS § 114¹ räägib kohtu „üksikpäringust“, on nendest nõuetest aja jooksul kujunenud suuri andmemahтусid hõlmavad päringud. Sellistele päringutele vastamine on väga aja- ja töömahukas töö, kuna nõutaval kujul andmeid sideettevõtja oma ettevõtluse huvides automatiseeritud töötlemist võimaldavana ei säilita.¹²⁰

ITL arvates eeldaks põhiseaduspärane regulatsioon ESS § 114¹ kehtetuks tunnistamist, kuna mainitud säte võimaldab ebaproportsionaalset eraellu sekkumist ja on vastuolus nii PS §-ga 26 kui EL õigusega. ITL tõi ka paralleeli kriminaalmenetlusega, selgitades, et kui EL õiguse kohaselt peab sideandmete väljanõudmisega eraellu sekkumine olema kriminaalõiguslikus kontekstis rangelt proportsionaalne, siis seda enam peab see nõnda olema tsiviilkohtumenetluses. Uute normide loomisel tuleks tagada, et kohus hindaks esmalt, kas konkreetse postituse sisu võib rikkuda avaldaja

¹²⁰ *Ibid*, p 15.

põhiõigusi. Juhul, kui põhiõiguste rikkumine on tuvastatud, võib kohus nõuda välja sideandmed, mis on minimaalselt vajalikud postituse teinud isiku tuvastamiseks. ITL juhis tähelepanu ka asjaolule, et ainuüksi IP-aadressi alusel ei ole sageli võimalik tuvastada kindlat isikut ning ette tuleb näha, kas riik või hageja peab hüvitama sideettevõtjale päringule vastamisega tekkivad kulud.¹²¹

ITL seisukohast tuleneb autori arvates, et eeltõendamismenetluses anonüümsete kommenteerijate tuvastamine ei ole olnud problemaatiline ainult kohtutele, vaid ka sideettevõtjatele, mis tekitab viimasele ka täiendavaid kulusid. Selliste kulude hüvitamist ei ole ka menetluslikult reguleeritud, arvestades, et kulude suurus võib olla arvestatav, juhul kui sideettevõtjale edastatakse kohtunõude näol suur hulk andmeid. ESS § 114¹ põhiseadusvastaseks tunnistamine on autori arvates ebavajalik, kuna kui jaatada tundmatu kostja tuvastamise võimalust, siis peaks ESS-is olema regulatsioon, mis lubaks kohtul siiski sideettevõtjalt andmeid nõuda. Vastasel juhul peaks olema kostja tuvastamine täielikult välistatud.

Tsiviilkohtumenetluses isikute põhiõiguste riive peab olema minimaalne, kuna tegemist on eraõigusliku vaidlusega, mis suuremal moel ei mõjuta avalikkust, erinevalt kriminaalmenetlusest. Seega autori arvates ei ole lubatav olukord, kus isikuandmete väljanõudmine tsiviilkohtumenetluses on leebem kui kriminaalmenetluses. Teisest küljest peab arvestama, et kui tsiviilkohtumenetluses on poolteks reeglina eraisikuid, siis kriminaalmenetluses on selleks isik ja riik uurimisasutuse või prokuratuuri näol, mistõttu isiku õigused peavad olema veelgi tugevamalt kaitstud.

Riigikohus selgitas, et maakohtu määrusest ei nähtu, kuidas on seaduselünga põhiseadusvastaseks tunnistamine olnud vajalik maakohtule esitatud eeltõendamismenetluse taotluse lahendamiseks. Maakohus on jätnud taotluse ühtviisi läbi vaatamata nii õigustloova akti andmata jätmist põhiseaduspäraseks pidades kui ka pärast selle põhiseadusvastaseks tunnistamist. Riigikohtu hinnangul ei ole selge, kuidas on põhiseadusvastasuse tunnistamine aidanud kaitsta avaldaja põhiõigusi, kui kohus on tema avalduse jätnud läbi vaatamata ka pärast lünga põhiseadusvastaseks

¹²¹ *Ibid*, p 16.

tunnistamist. Sellisena on tegemist põhiseaduslikkuse järelevalvega, mis ei kerki vajadusest kaitsta kohtuasja menetlusosalise põhiõigusi, ehk sisuliselt abstraktse normikontrolli taotlusega. Maakohus oleks pidanud pärast lünga põhiseadusvastaseks tunnistamist lahendama avalduse lähtuvalt normidest, mis oleks maakohtu hinnangul pidanud põhiseadusest tulenevalt olema kehtestatud sellise olukorra jaoks. Taotluse sisuliselt läbi vaatamata jätmine tähendab, et isik võib olla jäetud ilma võimalusest pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse, mida aga nõuab PS § 15. Kokkuvõttes ei selgu Riigikohtu arvates maakohtu määrusest, kuidas on kirjeldatud normide andmata jätmine eeltõendamismenetluse taotluse lahendamisel asjassepuutuv.¹²²

Riigikohus lisas, et ringkonnakohus oli andnud maakohtule juhised edasiseks käitumiseks, s.o kohaldada TsMS § 244 lg 1, tagades seejuures, et avaldaja põhiõiguste kaitseks ei sekkutaks ebaproportsionaalselt postituse potentsiaalse autori põhiõigustesse. Riigikohus on ka varem eeltõendamismenetlust sellisteks olukordadeks heaks kiitnud. Maakohtu lahendada olnud asjas ei saanud seega esineda kirjeldatud lünka tulenevalt teise astme kohtu määrusest, milles anti TsMS § 658 lg 2 kohaselt TsMS § 244 lg 1 põhiseadusega koostoimes tõlgendamise ja kohaldamise kohta järgimiseks kohustuslik tõlgendus. Tulenevalt sellest, et lünka sel põhjusel ei esinenud, ei saanud see olla asjassepuutuv eeltõendamisavalduse lahendamisel. Seetõttu otsustas Riigikohus maakohtu kirjeldatud lünga põhiseadusele vastavust mitte kontrollida.¹²³

Autor nõustub, et käesolevas kaasuses puudus seadusest tulenev lünk, mistõttu oli põhjendatud ka Riigikohtu määrus asja mitte lahendada. Tegemist on aga lahendiga, mis on nimetatud teemal tekitanud diskussiooni ja on andnud võimaluse menetlusosalistel avaldada asja kohta arvamust, eelkõige õiguskantsleril ja ITL-il. Viimase puhul on autori arvates seisukoha ärakuulamine vajalik, kuna läbi eeltõendamismenetluse isikuandmete väljanõudmine käib sideettevõtete abil. Autor on ka seisukohal, et käesolevat probleemi ei saa lahendada üksnes normide põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamisega, vaid vajalik on uue regulatsiooni kehtestamine seadusandja poolt või praeguse regulatsiooni hindamine isikuandmete kaitse aspektist. Tulenevalt sellest, et kohtul on kohustus mõista õigust ja tagada isikute õiguste kaitset kohase regulatsiooni puudumisel, on põhjendatud ka justiitsministri ja Riigikohtu seisukohad. Küsitavusi tekitab siinkohal asjaolu, kas

¹²² *Ibid*, p-d 18-21.

¹²³ *Ibid*, p 22.

anonüümsete kommenteerijate hagemine on üldsegi kohane või peaks kahjustatud isik suunama oma nõude portaalipidaja vastu.

Tallinna Ringkonnakohus on oma 01.11.2021 määrusega tsiviilasjas nr 2-21-2658 tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks tsiviilkohtumenetluses isikuandmete töötlemise eesmärgi, tingimuste ja selge korra andmata jätmise selleks, et kohus saaks kohustada kolmandaid isikuid (isikuandmete töötlejaid) avaldama internetis teise isiku õigusi rikkuva kommentaari kirjutanud isiku (andmesubjekti) nõusolekuta tema isikuandmeid (sh IP-aadressi ja sellega seotud isikunime) sellele isikule, kelle isikuõigusi vastav kommentaar rikub. Kohus on edastanud ka määruse Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks.¹²⁴ Riigikohus ei ole tänaseks päevaks asjas lahendit kuulutanud.

3.2 Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

3.2.1 Euroopa 04.05.2017 kohtu otsus kohtuasjas C-13/16

Kohtuasjas C-13/16 on Euroopa Kohus käsitlenud eelotsusetaotlust, mille põhiasja osalised olid Riia kohaliku politsei korrakaitsebüroo (edaspidi politseiamet) ja Riia linna trollibussiteenust osutava äriühingu „SIA Rigas satiksme“ vahel (edaspidi Rigas satiksme). Põhiasja tehioolude kohaselt toimus 2012. aasta detsembris liiklusõnnetus, kuna üks taksojuht jättis oma sõiduki teeveerele seisma. Just siis, kui Rigas satiksme troll taksost mööda sõitis, avas takso tagaistmel istuv klient sõiduki ukse, mis trollikeret riivas ja seda kahjustas. Peale juhtumit algatati väärteomenetlus ning vormistati väärteotsus.¹²⁵

Rigas satiskme soovis tsiviilnõude korras saada taksojuhi kindlustusandjalt kahju hüvitamist, kuid kindlustusandja sellest keeldus ja soovitas Rigas satisksmel pöörduda kahjunõudega otse taksokliendi poole. Seejärel pöördus Rigas satiksme politseiameti poole, paludes politseiametil

¹²⁴ TlnRnKm 01.11.2021, 2-21-2658. – https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/Tln_RingK_m%C3%A4%C3%A4rus_01-11-2021_v%C3%A4ljav%C3%B5te.pdf (10.04.2022).

¹²⁵ EKo C-13/16, *Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvalde versus Rīgas pašvaldības SIA „Rīgas satiksme“*, ECLI:EU:C:2017:336, p 12.

väljastada talle taksos sõitnud kliendi isikuandmeid. Rigas satiksmele soovis täpsemalt saada koopia väärteomenetluses vormistatud dokumentidest, millega vormistati taksojuhi ja kliendi avalduse õnnetuse asjaolude kohta. Taotletavate isikuandmete hulgas oli eesnimi, perekonnanimi, isikukood ja elukoht. Rigas satiksmele selgitas ka politseiametile, et neid andmeid kasutatakse üksnes tsiviilnõude esitamiseks.¹²⁶

Politseiamet rahuldab taotluse osaliselt, andes Rigas satiksmele kliendi nime ja eesnime. Politseiamet keeldus ülejäänud isikuandmete edastamisest põhjusel, et Rigas satiksmele ei olnud väärteomenetluses osaline. Rigas satiksmele kaebas politseiameti otsuse edasi Läti esimese astme halduskohtusse ning 16.05.2014 otsusega kaebus rahuldati, kohustades politseiametit andma kaebuses nõutavat teavet, st taksokliendi isikukoodi ja elukoha aadressi.¹²⁷

Politseiamet esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule kassatsioonkaebuse, mille järel kohus palus seisukohta Läti andmekaitseametilt, kes märkis 13.10.2015 vastuses, et põhikohtuasjas ei saa isikuandmeid avalikustada isikuandmete kaitse seaduse¹²⁸ § 7 p 6 alusel, kuna Läti väärteoseadustikus on loetletud isikud, kellele politseiamet võib asjaga seonduvat teavet avalikustada. Andmekaitseamet lisas, et Rigas satiksmele on võimalik esitada põhjendatud taotlus rahvastikuregistrile või esitada Läti tsiviilkohtumenetluse seaduses nimetatud sätete alusel kohtule taotluse tõendite saamiseks, paludes kohtul nõuda politseiametilt välja isikuandmed, mida Rigas Satiksmele vajab selle isiku vastu kohtusse pöördumiseks.¹²⁹

Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkisid kahtlused seonduvalt andmekaitseameti seisukohaga. Nimelt, kui esiteks pöörduda rahvastikuregistrisse taotlusega, milles on ära toodud vaid taksokliendi nimi, võib tekkida olukord, kus isikut ei ole võimalik tuvastada ilma isikukoodita, sest sama nime ja eesnimega võib isikuid olla mitu. Lisaks sellele leidis kohus, et tsiviilkohtumenetluses tõendite kogumiseks oleks Riga satiksmele vajalik teada vähemalt kliendi

¹²⁶ *Ibid*, p-d 13, 14.

¹²⁷ *Ibid*, p-d 15-17.

¹²⁸ *Fizisko personu datu aizsardzības likums; Latvijas Vēstnesis, 2000, nr 123/124.*

¹²⁹ *Ibid*, p-d 18, 19.

elukohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohus oli seisukohal, et direktiivi art 7 p-s f osutatud „vajalikkuse“ mõiste tõlgendamisel esineb kahtlusi.¹³⁰

Kohus esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused: 1. „Kas direktiivi 95/46 artikli 7 punktis f sisalduvat lauseosa „on vajalik [...] andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks“ tuleb tõlgendada nii, et politseiamet peab avalikustama Rīgas satiksmele isikuandmed, mida viimane taotleb ning mis on vajalikud tsiviilkohtusse pöördumiseks?“ ja 2. „Kas vastust sellele küsimusele mõjutab kohtuasja toimikust nähtuv asjaolu, et takso klient, kelle andmeid Rīgas satiksme taotleb, oli õnnetuse toimumise ajal alaealine?“.¹³¹

Eelotsuse küsimuste analüüsimisel leidis Euroopa Kohus, et nii direktiivi 95/46 loogikast kui ka artikli 7 sõnastusest nähtub, et eelnimetatud direktiivi art 7 p f ei näe ise ette kohustust, vaid väljendab võimalust töödelda isikuandmeid, nt avalikustades vajalikke andmeid kolmandale isikule, kel on olemas õiguspärane huvi. Kohtu arvates tuleks siiski täheldada, et direktiivi 95/46 art 7 p-ga f ei ole selline avalikustamine vastuolus juhul, kui seda tehakse riigisisese õiguse alusel ja järgides kõnealusel sättes ette nähtud tingimusi.¹³²

Kohtu hinnangul on olemas isikul õigustatud huvi isikuandmete saamiseks, kui on olemas alus kahjuhüvitise nõude esitamiseks isiku vastu. Nimetatud seisukohta toetas kohtu hinnangul direktiivi 95/46 art 8 lg 2 punkt e, milles oli ette nähtud, et teatavate isikuandmete, näiteks selliste, mis paljastavad rassilise päritolu või poliitilised vaated, töötlemise keeldu ei kohaldata, kui töötlemine on vajalik õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks. Kohus toonitas, et „andmete töötlemise vajalikkuse tingimuse puhul tuleb meelde tuletada, et isikuandmete kaitse erandite ja piirangute puhul tuleb piirduda rangelt vajalikuga“. Tulenevalt sellest, et Rīgas satiksmel oli vajalik kahjunõude esitamiseks teada ka kliendi isiku aadressi ja/või isikukoodi, võis andmete väljaandmine olla põhjendatud. Seonduvalt esimese küsimusega märkis kohus viimaks,

¹³⁰ *Ibid*, p-d 20, 21.

¹³¹ *Ibid*, p 22.

¹³² *Ibid*, p-d 26, 27.

et asjaomaste vastanduvate õiguste ja huvide kaalumise sõltub põhimõtteliselt asjaomase üksikjuhtumi konkreetsetest asjaoludest.¹³³

Seonduvalt teise küsimusega märkis kohus, et isiku vanus võib olla üks asjaoludest, mida tuleb kõnealuse kaalumise raames arvesse võtta. Kokkuvõttes asus kohus seisukohale, et direktiivi art 7 punkti F tuleb tõlgendada nii, et selles ei olnud kehtestatud kohustust avalikustada kolmandale isikule isikuandmeid, mis võimaldaksid kolmandal isikul esitada tsiviilkohtusse nõude kahju hüvitamiseks, mille tekitab andmekaitsesubjekt. Samas lisas kohus, et direktiivi art 7 punktiga F ei olnud siiski vastuolus see, kui andmed avalikustatakse riigisisese õiguse alusel.¹³⁴

Kuigi nimetatud lahend käsitles tänaseks kehtetuks tunnistatud direktiivi 95/46, on Euroopa Kohus oma otsuses andnud hinnangu, millal saab isikuandmete väljaandmine olla põhjendatud. Euroopa Kohtu seisukohad on ka praegusel juhul kohalduvad, arvestades, et IKÜM oli asendus eelnimetatud direktiivile ja ka paljud direktiivi mõisted on määruses säilinud. Anonüümsete netikommentaaride puhul on sarnane olukord nagu ka eelkirjeldatud kaasuses, st kahjustatud isik soovib saada tundmatu isiku isikuandmeid, et esitada tema vastu kahjunõue. Internetikommentaaride puhul tuleb silmas pidada asjaolu, et lisaks eraelu riivamisele riivatakse ka isiku väljendusõigust, mistõttu peab olema autori arvates isikuandmete väljanõudmine ning au teotamine hageja poolt sisustatud ja tõendatud, arvestades Euroopa Kohtu seisukohti eelkirjeldatud lahendi valguses.

Kuigi Euroopa Kohus on selgitanud, et mingisugustel põhjendatud kordadel on isikuandmete väljaandmine põhjendatud riigisisese õiguse alusel, puudub magistritöö koostamise ajal TsMS-is normistik, mis reguleeriks täpsemalt isikuandmete väljaandmist laimavate või au teotavate kommentaaride puhul. ESS § 114¹ kohustab sideettevõtjaid esitama kohtule päringu alusel tõe tuvastamiseks teavet, mis on nimetatud ESS § 111¹ lg-tes 2 ja 3 muuhulgas konkreetse elektroonilise kommentaari kohta. Mainitud säte annab kohtutele võimaluse andmete saamiseks, kuid vaieldav on, kas kliendiandmete väljaandmine teenib tõe tuvastamise eesmärke. Autori arvates ei ole probleemne ESS § 114¹, vaid selge tsiviilkohtumenetluse regulatsiooni puudumine,

¹³³ *Ibid*, p-d 29-31.

¹³⁴ *Ibid*, p-d 33, 34.

millises oleks sätestatud, millistel kindlatel tingimustel oleks põhjendatud ESS § 114¹ alusel andmete väljanõudmine.

3.2.2 Euroopa Inimõiguste Kohtu lahend asjas nr 35449/14, Jecker vs. Šveits.

EIK asjas Jecker vs. Šveits oli kaebajaks ajakirjanik, kes avaldas 2012. aastal ajalehes artikli „Diileril külas“.¹³⁵ Artikli sisust tulenevalt rääkis lugu narkootikumide müüjast, kes tegeles kanepi ja hašiši kauplemisega, mille tulemusel teenis diiler aastas 12 000 Šveitsi franki. Peale seda, kui artikkel avaldati ajalehes, alustati ajakirjaniku suhtes kriminaalmenetlus, mille raames paluti ajakirjanikul anda ütlusi selle kohta, kes on artiklis mainitud narkodiiler. Ajakirjanik tugines ajakirjandusliku allikakaitse sätetele ja keeldus andmast ütlusi, mille tagajärjel leidis Šveitsi föderaal kohus, et kaebajal ei olnud õigust ütluste andmisest keelduda, kuna tegemist oli raske kuriteoga ja ajakirjaniku ütlused oleksid olnud ainuke võimalus isik tuvastada ja vastutusele võtta. Kohus leidis, et raskes narkokuriteos süüdistuse esitamise võimaldamine kaalub üles kaebaja õiguse kaitsta teabeallikat.

EIK Šveitsi föderaalkohtu seisukohtadega ei nõustunud. Kohtuotsuse põhjendusest tulenevalt leidis EIK, et kuigi kaebaja art 10 kaitstud õigustesse sekkuti art lg 2 alusel kuritegude ärahoidmiseks, ei olnud EIK nõus, et käesoleval juhul oleks olnud täidetud vajalikkuse kriteerium. Esmajoones oli EIK seisukohal, et kohtul tuli hinnata uuritava kuriteo tõsidust ning heitis ette, et riik oli viidanud seadusandja õigusele kehtestada kuritegude kataloog, mille puhul allikakaitse ei kehti, mitte konkreetsele teole. EIK hinnangul tekiks, juhul kui ajakirjanikud oleksid kohustatud oma allikaid välja andma, olukord, kus ajalehe maine oleks saanud kahjustada nii võimalike tulevaste allikate, aga ka avalikkuse silmis, kelle huvides on anonüümsete allikate kaudu saadud teabe levitamine.

EIK leidis, et anonüümse allika avaldamise kohustus peaks olema keelatud, välja arvatud erandlikel juhtudel, kus esineb väga suur avalik huvi vastupidiseks. Antud kaasuses laialdast avalikku huvi ei

¹³⁵ EIKo 35449/14, *Jecker vs. Šveits*.

esinenud ja seetõttu asus EIK seisukohale, et konkreetsel juhul ajakirjaniku kohustamine avaldada oma anonüümne allikas oli põhjendamatu ja seega oli ajakirjaniku suhtes rikutud art 10.

Autori arvates saab EIK seisukohtadest järeldada, et isikuandmete väljaandmine võib toimuda kindlates olukordades ja eelkõige kaaludes erinevaid huvisid, sh ka avalik huvi. Kui EIK on varasemalt leidnud, et kergekäeline isikuandmete väljaandmine ei saa toimuda esimese astme kuriteo toime pannud isiku suhtes, siis autori arvates on põhjendamatu ka kommenteerija isikuandmete väljanõudmine vähese õigusvastasusega kommentaaride puhul.

3.2.3 EIKo 39378/15, Verlagsgesellschaft mbH vs. Austria (no. 3)

EIK lahendi nr 39378/15 kohaselt oli kaebaja piiratud vastutusega äriühing, kes on uudiste väljaandja. Kaebaja andis uudiseid välja nii paberlehe formaadis kui ka oma veebiportaali kaudu, kuhu lugejad said jätta anonüümseid kommentaare. Kaebaja avaldas oma veebiportaalil paar artiklit, mis käsitlesid kahte poliitikut ja poliitilist parteid, kuhu postitati mõningad laimavad kommentaarid. Austria siseriiklikud kohtud leidsid, et äriühing on kohustatud välja andma kommenteerijate isikuandmed. Kaebaja arvates rikuti sellega tema suhtes Euroopa Inimõiguste Konventsiooni art 10.¹³⁶

EIK leidis, et kaebaja suhtes oli art 10 rikutud. Nimelt selgitas EIK, et kaebaja oli andnud võimaluse postitada anonüümseid kommentaare mitte ainult pressivabaduse eesmärgil, vaid ka oma külastajate sõnavabaduse kaitseks. Kui kaebaja peaks välja andma oma külastajate isikuandmeid, ei oleks anonüümisusest kasu ja see läheks vastuollu külastajate ootustega jääda anonüümseks. Lisaks eelnevale leidis EIK, et Austria siseriiklike kohtute tegevus riivas äriühingu pressivabadust.¹³⁷

EIK oli ka seisukohal, et kuigi kommentaarid sisaldasid endas tugevalt solvavat sisu, ei saanud kommentaare lugeda vihakõneks ega vihale üleskutsumist. Lisaks sellele ei olnud nad ka otseselt

¹³⁶ EIKo 39378/15, *Verlagsgesellschaft mbH vs. Austria (no. 3)*.

¹³⁷ *Ibid.*

ebaseaduslikud. Nimetatud kommentaarid olid postitatud avaliku (poliitilise) arutelu kontekstis, täpsemalt seonduvalt poliitikute tegevustega, mistõttu kaalusid kommenteerijate õigus jääda anonüümseks üle poliitikute õiguse heale nimele. EIK selgitas, et Austria ülemkohus ei olnud eelnimetatud õigusi kaalunud ja seega oli riigipoolne sekkumine ebaproportsionaalne.¹³⁸

Autori arvates annavad EIK seisukohad täiendavalt tuge argumendile, et anonüümsete kommenteerijate või portaalipidajate hagemine on ebaproportsionaalne olukordades, kui kommenteeritakse avaliku elu tegelast. Kui eelolevaga nõustuda, tekiks olukord, kus oleks tugevalt riivatud isikute väljendusõigus ja võime oma arvamust avalikus ruumis avaldada. Seega peaks igal juhul kaaluma isikute õigusi lähtuvalt kontekstist ja adressaadiks. Autor leiab taaskord, et kommenteerijate või portaalipidajate hagemine on aktuaalne olukorras, kus adressaadiks ei ole avaliku elu tegelane või laimatakse avaliku elu tegelase eraelu süngete ebakohaste väärtushinnangutega või avaldades ebaõigeid andmeid.

¹³⁸ *Ibid.*

4 NETIKOMMENTEERIJATE TUVASTAMINE ÜHENDKUNINGRIIGIS

4.1 Laimuseadus

Ühendkuningriigis on isikute laimamine reguleeritud 2013. aasta laimuseaduses (ingl. k *Defamation Act 2013*). Seadus reguleerib, millistel juhtudel saab isikute väljaöeldut lugeda laimuks.¹³⁹

Laimuseaduse § 1 lg 1 sätestab, et seisukoha saab lugeda laimavaks alles olukorras, kui avalikustatud seisukoht on tekitanud hageja reputatsioonile ulatuslikku kahju. Lõige 2 lisab, et majandustegevuses tegutseva isiku puhul loetakse „ulatuslikuks kahjuks“ olukorra, kus avalikustatud seisukoht on tekitanud isikule suuremahulist ärilist kahju. Ühendkuningriikide laimuseaduse kohaselt ei loeta ka laimuks selliseid väljaütlemisi, mis vastavad tõeale. See vastab ka VÕS-is sätestatule.

Ühendkuningriigi laimuseadus sisaldab seega sisuliselt samu regulatsioone, mis on sätestatud VÕS-i lepinguväliste võlasuhete peatükis. Kuigi autori arvates võiks anonüümsete kommenteerijate tuvastamise puhul olla täidetud ulatusliku kahju eeldus, saavad Eesti kohtunikud kahju ulatust analüüsida hagimenetluses. Ulatusliku kahju eelduse olemasolu võiks aga teoorias tagada kommenteerija parema eraelulise kaitse, kui tegemist ei ole laiaulatusliku postitusega ja on eluliselt usutav, et see ei saa tekitada kahjustatud isikule tõsist rahalist kahjumit. Autori hinnangul on need eelkõige negatiivset arvamust avaldavad kommentaarid, mida postitatakse meediaväljaannete eraldi kommentaariumitesse. Ulatusliku kahjuga kommentaare või postitusi võiks pidada sellisteks, mis on suunatud avalikkusele ning sisaldavad kahjustatud isiku kohta ebaõigeid faktiväiteid või ebakohaseid väärtushinnanguid eelkõige sotsiaalmeedia platvormidel.

¹³⁹ Defamation Act 2013. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted> (27.04.2022).

4.2 Tundmatu kostja tuvastamine

Ühendkuningriigis on kahjustatud isikutel võimalik anonüümse kommenteerija või postitaja puhul võimalik nõuda tema isikuandmeid esitades kohtule „*Norwich Pharmacal*“ taotluse (ingl. k *Norwich Pharmacal order*). Eelnimetatud taotluse nimetus tuleneb 26.06.1973 kohtuotsusest *Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners*, milles arutati eksklusiivõigust omava litsentsisaaja õiguste riivet tundmatute kemikaalide importijate tõttu.¹⁴⁰

Kohtuotsuse kohaselt oli hagejale importija, kes tema õigusi rikkus, tundmatu. Ühendkuningriikide Lordide koda leidis oma otsuses, et kohtumenetluse poolel on võimalik kohtult taotleda tundmatu isiku puhul tema andmete üleandmist juhul, kui isik on toime pannud taotleja suhtes mingisuguse õigusvastase teo. Kõne all olevas kaasuses esitas hageja nõude talle teadaoleva kostja vastu, kuid tulenevalt sellest, et kostja kaudselt aitas kaasa hageja õiguste rikkumisele, pidi kostja kohtumenetluses välja andma rikkuja andmed.¹⁴¹

Kohtumenetluses arutati, et kuigi kostja ei olnud hageja õigusrikkumistes otseselt süüdi, oli tundmatul isikul siiski läbi kostja võimalik hageja vastu õigusrikkumisi toime panna. Kohus leidis, et kui nn „vahendaja“ jääb hageja ning hageja õigusi rikkuva isiku vahele, on vahendajal kohustus kaasa aidata hageja nõude maksmapanekuks. Lisaks sellele oli kostjale teada importijate isikud, kuid kostja oli otsustanud selle teabe hagejale mitte avaldada. Seega oli kostjal kohustus antud asjas avalikustada isik, kes rikkus hageja õigusi. Kohus leidis samuti, et teabe mitteväljastamine kostja poolt oleks õigusemõistmise põhimõtetega vastuolus.¹⁴²

Tänapäeval on võimalik pidada nn „vahendajaks“ anonüümsete kommenteerijate puhul eelkõige sotsiaalmeedia võrgustikke, foorumeid, ajakirjanduslikke portaale jms, kus isikud saavad ilma oma nime avaldamata väljendada oma arvamust. Sarnaselt Eestis kasutatava eeltõendamismenetlusega on kostja tuvastamine Ühendkuningriigis eraldi menetluse vormiks, milles ei nõuta välja kahju

¹⁴⁰ *Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners*. ACC 133.

¹⁴¹ *Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners*. *Case Analysis*. – <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/norwich-pharmacal-co-v-customs-excise-commissioners/> (18.03.2022)

¹⁴² *Ibid.*

hüvitamist või kohustava lahendi (lahend, milles kohus sunnib isikut tegema mõnda tegu või hoiduma nimetatud teo tegemisest) tegemist. Lisaks sellele lasub taotlejal kohustus tasuda „vahendaja“ kõik kulud, mis on seotud kommenteerija isiku tuvastamisega. Kohtul on võimalik ka taotluse rahuldamisest loobuda, kui kohus leiab, et esitatud taotlus on kõiki asjaolusid silmas pidades ebaproportsionaalne.¹⁴³ Autori hinnangul oleks ka Eestis üheks võimalikuks lahenduseks see, kui seaduses sätestatakse avaldajale kohustus tasuda raha kohtudeposiiti sideettevõtja kulude katteks, mis võivad tekkida andmete väljastamisega, arvestades, et kulude katmise vajadust on EITL rõhutanud ka oma arvamuses tsiviilasjas nr 5-21-14.

Kohtuasjas *Totalise Plc vs The Motley Fool*¹⁴⁴ olid kostjateks veebifoorumite omanikud. Üks anonüümne postitaja pseudonüümiga „Z Dust“ oli teinud mitmeid postitusi hageja kohta, mis olid hageja arvates au teotava iseloomuga. Hageja koostas taotluse postitaja isiku tuvastamiseks või selliste dokumentide väljaandmiseks, mis võimaldaksid anonüümset isikut tuvastada. Esimene kostja keeldus eelnimetatud teabe väljastamisest, tuginedes Ühendkuningriigi 1998. aasta andmekaitseadusele¹⁴⁵ (ingl k. *Data Protection Act 1998*), väites, et tal puudub õigus kommenteerija isikuandmete väljastamiseks. Teine hageja keeldus samuti andmete väljastamisest, viidates eelnimetatud andmekaitse seadusele ja veebifoorumi kasutajatingimusele, milles oli sätestatud kasutajate isikuandmete kaitse kolmandate isikute eest.¹⁴⁶

Kuigi kohus austas kostjate lähenemist nende kasutajate privaatsuse hoidmisele, leidis kohus siiski, et käesolevas asjas on õiguste kaalumise tulemusel vajalik välja nõuda kommenteerija isikuandmed. Kohus lisas, et vastasel juhul (kui andmeid ei tohiks välja nõuda), saadaks see ühiskonnale vale signaali, et au teotamine ja laimamine arvutiekraani taga ilma sanktsioonideta on lubatav tegevus. Antud kohtuasjas leidis aga kohus, et kostjate puhul ei olnud tegemist nn „süütute vahendajatega“, vaid kostjad haldasid selliseid veebifoorumeid, mille peamine eesmärk oli laimava sisu postitamine. Kohus leidis, et kostjad oleksid pidanud rahuldama hageja nõude ja seetõttu kohustati kostjaid katma hageja kulud.¹⁴⁷

¹⁴³ Smith, J H G. *Internet Law and Regulation*. 4. vlj. London: Sweet & Maxwell 2007, lk 441.

¹⁴⁴ *Totalise Plc vs The Motley Fool*. EWCA Civ 1897.

¹⁴⁵ Data Protection Act 1998. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents> (27.04.2022).

¹⁴⁶ Smith, J H G, lk 443.

¹⁴⁷ Smith, J H G, lk 444.

Ühendkuningriigi apellatsioonkohus tühistas esimese astme kohtu otsuse osaliselt ja sõnastas üldpõhimõtted, mille alusel on isikutel üldse võimalik nõuda „vahendajalt“ anonüümsete kommenteerijate isikuandmeid. Muuhulgas leidis kohus, et kohus peab piisava ettevaatlikkusega kaaluma anonüümse isiku õigusi, võttes arvesse tema õigust eraelu privaatsusele. Selline kaitse peab olema tagatud nii nimeliste kui anonüümsete kommentaaride puhul. Kohus selgitas, et veebiportaali haldajal on võimalik ka omalt poolt anonüümset kommenteerijat teavitada tema tuvastamise menetlusest ja võimaldada isikul veebiportaali haldaja vahendusel esitada kohtule kirjaliku seisukoha selle kohta, miks ta on otsustanud jääda anonüümseks. Viimaks selgitas apellatsioonkohus, et veebilehe haldajal, kes ei ole õigusvastase teoga seotud, on õiguslik alus keelduda vabatahtlikult isikuandmete väljaandmisest, kui veebilehe haldaja on lubanud hoida isikuandmeid saladuses. Taotlejal on sellisel juhul tõendamiskoormis taotluse esitamise suhtes, s.o taotleja peab kohtule ära tõendama, et tema au ja head nime on intensiivselt riivatud ja isikuandmete väljanõudmine on põhjendatud ning proportsionaalne. Lisaks sellele leidis apellatsioonkohus, et *Norwich Pharmacal* taotluse puhul peab kandma kohtukulusid taotleja.¹⁴⁸

Autor on seisukohal, et Ühendkuningriigist oleks võimalik üle võtta lahendus, mida saaks kasutada ka Eestis. Sarnaselt Ühendkuningriigile võiks Eestis ühe võimalusena kaaluda kahjustatud isikute nõude esitamist portaalipidaja vastu ning portaalipidajad oleksid kohustatud välja andma laimava kommentaari autori isikuandmed. Sellised isikuandmed võiksid piirduda nende andmetega, mis võimaldaksid kahjustatud isikul esitada kommenteerija vastu hagi. Juhul, kui portaalipidaja keeldub andmeid väljastamast, lasuks vastutus kommentaari eest portaalipidajal endal. Teiselt poolt võivad tekkida paratamatult olukorrad, kus portaalipidajad ei soovi siiski IKÜM sätetest tulenevalt isikuandmeid väljastada. Samas saaksid vaidluste tekkimisel portaalipidajad viidata IKÜM art 6 lg 1 punktile F, väites, et kahjustatud isikul on õigustatud huvi olemas. Sellistes olukordades saaks pidada portaalipidajat nõ „süütuks vahendajaks“, kes on kohustatud kaasa aitama isikuandmete väljaselgitamisele.

Kaasaaitamiskohustuse puhul saab autori hinnangul tuua paralleeliks juhtumeid, milles eraparkla parkimislepingu pooleks ei ole olnud auto omanik või vastutav kasutaja, vaid muu isik. Riigikohtu

¹⁴⁸ Smith, J H G, lk 445.

lahendis tsiviilasjas nr 3-2-1-68-16 asjaolude kohaselt esitas hageja kostja (eraparkla omanik) vastu vindikatsiooninõude, milles palus tagastada tema endises valduses kuuluva auto. Kostja oli hageja auto teisaldanud, kuna hageja oli auto vastutav kasutaja ning ta ei eemaldanud parklast oma autot peale leppetrahvide saamist.¹⁴⁹

Riigikohus leidis, et kuna auto oli hageja (vastutava kasutaja) kontrolli all ja kostjal on objektiivselt võimatu või vähemasti oluliselt raskendatud selle kohta tõendeid esitada, tuleks tõendamiskoormist, tuginedes hea usu põhimõttele, ümber jagada. See tähendab, et auto juhiks ja parkimislepingu pooleks saab lugeda hagejat, kui ta ei tõenda, et autot juhtis muu isik.¹⁵⁰ Autori arvates saaks eelviidatud Riigikohtu praktika alusel väita, et ka portaalipidaja saaks vastutusest vabaneda, kui ta esitab vajalikud kommenteerija isikuandmed kahjustatud isikule. Kui portaalipidaja otsustab eelnevat mitte teha, oleks kahjustatud isikul võimalik esitada nõue portaalipidaja vastu.

Samuti on autori hinnangul õige Ühendkuningriigi seisukoht seonduvalt sellega, et isikuandmete väljanõudmisel peaks kaaluma kommenteerija põhiõigust eraelu puutumatusele. Antud seisukoht annab toetust ka maakohtunike kommentaaride eelhindamisele, kuna ka Ühendkuningriigis on eelhinnangute andmist rõhutatud. Kuigi magistritöös on leitud, et eelhinnangute andmine maakohtunike poolt on subjektiivne, siis nimetatud eelhinnanguid on võimalik ringkonnakohtul kollegiaalses koosseisus üle kontrollida.

Ühendkuningriigi kohtud on välja toonud märkimist vääriva asjaolu, milleks on kommenteerija teavitamine. Käesoleval hetkel eeltõendamismenetluses reeglina anonüümset kommenteerijat ei teavitata. Autor leiab, et ka Eestis peaks silmas pidama kommenteerija teavitamiskohustust. Juhul, kui kahjustatud isik esitab päringu portaalipidajale, oleks kommenteerija õigusi arvesse võttes proportsionaalne, kui kohus ka kommenteerijat isikuandmete väljaandmise päringust teavitaks. Kui isikuandmete väljanõudmine toimub eeltõendamismenetluses, saaks kohus peale menetluse lõppu ise kommenteerijat teavitada, arvestades, et kohtule on juba tema isik teada.

¹⁴⁹ RKTko 25.01.2017, 3-2-1-68-16, p 1, 4.

¹⁵⁰ *Ibid*, p 31.

Kokkuvõtvalt on autori arvates võimalik Eestil Ühendkuningriigilt võtta eeskju eelnevalt kirjeldatud punktide osas. Anonüümsete kommenteerijate tuvastamise ja hagemise puhul võiksid seega seadusandja ja kohtud võtta arvesse järgmist: kommentaari sisu, seda, kelle vastu nõue esitada, menetluskulude kandmist ja kommenteerija teavitamist.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärkideks oli analüüsida, kas Eestis on anonüümsete internetikommenteerijate isikuandmete väljanõudmine tulevikus nende vastu hagi esitamiseks seaduspärane nii põhiseadusega kui ka EL õigusega, võrrelda isikuandmete väljanõudmist kriminaalmenetlusega ja analüüsida välisriigi õigust seonduvalt eelnimetatud probleemiga.

Magistritöö esimese eesmärgi puhul jõudis autor järeldusele, et anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljastamine on toimunud reeglina kaalumata kommenteerija eraelu puutumata põhiõigust. Selliste tundmatute kostjate hagemiseks on vajalik kindel normistik, mis aitaks kaitsta nii kahjustatud isikute kui ka kommenteerijate õigusi arenevas infotehnoloogilises ühiskonnas. Võttes arvesse isikute eraelu puutumata põhiõigust on magistritöös pakutud alternatiivina kahjunõude esitamine portaalipidajate vastu, kuna viimastel on võimalik vastutusest vabanemiseks kas anonüümseid netikommentaare mitte lubada, paluda kommenteerijatel end tuvastada või enne avalikustamist kommentaare modereerida. Portaalipidaja vastu kahjunõude esitamise võimalikkust kahjustatud isiku poolt on kinnitanud ka EIK. Samas on jõutud järeldusele, et kohase õigusraamistiku puhul võiks olla võimalik kommenteerijate tuvastamine ja nende otsene hagine, eelkõige olukordades, kus kommentaar oli suunatud mitte avaliku elu tegelasele ning avalikustatud laiale audientsile, tekitades kahjustatud isikule suurt varalist või mainelist kahju.

Teiseks leidis autor, et eeltõendamismenetluse kasutamine anonüümsete kommenteerijate tuvastamiseks on küll võimalik, kuid tulenevalt eeltõendamismenetluse normide laiendavast tõlgendamisest, ei ole sellise menetluse puhul tagatud piisav kommenteerijate põhiõiguste kaitse. Kuigi eeltõendamismenetluses on võimalik määrata kommenteerijale riigi õigusabi korras kaitsja, ei ole eelnimetatu kohtu jaoks järgimiseks kohustuslik. Nimetatud menetlusviisi kasutamisel kostja tuvastamisel tekib olukord, kus kommenteerija saab teada tema puhul tehtud toimingutest alles siis, kui tema vastu on esitatud hagi, mis on autori arvates samuti problemaatiline. Magistritöös on jõutud järeldusele, et eeltõendamismenetluse kasutamise kaheldavust on jaatatud nii õiguskirjanduses, kohtupraktikas, kui ka nt õiguskantsleri poolt. Lisaks eeltoodule jäävad eeltõendamismenetluses hüvitiseta ka veebiteenuste pakkujad, kes peavad omalt poolt kulutama rohkelt ressursse juhtudel, kus nad peavad kohtule andma hulgaliselt kommentaariga seonduvat

teavet. Uue regulatsiooni kehtestamise puhul on autor jõudnud järeldusele, et vastuvõetav normistik võtab arvesse nii kommenteerijate kui kahjustatud isiku õigustatud huve. Lisaks eeltoodule on magistritööst tulenevalt ka selge, et tänaseks päevaks on vajalik ka veebiteenuste osutajate hüvitamise korra reguleerimine seadusandlikul tasandil. Regulatsiooni väljatöötamisel on autori arvates vajalik veebiteenuste hüvitamise puhul seadusandjal arvestada asjaoluga, et netikommenteerijate tuvastamine toimub avaldajate huvides.

Magistritöös on jõutud järeldusele, et tänapäeval puuduvad seaduses instrumendid, mis aitaksid paremini netikommenteerija õigusi kaitsta. Magistritöös on analüüsitud VÕS § 1015 kasutamise võimalust, kuid on jõutud järeldusele, et selline menetlusviis ühelt poolt ei muuda märgatavalt kommenteerija põhiõiguste kaitset ning teiselt poolt muudab kommenteerija tuvastamise hageja jaoks keerulisemaks. Nagu ka eeltõendamismenetluses, ei sätesta VÕS § 1015 tundmatu kostja teavitamiskohustust, mistõttu tekib ka sellise menetluse puhul olukord, kus netikommenteerija saab teada tema suhtes tehtavatest toimingutest alles tema vastu hagi esitamisel.

Magistritöös on leitud, et kriminaalmenetlusõiguses on isiku- ja sideandmete väljanõudmine tunduvalt keerulisem protsess, milles võetakse rangelt arvesse isiku eraelu puutumatus põhiõigust. Nii seaduses kui ka kohtupraktikas on leitud, et sideettevõtjalt andmete väljanõudmine peab olema proportsionaalne ja sellise menetlustoimingu läbiviimiseks on uurimisasutusel vajalik nii prokuratuuri kui ka kohtu luba. Side- ja isikuandmete väljanõudmine võib toimuda ainult loetletud kuritegude puhul ning riik on kohustatud ka isikut lõpuks teavitama, et tema isikuandmeid on välja nõutud.

Võrreldes kriminaalmenetluse ja tsiviilkohtumenetluse norme, nähtub, et tänaseni on toimunud kommenteerijate isikuandmete väljaandmine üsnagi kergekäeliselt ning vähese riivega kommentaaride puhul. Lisaks sellele ei teavitata netikommenteerijat faktist, et tema isikuandmeid on välja antud kolmandale isikule. Regulatsiooni reformimisel või uue normistiku väljatöötamisel on autori arvates paslik võtta eeskju kriminaalmenetluse normidest, eelkõige anda kohtunikele diskretsiooniõiguse isikuandmete väljanõudmisel sõltuvalt kommentaari sisust ning menetluse kestel või lõpus isiku väljaselgitamisel kommenteerijat teavitada. Magistritöös on analüüsitud kohtulahendeid, milles maakohtu kohtukoosseisud on andnud ka eelhinnanguid, millega teise

astme kohtud on nõustunud. Samas on magistritöös leitud, et selliste eelhinnangute andmine võib olla liialt subjektiivne, kuid sellistel juhtudel saab anda oma hinnangu ringkonnakohus peale määruskaebuse esitamist, luues seeläbi objektiivsema pildi.

Kolmandaks on magistritöös Eesti kohtupraktikat võrreldes leitud, et maakohtud on olnud eeltõendamismenetluse kasutamise vastu skeptilised ja eriarvamustel. Analüüsitud lahendites on maakohtu kohtukoosseisud selgitanud, et eeltõendamismenetlust ei saa kasutada kostja tuvastamiseks, kuna tegemist on eelkõige tõendite kogumise menetlusega. Lisaks sellele on ka leitud, et kahjustatud isikutel on võimalik pöörduda otse portaalipidajate poole kahjunõudega ning lähtudes IKÜM-ist saavad kahjustatud isikud andmeid ka otse portaalipidajatelt. Teise astme kohtud on aga maakohtu keeldumiste puhul asunud kindlale seisukohale, et kuna tänaseks puudub Eestis kindel kostja tuvastamise regulatsioon, tuleb eeltõendamismenetluse sätteid tõlgendada laiendavalt. Eelnimetatud seisukohta on toetanud ka Riigikohus. Autori on jõudnud seega järeldusele, et eelnimetatu toetab taaskord TsMS-is kindla normistiku väljatöötamist või eeltõendamismenetluse sätete täiendamist.

Kuigi magistritöös ei analüüsitud Euroopa Kohtu praktikat seonduvalt IKÜM-i sätetega (sest tegemist on noore õigusaktiga), on siiski vanema andmekaitse direktiivi puhul kohaldavad varasemad Euroopa Kohtu seisukohad. Magistritöös on analüüsitud erinevaid Euroopa Kohtu lahendeid ning on jõutud järeldusele, et ka Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud isikuandmete kaitse vajadust ja huvide kaalumist, mistõttu ei saa käia siseriiklikult isikuandmete väljaandmine kahjunõude esitamise eesmärkidel kergekäeliselt. Lisaks eelnevale on magistritöös leitud, et EIK on juhtinud tähelepanu väljendusvabadusele ja selgitanud, et isikuandmete väljaandmist ei saa toimuda olukordades, kus anonüümselt kritiseeritakse avaliku elu tegelasi ja nende igapäevaseid tegevusi. Magistritöös on leitud, et kuigi anonüümsete kommenteerijate isikuandmete väljanõudmine ei ole kohtute poolt toimunud vastuolus IKÜM-iga, on siiski olnud problemaatiline kommenteerija teavitamine tema isikuandmete väljaandmisest.

Viiendaks leidis autor, et võrreldava riigi (Ühendkuningriik) seadusandluse kohaselt peab olema isikule tekitatud märkimisväärne varaline või maineline kahju, enne, kui väljaõeldut saab lugeda laimuks. Magistritöös on jõutud järeldusele, et märkimisväärse varalise või mainelise kahju eelduse

kehtestamist enne anonüümse netikommenteerija tuvastamist ei ole küll kohustuslik, kuid lisaks kohtunike poolsetele eelhinnangutele tagaks see selliste kommenteerijate kaitse, kelle kommentaari sisu ei olegi kahjustatud isikule tekitanud suurt varalist või mainelist kahju.

Ühendkuningriigis on tekkinud kohtupraktika seonduvalt kostja tuvastamisega alates 1970-ndatest aastatest ning seda kohaldatakse ka tänapäeval muuhulgas anonüümsete netikommenteerijate tuvastamiseks. Magistritöös on jõutud järeldusele, et Ühendkuningriigis on kostja tuvastamine selgemalt reguleeritud kui Eestis, kuna sealses õiguses esineb kindel reeglistik tundmatu kostja väljaselgitamiseks. Lisaks sellele on ka Ühendkuningriigi kohtud juhtinud tähelepanu ka tähtsatele asjaoludele, mida tuleks anonüümsete netikommenteerija puhul silmas pidada. Eelkõige on leitud, et Ühendkuningriigis peab anonüümse netikommenteerija isikuandmete väljanõudmine toimuma kaalutletud otsusel, võttes arvesse kahjustatud isiku hea nime riivamise proportsionaalsust ja netikommenteerija õigust eraelu puutumatusse. Täiendavalt on Ühendkuningriigi kohtud leidnud, et anonüümset netikommenteerijat oleks vajalik ka teavitada tema isikuandmete väljaandmisest. Tulenevalt eeltoodust on magistritöös jõutud järeldusele, et võrreldes Ühendkuningriigiga on Eesti käitunud netikommenteerijate isikuandmete väljaandmisel kergekäelisemalt, mistõttu on meie seadusandjal võimalik võtta Ühendkuningriigist eeskuju normistiku kehtestamisel. Lisaks eelnevale on magistritöös jõutud järeldusele, et Ühendkuningriigis toimub ka eelnimetatud menetluste puhul õiglasem veebiteenuste pakkujate ning veebilehtede haldajate kohtlemine. Juhul, kui kahjustatud isik soovib kostja tuvastamist, on kahjustatul isikul ka kohustus tasuda kostja tuvastamisel tekkivate menetluskulude hüvitamist. Kokkuvõttes on autor leidnud, et Ühendkuningriik on kohane riik, kellelt tulevikus normistiku kehtestamisel eeskuju võtta.

IDENTIFYING ANONYMOUS COMMENTERS IN ESTONIAN CIVIL PROCEDURE

Abstract

In the last years Estonia has seen the increase of petitions to courts with the aim of unmasking the authors of defamatory anonymous comments to start legal proceedings towards them in the future. Usually, these anonymous comments are addressed towards public figures and politicians in the comments' section of different Estonian news sites, but the problem has been shown to be also in internet forums and social media networks, e.g. Facebook.

When discussing anonymous defamatory comments it is critical to consider the rights of both parties involved, i.e. the rights of anonymous commenters and the defamed persons. In the master's thesis it was found that anonymous internet commenters have multiple rights and freedoms that must be considered before their identity is unmasked. The main rights and freedoms are freedom of speech and the right to privacy, which are both stated not only in the Estonian constitution, but as well as in other international documents, e.g. the European Union (EU) Charter of Fundamental Rights and the European Convention on Human Rights. The right to privacy also encompasses the right to personal data privacy. It was concluded that the unmasking of these commenters must be done respecting the beforementioned rights and freedoms and considering the addressee of the comments.

On the other hand, the rights and freedoms of the defamed person must also be considered. The aforementioned legal acts also state that a person is entitled to a good name and it must not be defamed. When defamatory anonymous comments are posted about a person, it was concluded that the person has the right to claim damages, the question arose if these damages should be claimed from the anonymous commenter or the host of the news portal or social network. It was also found that the legal claim for damages is also based on the person's status in society. The Estonian Supreme Court (Supreme Court) has found on numerous times that if a person being defamed is a celebrity or a politician and they are criticized for their work, then these types of persons have a higher endurance standard in terms of defamatory remarks. In addition, the same was found by the European Court of Human Rights (ECHR).

Since society's use of the internet is progressing exponentially, different governments and unions have started regulating natural persons' personal data more strictly. Since Estonia is a member of the EU, its' governmental institutions and other data controllers must abide by the rules and regulations set out in the European Union General Data Protection Regulation (GDPR). The regulation states the criteria for processing personal data, which encompasses data collection, recording, organization, structuring, storage, adaptation etc. It was found that the GDPR has exemptions for processing personal data, especially when a person has legal interest towards the personal data of another person. It was concluded that even if the Estonian courts have not broken any articles set fourth in the GDPR, the anonymous commenters should be informed of the fact that their personal data has been processed in judicial proceedings.

The thesis also analyzed the liability for defamatory anonymous comments. The ECHR has discussed this topic in the past in their case *Delfi AS vs. Estonia*. In the judgement the ECHR found that Delfi (one of the biggest online news websites in Estonia) is liable for anonymous defamatory comments posted on their website's comment section. The court explained that Delfi is one of the biggest news sites in Estonia and it's not unjust for it to pay small amounts of damages to the defamed persons. Moreover, Delfi itself called its' visitors to post anonymous comments in their articles' comments sections, which generated Delfi additional revenue. In the thesis it was also found that the Estonian Government itself said in the ECHR proceedings that there is no proper remedy in the Estonian legislation to unmask and sue anonymous commenters, stating that it would be impractical for defamed persons and unjust towards anonymous commenters.

Pertaining to liability it was concluded that the news site operators could be liable for anonymous comments, unless they take the proper measures to be exempted from liability. For example, the website operators could ask their users to register an account and use their real name or ask persons wanting to comment to identify themselves. Since Estonia is a technologically advanced country, it was found that the process of identification should not be a difficult process for persons. Another, albeit more extreme measure would be to disable commenting overall, e.g. like the Estonian news portal *Äripäev*. If a news portal, forum or social media platform would take the described precautions, then it would be grounds for release of liability according to the author.

Since court proceedings are complicated for the layperson, multiple law firms have decided to provide the service of legal counsel to help defamed persons unmask the authors of defamatory anonymous comments and subsequently sue them for damages in the future. For example, one of these websites – LaimuBot (eng. Defamation Bot), is an online program that allows for court application drafting after the input of certain details.

The Estonian Code of Civil Procedure (CCP) does not allow suing an unknown person, so the first action a defamed person must do is get the personal data of the anonymous commenter, i.e. their legal name, national ID code and their address. The CCP does not regulate proceedings for these types of cases, however defamed persons have used the preliminary collection of evidence legal instrument, which is started in the section 244 subsection 1 of the CCP.

In the thesis it was found that the primary use of preliminary collection of evidence is to collect certain evidence via the help of a court. After the applicant has the evidence, they can decide if their rights have been infringed and whether they should pursue a legal claim against another person. The Supreme Court has discussed the usage of the beforementioned legal instrument primarily in intellectual property cases. The Supreme Court has also stated that the preliminary collection of evidence is not a standalone court proceeding, but a preliminary proceeding which should aid the applicant in the future primary proceedings.

In the recent years persons (especially natural persons) have started using preliminary collection of evidence proceedings to unmask the authors of defamatory anonymous comments. This procedure is comprised of two parts. First, the defamed person files a petition to the county court alongside a screenshot of the defamatory comments, asking the court to begin preliminary collection of evidence proceedings. After the court has received the petition, the court issues a court order to the news website, forum or social media network host. The court order usually states that the host is required to reveal to the court the IP-addresses of the authors of the provided defamatory comments. When the website host turns over the IP-addresses, the court then issues a court order to different internet service providers (ISP-s) and orders the ISP to hand over the information of the client related to the provided IP-addresses. Finally, the court submits this information to the petitioner, who can choose to claim damages against the persons in the future.

The beforementioned use of preliminary collection of evidence proceedings has been problematic and has caused discourse among the county courts and circuit courts of appeal. Namely, the use of this type of proceedings is not outright meant for unmasking future defendants and the use of it has different noteworthy problems. For example, the anonymous commenter does usually not know that their personal data was relinquished to a third party, since this type of proceeding does not obligate the court to disclose the facts of proceedings. In addition, the courts usually do not preliminarily evaluate the contents and addressees of the provided comments. This has created a situation that a person's personal data is given to a third party based on comments that are not defamatory, e.g. comments that express opinions about a person's professional life. Furthermore, usually these types of comments are addressed to public figures and/or politicians, who as stated earlier have a higher tolerance level towards defamation.

Even though usually these types of court applications are granted, some county court judges have found that the use of the mentioned legal instrument is not fitting for identifying unknown defendants. The thesis analyzed county court orders in which the first instance court has rejected to start proceedings. The county court judges have found that the use of preliminary collection of evidence proceedings does not allow for the identification of unknown defendants and is in contravention of the GDPR, since personal information is given out to a third party without the person's knowledge. Additionally, some judges have found that the defamed person should claim damages from the website host or that the evidence is not in danger of being destroyed.

By contrast, circuit courts of appeal have stated that since defamed persons do not have any other means of legal remedy, the law must be interpreted more widely and the use of preliminary collection of evidence proceedings should be accepted in today's legislative context. The circuit courts of appeal have explained that no other legal remedy exists for defamed persons to identify the authors of anonymous defamatory comments. Since the Estonian constitution states that every person has a right to a good name, it would be unjust to reject these applications. Moreover, the circuit courts of appeal found that there is a risk of the evidence being destroyed, since the Estonian Electronic Communications Act obliges ISP-s to keep client data for one year. Due to this fact most of county court orders have been overruled and sent back to the county court of initialization of these proceedings.

In one Tallinn Circuit Court of Appeal case the court discussed a Harju County Court order, in which the judge decided to start proceedings towards some comments, however decided to not start proceedings towards comments that were found to not be defamatory. The circuit court of appeal stated that preliminarily evaluating comments is a step in the right direction, taking into account the rights of the anonymous commenter. By giving a preliminary opinion towards the presented comments the judge can provide the applicant with a legitimate expectation towards the future defamation case. It was found that if the court provides the defamed person with the personal data of all commenters, that poses a risk that the future claim (in a new, separate civil proceeding) will not be granted.

This thesis concluded that preliminarily evaluating provided comments by the court is an important aspect not only pertaining to the rights of the defamed, but also the anonymous commenter. In addition, this type of behavior would ease the county courts' workload and the workload of ISP-s, who by this day are obliged to follow court orders and hand out the data without compensation from the state or petitioner. However, it was found that this type of preliminary evaluation can be problematic, since the result of the evaluation depends on the judge's beliefs and moral compass, possibly leading to uneven case law. The thesis found that this could be circumvented if after the evaluation the petitioner appeals the county court's ruling. After the appeal is given to the circuit court of appeal, the court can determine in a three member college if the county court has done a proper evaluation. If not, then the circuit court of appeal could overrule the county court's order and give a more objective assessment. Additionally, the preliminary collection of evidence proceedings allow the court to appoint a state attorney to protect the anonymous commenter's interests.

To this day the Supreme Court has touched upon the beforementioned topic once. In one constitutional proceeding a county court judge found that the use of preliminary collection of evidence proceedings to unmask future defendants is unconstitutional. The Supreme Court decided to involve multiple parties in the proceedings, namely the Riigikogu (Estonian parliament), the Ministry of Justice, the Chancellor of Justice and the Estonian Association of Information Technology and Telecommunications (ITL).

The Riigikogu found that the usage of these proceedings in anonymous defamatory comment cases is normal and that the county court's application should be dismissed. The Ministry of Justice had the same statements, adding that the problem could be solved via preliminary assessment by the court. In the thesis it was found that even though the Ministry of Justice did not see a problem in using these types of proceedings nowadays, the Estonian Government stated in their ECHR proceedings against Delfi that the use of preliminary evidence gathering proceedings is not a fitting legal remedy. Understandably, this could be attributed to the age of the ECHR ruling and the change of government.

On the contrary, the Chancellor of Justice (chancellor) stated that the use of the abovementioned proceedings is not constitutional in the context of anonymous commenters. The chancellor pointed out the fact that in the current legislature does not allow for the determination of unknown defendants and so other legal remedies must be used. Moreover, the lack of regulation does not harm only anonymous commenters, but also defamed persons, since defamed persons do not have a clear way to identify the authors who defamed them anonymously. The ITL pointed out that the obligation to release client data is a considerable burden for the ISP-s, considering that these obligations must be fulfilled free of charge. The Supreme Court decided to dismiss the case, explaining that the county court's decision was not justified.

In addition, one of the objectives of the thesis was to compare Estonian civil procedural law with criminal procedural law. It was concluded that in criminal proceedings the claiming of personal data was regulated more strictly, applying only to certain crimes. The author found that even though in criminal proceedings a person is being persecuted by the state, giving out personal data of a person in civil proceedings should not be done easily.

The thesis last part of the thesis covers the legislature and case law of the UK. It was found that the regulation of defamation of persons is regulated in the Defamation Act of 2013. This act regulates in what circumstances the saying of other persons is classified as defamation. In the UK, a statement is considered defamatory if the statement has created serious harm to the person's reputation. If a person trades in profit, then a statement is not deemed defamatory unless it was caused or is likely to cause the person serious financial loss.

The UK's Defamation Act is comparable to the Estonian Law of Obligations Act in the regard of defamation regulation. It was found that Estonia does not need to regulate what is deemed defamatory or not in monetary terms, since a judge can evaluate damages in a civil case. On the other hand, the "serious harm" prerequisite could also defend the anonymous commenter if it is plausible that their comment did not cause any or little reputational harm to the addressee.

It was found that in the UK defamed persons can ask the court to begin a "Norwich Pharmacal" case. The name originates from the UK case law *Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners*. The UK House of Lords found that a third "innocent" party must aid the damaged party if the plaintiff does not know the identity of the defendant. In the context of anonymous commenters, it was found that these third parties could be companies hosting news sites and hosts of social media networks and forums.

The UK case law sheds a light to a beforementioned problem, being the compensation of ISP-s. By contrast, the UK case law states that a person wanting to begin "Norwich Pharmacal" proceedings must compensate for all expenses pertaining to the unmasking of an anonymous defendant. It was concluded that Estonian ISP-s would largely benefit if Estonian legislature would state that the ISP would need to be compensated by the applicant.

In another UK court case a court of appeal found that courts must conduct "Norwich Pharmacal" proceedings with due diligence, considering the personal rights and freedoms of anonymous parties. The court stated that this type of defense must be applied not only to anonymous statements, but to named comments and posts as well. Furthermore the court found that it would be proper to notify the anonymous party about these types of proceedings. Additionally, the plaintiff must prove that the comment has seriously harmed their rights.

In conclusion, it was found that the legislature of unmasking anonymous commenters in Estonia is flawed and the legislature needs updating. Even though persons have the right to free speech, it was found that in the context of defamatory internet comments these rights can be overridden, considering the addressees' status in society. The fact that the courts have been interpreted the law extensively is problematic and once more calls to creating better legislature. An example can also

be taken from UK legislation, where it was defined that the protection of anonymous commenters was more efficient.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5.vlj. Tartu: Iuridicum 2020.
2. Handbook on European data protection law. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.
3. Helm, M., Maksing, M. Kostja isiku tuvastamine eeltõendamismenetluses. Mõtteid. Kohtute aastaraamat 2021.
4. Kalev, G-L., Piho, K. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.-2019. aastal. Kohtupraktika analüüs. Tartu: 2020.
5. Kuurberg, M. Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16.06.2015. a otsus asjas Delfi vs. Eesti. – Juridica 2015/VIII.
6. Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners. Case Analysis. – <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/norwich-pharmacal-co-v-customs-excise-commissioners/> (27.04.2022).
7. Smith, J H G. Internet Law and Regulation. 4. vlj. London: Sweet & Maxwell 2007.
8. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.
9. Võlaõigusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2020.

Kasutatud õigusaktid

10. Euroopa Liidu põhiõiguste harta.
11. 27. aprilli 2016. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, lk 1-88.
12. Defamation Act 2013. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted> (27.04.2022).
13. Data Protection Act 1998. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents> (27.04.2022).

14. *Fizisko personu datu aizsardzības likums; Latvijas Vēstnesis, 2000, nr 123/124.*
15. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
16. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
17. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I, 04.01.2019, 11.
18. Võlaõigusseadus. – RT I, 08.12.2021, 11.
19. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 23.
20. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 45.
21. Elektroonilise side seadus. – RT I, 27.02.2022, 3.

Kasutatud kohtupraktika

22. EIKo 35449/14, *Jecker vs. Šveits*.
23. EIKo 39378/15, *Verlagsgesellschaft mbH vs. Austria* (no. 3).
24. EIKo 64569/09, *Delfi AS vs. Eesti*.
25. EIKo 72331/01, *Krone Verlags GmbH & Co. KG vs. Austria* (nr 4).
26. EIKo 9815/82, *Lingens vs. Austria*.
27. EKo C-13/16, *Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvalde versus Rīgas pašvaldības SIA „Rīgas satiksme“*, ECLI:EU:C:2017:336.
28. EKo C-746/18, *H. K versus Prokuratuur*, ECLI:EU:C:2021:152.
29. *Norwich Pharmacal Co. & Others v Customs and Excise Commissioners*. ACC 133.
30. RKHKm 21.02.2002, 3-3-1-2-02.
31. RKHKo 12.06.2012, 3-3-1-3-12.
32. RKPSJVm 10.06.2010, 3-4-1-4-10.
33. RKPSJVm 30.11.2021, 5-21-14.
34. RKTKm 09.06.2021, 2-17-7899.
35. RKTKm 19.04.2017, 3-2-1-7-17.
36. RKTKo 10.06.2009, 3-2-1-43-09.
37. RKTKo 17.01.2011, 3-2-1-108-10.
38. RKTKo 25.01.2017, 3-2-1-68-16.
39. RKTKo 26.06.2013, 3-2-1-18-13.
40. RKTKo 29.03.2017, 3-2-1-153-16.

41. RKTko 30.10.1997, 3-2-1-123-97.
42. RKÜko 16.05.2008, 3-1-1-88-07.
43. TlnRnKm 01.11.2021, 2-21-2658.
44. TlnRnKm 03.09.2021, 2-21-9208.
45. TlnRnKm 13.03.2020, 2-19-13636.
46. TlnRnKm 14.05.2021, 2-21-4217.
47. TlnRnKm 22.10.2020, 2-20-3067.
48. TlnRnKm 31.03.2020, 2-19-12734.
49. *Totalise Plc vs The Motley Fool*. EWCA Civ 1897.
50. VMKm 21.06.2019, 2-19-9468.

Kasutatud võrguallikad

51. AS Postimees Grupi üldtingimused. – <https://www.postimees.ee/tingimused/> (27.04.2022).
52. Delfi | Facebook. – <https://www.facebook.com/delfi.ee> (17.04.2022).
53. Delfi. – <https://www.delfi.ee/> (17.04.2022).
54. Facebooki kasutajatingimused. – <https://www.facebook.com/terms.php> (27.04.2022).
55. Laim.ee. – <https://laim.ee/> (17.03.2022).
56. LaimuBot – HUGO.legal. <https://hugo.legal/oigusrobotid/laimubot/> (17.03.2022).
57. What is the „legitimate interests“ basis? | ICO. – <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/legitimate-interests/what-is-the-legitimate-interests-basis/> (27.04.2022).

Kasutatud ajakirjanduslikud allikad

58. Kuul, N., Nael, M (toim). Marika Korolev pani anonüümsed mõnitajad oma sõnade eest vastutama. – Eesti Rahvusringhääling 01.10.2018. – <https://www.err.ee/865520/marika-korolev-pani-anonuumsed-monitajad-oma-sonade-eest-vastutama>.